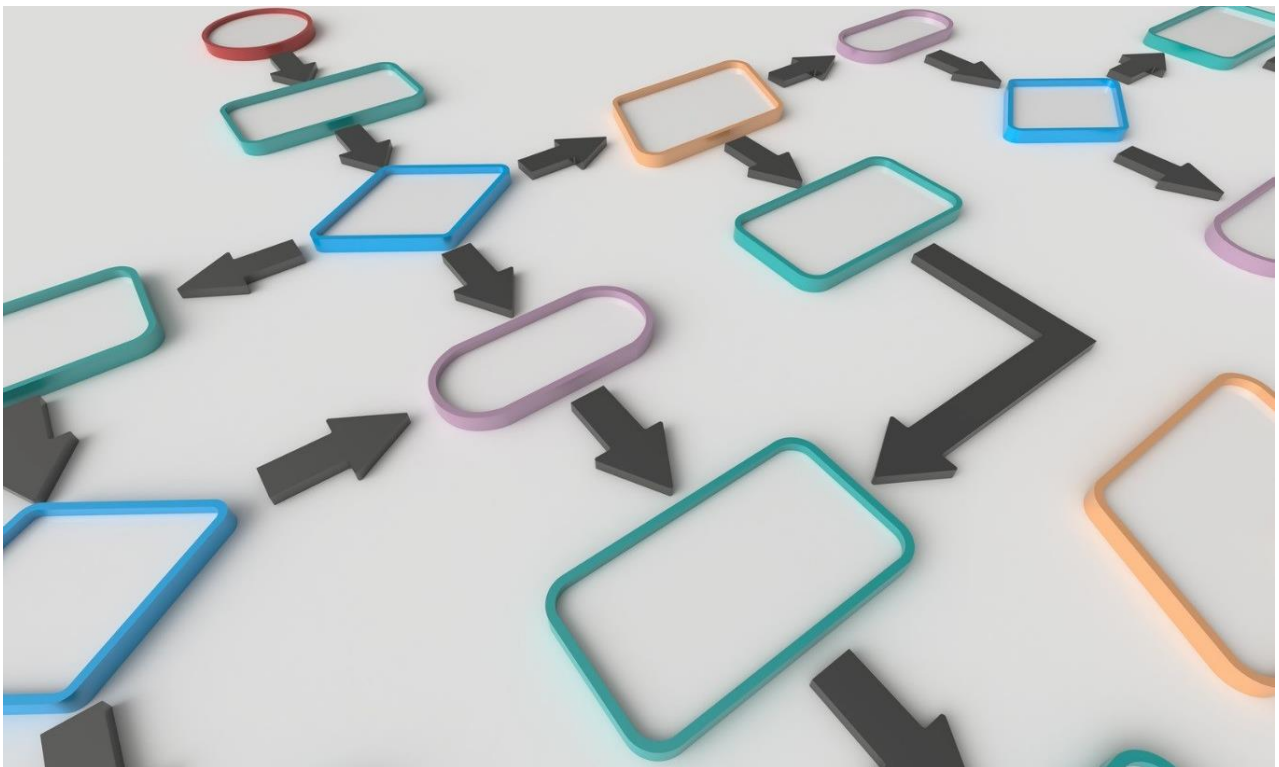

Eindrapport

Juni 2022

INTERREG VA DEUTSCHLAND-NEDER- LAND IMPACT-EVALUATIE 2021-2022

INTERREG VA DEUTSCHLAND-NEDERLAND IMPACT-EVALUATIE 2021-2022

Opdrachtgever

Euregio Rijn-Waal
Gemeenschappelijk INTERREG-Secretariaat

Contactpersoon:

Marnie von Fritsch

Senior-adviseur
Ramboll Management Consulting

T +49 40 30 20 20 173

M +49 1525 3210473

marnie.vonfritsch@ramboll.com

Auteurs:

Marnie von Fritsch (Ramboll Management Consulting)

Dr. Jos Mevissen (Regioplan Beleidsonderzoek)

Hetty Visee (Regioplan Beleidsonderzoek)

Lara Westphal (Ramboll Management Consulting)

INHOUD

1.	DOEL VAN DEZE EVALUATIE EN WERKWIJZE	1
1.1	Context van de evaluatie	1
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	3
1.3	Plan van aanpak	4
2.	BIJDRAGE VAN DE SUBSIDIËRING AAN DE DOELEN VAN HET PROGRAMMA	8
2.1	Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied	9
2.2	Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnenn het programmagebied	19
3.	EFFECTIVITEIT VAN HET PROGRAMMA	23
3.1	Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied	25
3.2	Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnen het programmagebied	36
4.	IMPACT VAN HET PROGRAMMA EN BESTENDIGHEID VAN DE SAMENWERKING	43
4.1	Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied	44
4.2	Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnen het programmagebied	50
5.	OPEN PROJECTEN – EFFECTIVITEIT, IMPACT EN BESTENDIGHEID VAN DE SUBSIDIËRING	54
6.	SLEUTELFACTOREN VOOR DE IMPLEMENTATIE, DOELTREFFENDHEID EN DOELMATIGHEID VAN HET PROGRAMMA	57
6.1	Indicatoren	59
6.2	Context	60
6.3	Structuren en Processen	61
6.4	Resourcen	62
6.5	Efficiëntie van de uitvoering van het programma	62
7.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	64
7.1	Conclusies	64
7.2	Aanbevelingen	67
8.	GERAADPLEEGDE BRONNEN	71
	BIJLAGEN	I

1. DOEL VAN DEZE EVALUATIE EN WERKWIJZE

1.1 Context van de evaluatie

Het INTERREG VA programma Deutschland-Nederland 2014-2020 bouwt voort op de bewezen aanpak van de vorige subsidieperiode voor de grensoverschrijdende samenwerking tussen Duitsland en Nederland en versterkt nogmaals de thematische focus op onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie. In het bijzonder wordt een toename van de product- en procesinnovatie in verschillende vakgebieden nagestreefd, o.a. om de CO₂-uitstoot verder te verminderen en het gebruik van hernieuwbare energie te vergroten. Daarnaast ligt de nadruk op verdere verdieping van grensoverschrijdende integratie.

Om deze doelen te bereiken zijn binnen het INTERREG VA programma in totaal 443 miljoen euro beschikbaar. Dit bedrag is samengesteld uit EFRO-middelen en nationale en regionale cofinanciering¹. In de jaren '90 had elk van de vier Euregio's een eigen, klein, INTERREG-programma. In de subsidieperiode 2000-2006 vond in eerste instantie de fusie plaats tot twee programma's. In de programmaperiode 2007-2013 is voor de eerste keer een gezamenlijk programma gepland en uitgevoerd. De programmapartners² hebben inmiddels dus gedurende vele jaren uitgebreide ervaring opgedaan in de bevordering van de grensoverschrijdende samenwerking, zowel binnen INTERREG als daarbuiten.

De totale oppervlakte van het INTERREG VA programmagebied Duitsland-Nederland 2014-2020 is iets minder dan 52.000 km², waarvan ongeveer 25.000 km² in Duitsland en bijna 27.000 km² in Nederland gelegen. Het programmagebied strekt zich uit van de Beneden-Rijn tot de Noordzeekust langs een grens van ongeveer 460 km lengte.

De volgende kaart geeft een overzicht van de NUTS 3-regio's die bij het samenwerkingsprogramma betrokken zijn.

¹ INTERREG Deutschland-Nederland, Samenwerkingsprogramma 2014-2020.

² Ministerium für Wirtschaft, Innovation, Digitalisierung und Energie des Landes Nordrhein-Westfalen, Ministerium für Bundes- und Europa-aangelegenheiten und Regionale Entwicklung des Landes Niedersachsen, Ministerie van Economische zaken en Klimaat, Provincie Fryslân, Provincie Groningen, Provincie Drenthe, Provincie Overijssel, Provincie Flevoland, Provincie Gelderland, Provincie Noord-Brabant, Provincie Limburg, Ems Dollart Region, EUREGIO, Euregio Rijn-Waal, euregio rhein-maas-nord.

Figuur 1: Programmagebied INTERREG Duitsland-Nederland

Bron: Kaart beschikbaar gesteld door de GIS; eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Het verplichte evaluatieplan is het belangrijkste referentiepunt voor de evaluatie van de programma's (zie de artikelen 56 en 114 van de ESI-verordening). Het evaluatieplan voor het INTERREG V-programma Deutschland-Nederland richt zich op twee kernthema's. Ten eerste moet de implementatie van het programma worden geanalyseerd. De eerste evaluatie van de uitvoering van het programma werd eind 2016 en begin 2017 uitgevoerd door het gemeenschappelijk INTERREG-secretariaat.

Het tweede inhoudelijke kernthema van het evaluatieplan is het onderzoek naar en de beoordeling van de effectiviteit, efficiëntie en impact van het samenwerkingsprogramma (impact-evaluatie). Centraal in deze evaluatie zal de analyse staan van de bijdrage van de prioriteitsassen aan de specifieke doelstellingen van het programma. Daarnaast moeten de efficiëntie van de uitvoering van het programma en de impact van het samenwerkingsprogramma op de ontwikkeling van het programmagebied worden beoordeeld. Zoals beschreven in het evaluatieplan wordt de impactevaluatie uitgevoerd op twee tijdstippen: 2018/2019 en 2021/2022. De bevindingen van de eerste impact-evaluatie in 2018/2019 zijn in 2019 gepubliceerd³. Het voorliggende rapport presenteert de resultaten van de tweede impact-evaluatie.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling

De impactevaluatie 2021-2022 heeft de volgende doelen:

- Bepaling van de bijdrage van de subsidiëring van projecten aan de doelen van het programma
- Bepaling van de gerealiseerde resultaten en impact van het programma en de projecten
- Beoordeling van INTERREG-specifieke meerwaarde van het subsidieprogramma

In de loop van de evaluatie werd de bijdrage van het subsidieprogramma aan de doelstellingen ervan geanalyseerd en beoordeeld. Bovendien werden de sleutelfactoren die van invloed zijn op een succesvolle en planmatige uitvoering van het programma geïdentificeerd om informatie te verkrijgen voor de verdere optimalisatie van de INTERREG-financiering in het Duits-Nederlandse programmagebied.

Onderzoeksvragen

De volgende vragen lagen ten grondslag aan de uitgevoerde evaluatie:

³ https://deutschland-nederland.eu/wp-content/uploads/2019/07/IR-D-NL-Impact-Evaluation-2018-2019_Bericht_Nederlands_final_.pdf

Evaluatiecriterium	Evaluatievraag
Bijdrage aan de doelen van het programma	<ul style="list-style-type: none"> • Leveren de ondersteunde projecten een bijdrage aan de doeltreffendheid van het programma? • Worden de respectievelijke doelen gehaald?
Effectiviteit van het programma	<ul style="list-style-type: none"> • Welke effecten heeft het INTERREG-programma Deutschland-Nederland? • Welke thematische en welke cross-thematische effecten van de projecten zijn te identificeren? • Hoe heeft de grensoverschrijdende innovatiekracht (niveau van product- en procesinnovaties/ aandeel van het MKB dat product- en procesinnovaties doorvoert) zich binnen het programmagebied ontwikkeld? • Hoe heeft de sociaal-culturele en territoriale cohesie (barrièrewerking van de grens voor burgers⁴ en instanties/ de waarneming van de Duits-Nederlandse grens als barrière) zich ontwikkeld?
Effecten en Impact	<ul style="list-style-type: none"> • Welke effecten van INTERREG kunnen op de lange termijn nog verwacht worden? • In hoeverre zijn de projecten duurzaam? In hoeverre is te verwachten dat de positieve effecten van projecten ook na afloop van het programma voortduren? • Wat zijn de effecten van de open projecten? Hoe onderscheiden die zich van die van de ‚klassieke‘ projecten?
Sleutelfactoren voor de implementatie en doeltreffendheid en doelmatigheid van het programma	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de sleutelfactoren voor de uitvoering van het programma en voor het bereiken van de gestelde doelen? • Vindt de implementatie efficiënt plaats? • Hoe kan de uitvoering tot nog meer resultaat leiden?

1.3 Plan van aanpak

Het evaluatiekader voor de impact-evaluatie is gebaseerd op de specificaties en richtlijnen van van de Europese Commissie. Bovendien is het voor een nauwkeurige en zinvolle evaluatie van INTERREG-programma's noodzakelijk om expliciet de specifieke kenmerken van grensoverschrijdende programma's in de evaluatie te betrekken. Om met dit specifieke kenmerk van INTERREG adequaat rekening te houden in het kader van impact-evaluaties en om de bereikte effecten adequaat te bepalen, is voor deze evaluatie gekozen voor een specifieke aanpak.

Figuur 2 geeft het plan van aanpak en de op elkaar volgende en samenhangende processtappen van de evaluatie schematisch weer.

⁴ Opmerking: alleen om redenen van leesbaarheid is de mannelijke vorm gebruikt in de tekst. De informatie verwijst naar personen van alle geslachten.

Figuur 2: Plan van aanpak

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

1 Het startpunt voor de evaluatie is een zorgvuldige **inventarisatie**. Als eerste stap werden documenten met informatie over de implementatie en uitvoering van het programma bestudeerd. Deze omvatten met name de **financiële en materiële monitoringgegevens** (stand december 2021). De monitoringgegevens zijn beoordeeld op het niveau van de investeringsprioriteiten. Om de huidige materiële implementatiestatus te bepalen werden de streefwaarden vergeleken met de gerealiseerde en geplande waarden. Tevens werden de beschikbare middelen vergeleken met de reeds uitbetaalde en goedgekeurde (beschikte) middelen. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, werd een theoriegerichte evaluatiebenadering, de contribution-analysis, toegepast. Allereerst werd een **interventiologica** opgesteld voor elke specifieke doelstelling. Deze geeft de essentiële activiteiten, effecten en resultaten van de interventie weer in een gedetailleerde keten van effecten.

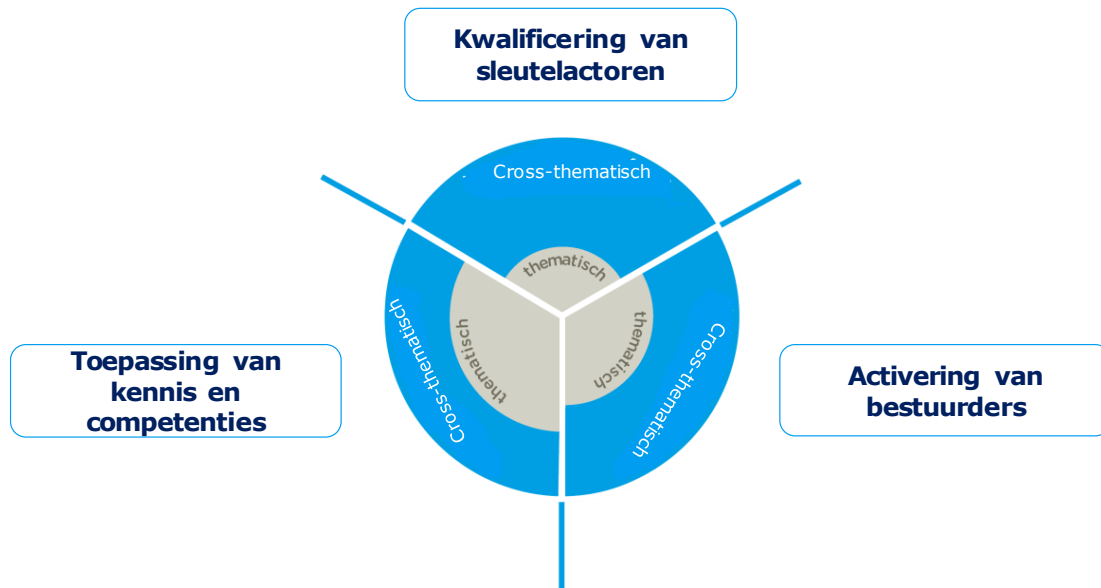
Figuur 3: De in de evaluatie betrokken elementen van de interventiologica

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Tijdens de evaluatie werd nagegaan of de beoogde programma-activiteiten werden uitgevoerd en of de daaraan gerelateerde outputs en effecten daadwerkelijk werden bereikt. In de volgende processtap zijn de projecten die momenteel worden gefinancierd nader bekeken. Op basis van de bestudering van de projectdocumenten is vervolgens een **typering van de projecten** uitgevoerd **op basis van activiteiten en doelen**. De basis voor deze typering is de dienovereenkomstige informatie in de projectaanvragen van de goedgekeurde projecten. Het uitgangspunt voor de typering zijn de drie impactcategorieën van INTERREG die Ramboll Management Consulting heeft ontwikkeld in de loop van een impactstudie voor INTERREG B in de jaren 2015-2017 (zie figuur 4).

Figuur 4: Impactcategorieën van INTERREG

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

De categorieën zijn expliciet bedoeld om, naast de respectieve thematische effecten van ondersteunde projecten (steun voor cohesiebeleidsprioriteiten, bijvoorbeeld CO2-emissiereducties), de cross-thematische effecten weer te geven in de context van de overkoepelende doelstellingen van INTERREG (verbetering van grensoverschrijdende samenwerking). Ze maken het dus mogelijk om de INTERREG-specifieke meerwaarde van projecten uit te werken. De door ons opgestelde impactlogica en projecttypering zijn door ons voorgelegd aan en besproken met de kerngroep Evaluatie en op basis daarvan aangepast.

2

Om de bevindingen uit de inventarisatie verder te verrijken en met aanvullende informatie te onderbouwen, hebben we eigen **onderzoeken** uitgevoerd. Het hoofddoel ervan was de vaststelling van de belangrijkste redenen voor de stand van de uitvoering van het programma en het bereiken van de doelstellingen, alsmede het genereren van aanvullende indicaties van de bereikte effecten en resultaten.

Naast een online interview met het GIS hebben we persoonlijke expertinterviews gevoerd met alle vier de regionale programmamanagers. Er werd rekening gehouden met de regionale bijzonderheden van de vier programmagebieden en de centrale rol van het regionale programmamanagement bij de uitvoering van het programma. Het tweede onderzoek was een **online enquête onder de leadpartners** van de in het kader van het INTERREG VA-programma gesubsidieerde samenwerkingsprojecten, om ook indicaties te verkrijgen over de effecten op middellange en lange termijn en over de doorwerking van het subsidieprogramma (zie hoofdstuk 4). Om alle samenwerkingsprojecten hetzelfde gewicht te geven, werd bij alle samenwerkingsprojecten alleen de lead partner geënquêteerd. De lead partners werd ook gevraagd om een beoordeling van effecten op hun projectpartners. Bij de analyse wordt alleen specifiek ingegaan op uitspraken door lead partners over de projectpartners wanneer uit de enquête blijkt dat de uitspraken door lead partners over de projectpartners aantoonbaar verschillen van de uitspraken die zij over zichzelf doen.

Met de online enquête vroegen we de mening van de lead partners over de volgende aspecten:

- beoordeling van de uitvoering van het project,
- bijdragen van het gesubsidieerde project aan de doelstellingen van het programma;

- effecten van het project (langs de drie hierboven geschetste impactcategorieën en de beoogde effecten van het samenwerkingsprogramma),
- Bestendigheid van de subsidiëring, in de vorm van vervolgsamenwerking.

In totaal hebben 89 lead partners aan de enquête deelgenomen, waarvan 40 voor prioriteitsas 1 (investeringsprioriteit 1: 32 en investeringsprioriteit 4: 8) en 49 voor prioriteitsas 2.

3

Tijdens de **analyse- en rapportagefase** werden de bevindingen uit de inventarisatiefase en de enquêtes samengevoegd en geanalyseerd.

Meer specifiek hebben we tijdens deze fase de volgende analyses en beoordelingen gemaakt:

- Beoordeling van de gerealiseerde implementatiestatus (gegevensstatus 31 december 2021) in de individuele investeringsprioriteiten
- Evaluatie van de bijdrage van de subsidiëring aan de doelstellingen van het programma
- Identificatie van de relevante beïnvloedende factoren voor de uitvoering van het programma
- Analyse van informatie over de impact en duurzaamheid van de financiering en de INTER-REG-specifieke meerwaarde van de financiering

De belangrijkste bevindingen zijn gepresenteerd en besproken in een online uitwisseling met de Kerngroep evaluatie. De bevindingen zijn samengevat in dit **evaluatieverslag**.

2. BIJDRAGE VAN DE SUBSIDIËRING AAN DE DOELEN VAN HET PROGRAMMA

Te beantwoorden onderzoeksvragen:

- Dragen de ondersteunde projecten bij aan de doelen van het programma?
- Worden de verschillende doelen bereikt?

De belangrijkste bevindingen in het kort:

- ✓ De projecten in beide prioriteitsassen leveren een **duidelijke positieve bijdrage aan de doelstellingen van het programma** (bijvoorbeeld door de uitvoering van voorbeeld- en innovatieprojecten, door bewustwording van grensoverschrijdende samenwerking en innovatiemogelijkheden en de ontwikkeling van grensoverschrijdende netwerken en structuren) Gezien de projecten die momenteel worden uitgevoerd, zal dit nog toenemen.
- ✓ Uit de reeds bereikte indicatorwaarden blijkt dat **de stand van de materiële uitvoering** van van het subsidieprogramma in beide prioriteitsassen **zeer ver gevorderd** is: met de nu gerealiseerde waarden zijn alle streefwaarden reeds volledig gehaald en zelfs ruim overschreden (stand 31 december 2021).
- ✓ De **stand van de financiële uitvoering voor het gehele programma** kan **als zeer goed worden beoordeeld**. Bijna 104 procent van de totale beschikbare middelen is toegekend aan specifieke projecten. Ongeveer 92 procent van de totale beschikbare middelen is reeds uitbetaald (per 31 december 2021).

In het kader van prioriteitsas 1 van het INTERREG VA programma Deutschland-Nederland zijn of worden met name innovatie- en onderzoeksprojecten gefinancierd. Prioriteitsas 2 van het INTERREG VA-programma is gericht op projecten die grensoverschrijdende samenwerking bevorderen op gebieden als onderwijs en cultuur, gezondheidszorg en de arbeidsmarkt (zie figuur 5).

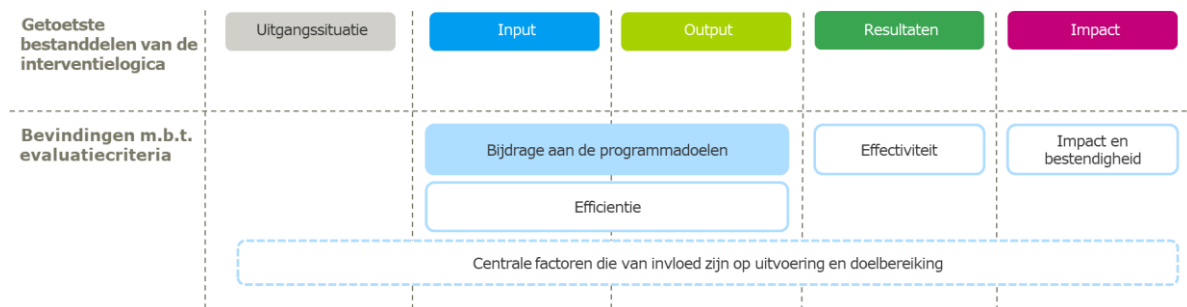
Figuur 5: Thematische focus van het samenwerkingsprogramma

Interreg V (2014-2020)	
	<p>Prioriteitsas 1, Investeringsprioriteit 1 Bevordering van product- en procesinnovaties in voor de grensregio relevante sectoren</p>
	<p>Prioriteitsas 1, Investeringsprioriteit 4 Bevordering van product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie</p>
	<p>Prioriteitsas 2, Investeringsprioriteit 11 Vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instituties</p>

Bron: Samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

De beoordeling van de bijdrage van de subsidiëring aan de doelstellingen van het programma, heeft, in relatie tot de interventielogica, betrekking op de input (gebruik van de financiering) en de onmiddellijke effecten, d.w.z. de output van de gefinancierde projecten. De beoordeling van de bijdrage aan het bereiken van de doelstellingen is gebaseerd op de investeringsprioriteiten en de bijbehorende specifieke doelstellingen, aangezien de streefwaarden voor het bereiken van de outputindicatoren op dit niveau worden gedefinieerd.

Figuur 6: Getoetste onderdelen van de interventielogica om de bijdrage aan de doelstellingen van het programma vast te stellen

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

2.1 Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied

De eerste prioriteit omvat de thematische doelstelling 1 "Versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie" en de thematische doelstelling 4 "Bevordering van inspanningen om de CO2-emissies in alle sectoren van de economie te verminderen" (zie Verordening (EU) nr. 817/2008) 1303/2013, artikel 9). Het overkoepelende doel is om grensoverschrijdende innovatie in het grensgebied in de voor de grensregio belangrijkste sectoren te versterken.

2.1.1 Specifiek doel: Bevordering van product- en procesinnovaties in de voor de grensregio's relevante sectoren

Doel en ondersteunende maatregelen

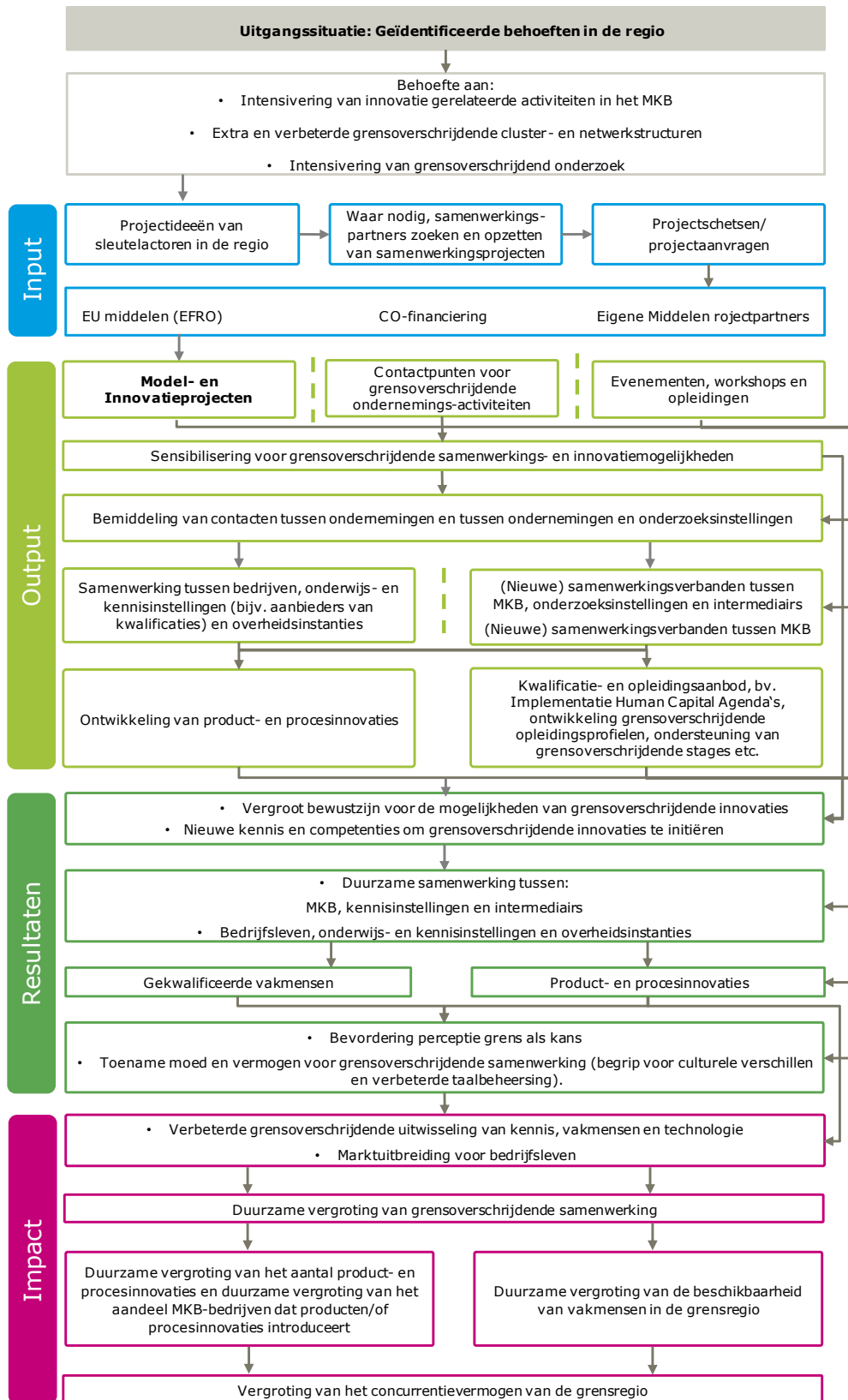
Het doel van de subsidiëring met betrekking tot dit specifieke doel is de grensoverschrijdende transfer van kennis, technologie en professionals te verbeteren en aldus bij te dragen aan de bevordering van product- en procesinnovatie binnen het programmagebied, met name voor het MKB. Bovendien moeten de middelen ertoe bijdragen de beschikbaarheid van geschoolde werknemers te verbeteren. Het overkoepelende doel is om het concurrentievermogen van het grensgebied te versterken. In totaal is 105,7 miljoen euro EFRO-financiering beschikbaar voor deze specifieke doelstelling.

Om deze doelstelling te bereiken, worden hiervoor met name model- en innovatieprojecten financieel ondersteund. Daarnaast worden contactcentra voor grensoverschrijdende bedrijfsactiviteiten, workshops en training bevorderd, vooral voor bedrijven. Als eerste stap dienen deze maatregelen om de deelnemers te sensibiliseren voor de mogelijkheden van grensoverschrijdende samenwerking en innovatie. Zij moeten de start van concrete partnerschappen ondersteunen door potentieel geschikte actoren bij elkaar te brengen, die dan vervolgens samenwerken om te innoveren. Naast de ontwikkeling van product- en procesinnovaties, bevordert deze specifieke doelstelling ook de implementatie van gerichte kwalificatie- en bijscholingsmaatregelen, zoals het creëren van grensoverschrijdende opleidingsprofielen.

Als uitwerking van de genoemde maatregelen zal een groter bewustzijn van het grensoverschrijdende innovatiepotentieel worden gecreëerd bij de subsidieontvangers en zal er een concrete en, indien mogelijk, bestendige samenwerking tot stand worden gebracht die zal leiden tot product- en procesinnovaties. Het doel is om het aandeel MKB-bedrijven dat product- of procesinnovatie introduceert ten opzichte van 2010 met twee procentpunten te vergroten tot 74,31 procent in 2023.

De volgende figuur toont meer in detail de interventielogica die aan de subsidiëring ten grondslag ligt:

Figuur 7: Interventielogica van het specifieke doel „Bevordering van product- en procesinnovaties in voor de grensregio relevante sectoren“

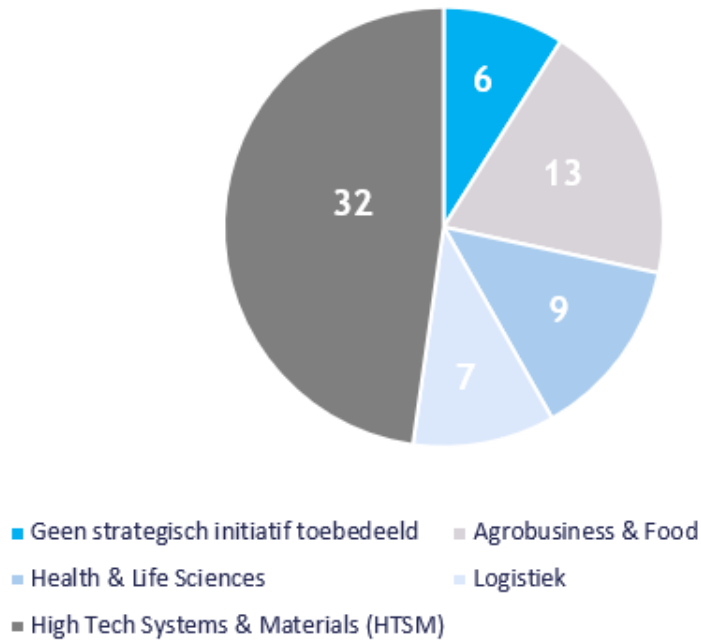

Bron: Samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Beoordeling van de implementatie en doelbereiking

Ten behoeve van deze specifieke doelstelling werden in totaal 67 projecten goedgekeurd (stand 31-12-2021). In alle sectoren die op dit specifieke doel zijn gericht, worden projecten uitgevoerd: Agrobusiness & Food, Health & Life Sciences, High Tech Systems & Materials (HTSM) en Logistiek. De meeste projecten bevinden zich in de HTSM-sector (zie figuur 8).

Figuur 8: Overzicht van de toewijzing van projecten aan de strategische initiatieven

Bron: Projectenoverzicht INTERREG VA (Stand 31-12-2021), eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Over het algemeen is het implementatieniveau voor dit specifieke doel zeer goed. Dit geldt evenzeer voor de materiële als de financiële implementatie van het programma. De gerealiseerde stand van de implementatie toont aan dat voor alle outputindicatoren de doelen al zijn bereikt of zelfs zijn overschreden met de projecten die zijn voltooid op 31-12-2021.

Figuur 9: Materiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Indikator		Streefwaarde 2023	Realisatie per 31.12.2021	Gepland per 31.12.2021
CO01	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	3.101	5.184	3.525
CO02	Aantal ondernemingen dat subsidies ontvangt	468	1.306	1.214
CO04	Aantal ondernemingen dat niet financiële steun ontvangt	2.633	3.832	2.377
CO06	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun voor ondernemingen (subsidies)	39.000.000	54.620.337,43	53.511.666
CO27	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun voor innovatie en O&O-projecten	42.120.000	54.726.403,31	56.461.787
CO08	Werkgelegenheidsgroei in gesteunde ondernemingen	140	1.048,67	1.404,47
CO24	Aantal nieuwe onderzoekers in gesteunde entiteiten	39	150,98	142,47
CO41	Aantal ondernemingen dat deelneemt aan grensoverschrijdende, transnationale of interregionale onderzoeksprojecten	3.101	4.289	2.711
CO26	Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstellingen	620	1.768	1.151
CO42	Aantal onderzoeksinstellingen dat deelneemt in grensoverschrijdende, transnationale of interregionale onderzoeksprojecten	37	322	222
CO28	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt met het oog op producten die nieuw voor de markt zijn	176	1.050	760
CO29	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt met het oog op producten die nieuw voor de onderneming zijn	264	1.217	977
CO44	Aantal deelnemers in gezamenlijke projecten gericht op lokale werkgelegenheid en gezamenlijke opleiding	102	4.585	1.983
PSI1	Aantal ondersteunde grensoverschrijdende innovatiegerichte samenwerkingstrajecten	624	814	746
PSI6	Aantal MKB-ondernemingen dat steun ontvangt	2.791	3.981	3.164
PSI7	Percentage van de bedrijven die hebben deelgenomen aan innovatiegericht samenwerkingstraject, dat nieuw product/proces heeft geïntroduceerd	74%	116%	114%

Bron: Monitoringgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen berekening en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Als we kijken naar de uitvoeringsstatus, valt het op dat de doelstellingen voor alle outputindicatoren ruimschoots zijn overschreden. Dit is vooral merkbaar bij de indicator CO44, die het aantal deelnemers aan gezamenlijke werkgelegenheidsinitiatieven of bijscholingsmaatregelen registreert. In tegenstelling tot de oorspronkelijke verwachting doen er aanzienlijk meer mensen mee aan de maatregelen. Ook het aantal wetenschappers (CO24), en het aantal ondersteunde bedrijven (CO28 en CO29) en onderzoeksinstellingen (CO42) liggen beduidend hoger dan de oorspronkelijke doelstellingen. Verder worden de verwachtingen over het aantal bedrijven dat met onderzoeksinstellingen werkt (CO26) overtroffen en ook de stijging van de werkgelegenheid, gemeten in fte's, overtreft duidelijk de aanvankelijk gestelde waarden (CO08).

In principe is het grote aantal actoren dat van de subsidiëring profiteert positief te beoordelen. De vraag rijst echter of de bij de start vastgestelde streefwaarden voor deze indicatoren daadwerkelijk kunnen worden gebruikt als een benchmark voor een succesvolle programma-implementatie als ze al dermate worden overschreden voordat de beschikbare middelen volledig zijn vastgelegd.

Opvallend is ook dat de doelstellingen tot dusver voor alle indicatoren worden overschreden. Er zijn dus aanwijzingen voor verbetermogelijkheden in de toekomst, zodat de outputindicatoren in de toekomst beter zijn te gebruiken als norm voor de geplande uitvoering van financiering (zie hoofdstuk 6⁵).

De meeste projecten die momenteel worden uitgevoerd, zijn die ter ondersteuning van technologieoverdracht en samenwerking tussen universiteiten en ondernemingen (met name het MKB). Bovendien ontvangen veel projecten financiering die onderzoeks- en innovatieprocessen in kleine en middelgrote ondernemingen bevordert. Bovendien ondersteunt deze specifieke doelstelling investeringen in infrastructuur, capaciteit en uitrusting van kleine en middelgrote ondernemingen die rechtstreeks verband houden met onderzoeks- en innovatieactiviteiten. Dit ondersteunt de implementatie van voorbeeld- en innovatieprojecten die leiden tot de ontwikkeling en introductie van product- en procesinnovaties. Ook ontstaan er (nieuwe) samenwerkingsverbanden en partnerschappen tussen MKB, onderzoeksinstituten en intermediairs.

Ook de financiële monitoringgegevens wijzen op een vergevorderde realisatie van het programma. Ruim 98 procent van de in totaal beschikbare middelen voor deze specifieke doelstelling is in december 2021 al uitbetaald (zie figuur 10). Dat de momenteel nog niet uitbetaalde middelen zeer waarschijnlijk ook zullen worden gebruikt is af te leiden uit het zeer hoge goedkeuringspercentage van net onder 106 procent.

Figuur 10: Financiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Begrote middelen totaal	Toegekende middelen 31.12.2021	Aandeel toegekende middelen vs begrote middelen	Uitbetaalde middelen 31.12.2021	Aandeel uitbetaalde middelen vs begrote middelen
211.085.915,78 €	223.435.671,88 €	105,85 %	208.009.584,31 €	98,54 %

Bron: Monitoringgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen berekening en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

2.1.2 Specifiek doel: Bevordering van product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie

Doel en ondersteunende maatregelen

Het doel van de subsidiëring van deze specifieke doelstelling is het verbeteren van grensoverschrijdende kennis, technologie en transfer van geschoolde werknemers om langs die weg bij te dragen aan het vergroten van product- en procesinnovatie op het gebied van CO2-reducerende technologieën en duurzame energie. Om de transformatie van het energiesysteem en een duurzamer gebruik van natuurlijke hulpbronnen te ondersteunen, zijn nieuwe technologieën en innovaties nodig. Om deze reden krijgt deze thematische prioriteit binnen prioriteitsas 1 van het samenwerkingsprogramma extra nadruk en wordt het belang van innovatie op het gebied van CO2-reductietechnologie benadrukt. Bovendien beoogt deze specifieke doelstelling ook bij te dragen aan de verbetering van de beschikbaarheid van professionals binnen het programmagebied. In totaal is voor deze specifieke doelstelling 30 miljoen euro aan EFRO-financiering beschikbaar.

⁵ Voor de volgende programmaperiode is hiermee rekening gehouden bij het vaststellen van de streefwaarden.

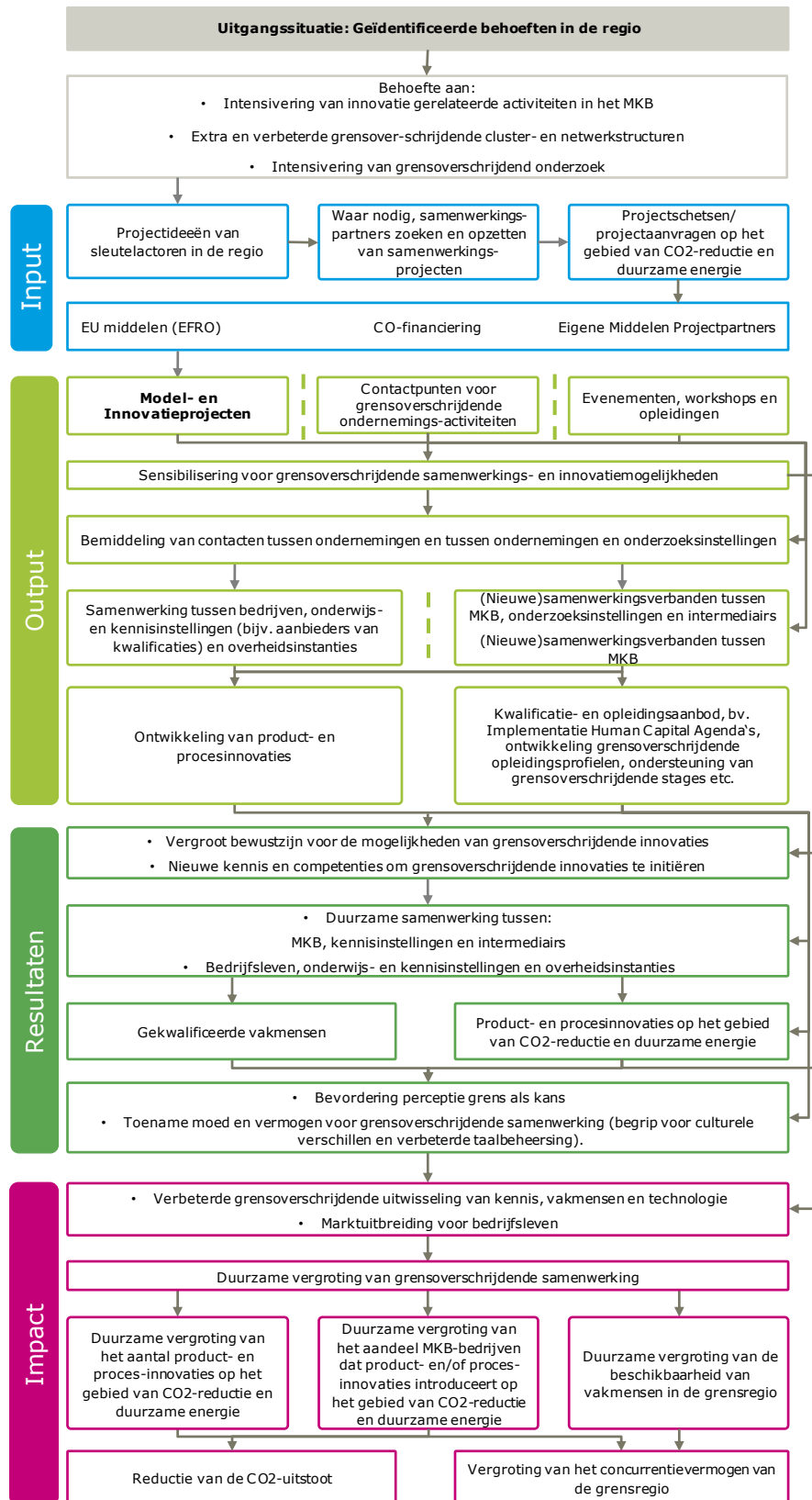
Om bovengenoemde doelstellingen te bereiken krijgen binnen deze specifieke doelstelling met name pilot- en innovatieprojecten op het gebied van CO₂-reductie en duurzame energie financiële steun. Daarnaast zullen contactcentra voor grensoverschrijdende bedrijfsactiviteiten en workshops en training over deze onderwerpen worden bevorderd. Net als in de andere specifieke doelstelling van de prioriteit 1 dienen de steunmaatregelen als een eerste stap van het bewust maken van deelnemers van de mogelijkheden van grensoverschrijdende samenwerking en innovatie en moeten ze het aangaan van concrete partnerschappen ondersteunen. Mogelijk geschikte actoren worden met elkaar in contact gebracht en moeten in een tweede stap samen actief innoverend worden. Naast de introductie van innovatieve producten en processen wordt binnen deze specifieke doelstelling ook de implementatie van gerichte opleiding en training bevorderd, zoals de realisatie van grensoverschrijdende opleidingsprofielen.

Door deze maatregelen moet bij de subsidieontvangers een groter bewustzijn van grensoverschrijdend innovatiepotentieel op het gebied van CO₂-reductie en duurzame energie worden gecreëerd. Daarnaast moeten concrete en, voor zover mogelijk, duurzame samenwerkingsverbanden worden opgezet, die product- en procesinnovaties op deze onderwerpen tot stand brengen.

Het doel is om het aandeel MKB-bedrijven dat product- of procesinnovatie introduceert ten opzichte van 2010 in 2023 met twee procentpunten te vergroten tot 74,31 procent. Gezien de zeer vergelijkbare doelstelling, is dit dezelfde resultaatindicator die wordt gebruikt voor de andere specifieke doelstelling van prioriteitsas 1.

In de volgende figuur ziet u de interventielogica die aan de subsidie ten grondslag ligt.

Figuur 11: Interventielogica van het specifieke doel „Bevordering van de product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie

Bron: Samenwerkingsprogramma, eigenweergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Beoordeling van de implementatie en doelbereiking

Tot 31-12-2021 werden in totaal 17 projecten goedgekeurd binnen deze specifieke doelstelling. Alle projecten worden toegewezen aan de sector Energie & CO2-arme economie overeenkomstig de thematische focus van deze specifieke doelstelling. Over het algemeen is het implementatieniveau van dit specifieke doel zeer goed.

De gerealiseerde stand van de implementatie toont aan dat voor alle outputindicatoren de doelen al zijn bereikt of zelfs zijn overschreden met de projecten die zijn afgesloten op 31-12-2021.

Figuur 12: Materiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Indikator		Streefwaarde 2023	Realisatie per 31.12.2021	Gepland per 31.12.2021
CO01	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	874	1.205	1.093
CO02	Aantal ondernemingen dat subsidies ontvangt	132	456	410
CO04	Aantal ondernemingen dat niet financiële steun ontvangt	742	776	692
CO06	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun voor ondernemingen (subsidies)	11.000.000	16.669.442,85	16.717.272,70
CO27	Particuliere investeringen voor gelijke delen als overheidssteun voor innovatie en O&O-projecten	11.880.000	16.669.442,79	16.717.272,70
CO08	Werkgelegenheids groei in gesteunde ondernemingen	40	191,70	321
CO24	Aantal nieuwe onderzoekers in gesteunde entiteiten	11	58,37	51,35
CO41	Aantal ondernemingen dat deelneemt aan grensoverschrijdende, transnationale of interregionale onderzoeksprojecten	874	1.108	997
CO26	Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstellingen	175	485	381
CO42	Aantal onderzoeksinstellingen dat deelneemt in grensoverschrijdende, transnationale of interregionale onderzoeksprojecten	11	69	50
CO28	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt met het oog op producten die nieuw voor de markt zijn	49	305	274
CO29	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt met het oog op producten die nieuw voor de onderneming zijn	74	371	294
CO44	Aantal deelnemers in gezamenlijke projecten gericht op lokale werkgelegenheid en gezamenlijke opleiding	28	606	600
PSI1	Aantal ondersteunde grensoverschrijdende innovatiegerichte samenwerkingstrajecten	176	480	451
PSI6	Aantal MKB-ondernemingen dat steun ontvangt	787	961	916
PSI7	Percentage van de bedrijven die hebben deelgenomen aan innovatiegericht samenwerkingstraject, dat nieuw product/proces heeft geïntroduceerd	74%	67%	85%

Bron: Monitoringgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen berekening en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Het is opmerkelijk, met betrekking tot de gerealiseerde implementatie, dat ook voor dit specifieke doel de streefwaarden voor alle outputindicatoren overschreden zijn. Dit is met name het geval voor indicator CO44, het aantal deelnemers aan gezamenlijke werkgelegenheidsinitiatieven of opleidingsmaatregelen. Het aantal ondersteunde bedrijven (CO28, CO29, CO01, CO02 en CO26), onderzoeksinstituten (CO42) en wetenschappers (CO24) en de steun voor grensoverschrijdende op innovatie gerichte samenwerkingsmaatregelen (PSI1) zijn ook aanzienlijk hoger

dan de oorspronkelijke doelstellingen. Op basis van de opbrengst van projecten die momenteel nog in uitvoering zijn, zal naar verwachting ook de streefwaarde voor werkgelegenheidsgroei in gesubsidieerde bedrijven (CO08) aanzienlijk worden overschreden.

In principe moet ook bij dit specifieke doel het grote aantal actoren dat van de subsidiëring profiteert positief worden beoordeeld. De vraag rijst echter of de vastgestelde streefwaarden voor deze indicatoren daadwerkelijk kunnen worden gebruikt als een benchmark voor een succesvolle programma implementatie. Er is dus in de toekomst ruimte voor verbetering van de outputindicatoren als maatstaf voor een planmatige implementatie van het programma (zie hoofdstuk 6⁶).

De meeste projecten die momenteel worden uitgevoerd, zijn projecten die onderzoeks- en innovatie-infrastructuur en -processen (verder) ontwikkelen, en gericht zijn op technologieoverdracht en samenwerking tussen bedrijven, met de nadruk op de CO2-arme economie en het vergroten van de veerkracht ten aanzien van klimaatverandering. De meeste projecten die in deze specifieke doelstelling worden uitgevoerd, ondersteunen samenwerking en dus technologieoverdracht tussen bedrijven en experts en tussen universiteiten en bedrijven. Door de onderzoeks- en innovatie-infrastructuur en de uitwisseling tussen relevante actoren te ondersteunen, worden modellen innovatieprojecten geïmplementeerd die leiden tot de ontwikkeling en introductie van product- en procesinnovaties en ondersteuning van (nieuwe) partnerschappen en samenwerkingsverbanden.

Ook de financiële monitoringgegevens wijzen op een vergevorderde realisatie van het programma.

Meer dan 98 procent van de geplande totale middelen voor deze specifieke doelstelling is in december 2021 al uitbetaald (zie Figuur 13). Dat de momenteel nog niet uitbetaalde middelen zeer waarschijnlijk ook zullen worden gebruikt is af te leiden uit het zeer goede goedkeuringspercentage van 104 procent.

Figuur 13: Financiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Begrote middelen totaal	Toegekende middelen 31.12.2021	Aandeel toegekende middelen vs begrote middelen	Uitbetaalde middelen 31.12.2021	Aandeel uitbetaalde middelen vs begrote middelen
60.392.822,22 €	62.897.617,88 €	104,15 %	59.498.184,36 €	98,52 %

Bron: Monitoringgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen berekening en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

⁶ Voor de volgende programmaperiode is hiermee rekening gehouden bij het vaststellen van de streefwaarden

2.2 Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnenn het programmagebied

De tweede prioriteitsas omvat (conform verordening (EU) nr. 1303/2013, art. 9) de thematische doelstelling nummer 11: vergroting van de institutionele capaciteit van overheidsinstanties en belanghebbenden en bestuurlijke doelmatigheid. De overkoepelende doelstelling is om de sociaal-culturele en territoriale cohesie binnen het programmagebied te vergroten en de perceptie van de grens als barrière te verminderen.

2.2.1 Specifieke doelstelling: vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instanties

Subsidiedoelstelling en -maatregelen

Het specifieke doel van de tweede prioriteitsas is om de grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers, overheidsinstanties en bedrijven op verschillende gebieden te versterken, teneinde de barrièrewerking van de grens binnen het programmagebied tegen te gaan. In totaal is voor deze specifieke subsidiedoelstelling € 73,1 miljoen euro aan EFRO middelen beschikbaar gesteld.

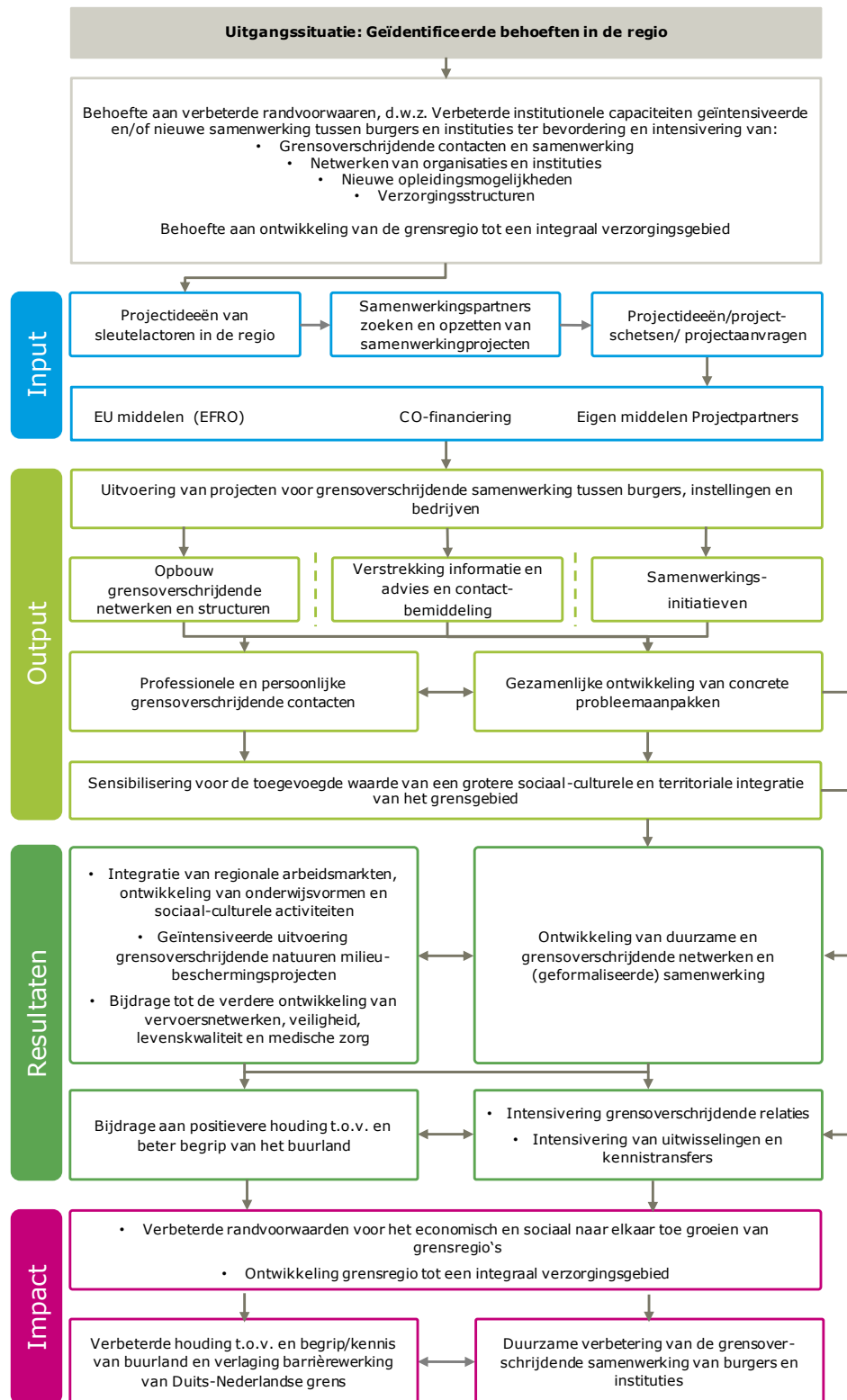
Om de genoemde doelstelling te bereiken worden projecten ondersteund en maatregelen ingezet die zich richten op grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers, (overheids-) instanties en bedrijven. De focus hiervan ligt bij de opbouw van grensoverschrijdende netwerken en structuren, het initiëren van grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden, het in dit kader verstrekken van relevante informatie en advies en het bemiddelen van contacten hierbij. Dit moet vervolgens leiden tot professionele en persoonlijke grensoverschrijdende contacten en een gezamenlijke ontwikkeling van concrete probleemaanpakken.

Uiteindelijk dienen de ondersteunde projecten een sensibilisering bij burgers, instanties en bedrijven teweeg te brengen voor de toegevoegde waarde van een grotere sociaal-culturele en territoriale integratie van het grensgebied. Het programma draagt hieraan op verschillende gebieden bij: bijvoorbeeld door de ontwikkeling van onderwijsverenigingen en culturele uitwisseling, maar ook door de ontwikkeling van een gemeenschappelijk natuur- en landschapsmanagement of een gemeenschappelijke aanpak van demografische ontwikkelingen.

De INTERREG-subsidie en de projecten en maatregelen die voortvloeien uit de tweede prioriteit dienen te leiden tot een groter bewustzijn voor de mogelijkheden tot grensoverschrijdende samenwerking en dienen zodoende een verlagend effect te hebben op de barrièrewerking van de grens. Een doelstelling is om de score voor de perceptie van de Duits-Nederlandse grens als barrière (zie verder paragraaf 3.2.1.).

De volgende figuur toont de interventielogica die aan de subsidie voor de tweede prioriteitsas ten grondslag ligt:

Figuur 14: Interventielogica voor de toename van de sociaal-culturele en territoriale cohesie binnen het programmagebied

Bron: Samenwerkingsprogramma, eigen bewerking Ramboll Management Consulting und Regioplan.

Uitvoering en realisatie van doelstellingen

Op 31 december 2021 ontvingen 95 projecten ondersteuning van INTERREG in het kader van prioriteitsas 2. Deze projecten leveren een merkbare positieve bijdrage aan de doelstellingen van deze prioriteitsas. Over het algemeen is de uitvoering van het programma in een vergevorderd stadium. Dit geldt zowel voor de materiële als financiële realisatie van het programma, zie Figuur 15.

Figuur 15: Materiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Indikator		Streefwaarde 2023	Realisatie per 31.12.2021	Gepland per 31.12.2021
CO01	Aantal ondernemingen dat steun ontvangt	50	15.680	10.273
CO04	Aantal ondernemingen dat niet financiële steun ontvangt	50	14.572	9.880
CO09	Stijging van verwacht aantal bezoeken aan plaatsen van cultureel of natuurlijk erfgoed en attracties die steun ontvangen	50.000	355.388	217.100
CO44	Aantal deelnemers in gezamenlijke projecten gericht op lokale werkgelegenheid en gezamenlijke opleiding	70	23.938	19.735
PSI2	Aantal ondersteunde grensoverschrijdende samenwerkingstrajecten	680	3.734	3.930
PSI3	Aantal personen dat een individueel advies heeft ontvangen	45.000	69.910	65.975
PSI4	Aantal mensen dat door verbeterde gezondheidsdiensten bereikt wordt	14.332.940	20.417.371	26.240.090
PSI5	Aantal deelnemers aan grensoverschrijdende initiatieven op het gebied van onderwijs en taalkennis	600	165.888	74.787
PSI6	Aantal MKB-ondernemingen dat steun ontvangt	45	13.103	7.928

Bron: Monitoringgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting und Regioplan.

Uit bovenstaande figuur blijkt dat voor alle outputindicatoren de streefwaarden met de tot nu toe gerealiseerde waarden aanzienlijk zijn overschreden (realisatie 2021 versus streefwaarde 2023). In relatieve zin is de mate van overschrijding van de waarden ten opzichte van de streefwaarden het grootste voor de indicatoren 'Aantal deelnemers in gezamenlijke projecten gericht op lokale werkgelegenheid en gezamenlijke opleiding' (CO44), 'Aantal ondernemingen dat steun ontvangt' (CO01), 'Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ontvangt' (CO04), en 'Aantal MKB-ondernemingen dat steun ontvangt' (PSI6).

Opvallend is ook dat voor alle indicatoren de doelstellingen tot dusver worden overschreden. Er zijn dus aanwijzingen voor verbetermogelijkheden in de toekomst, zodat de outputindicatoren in beter te gebruiken zijn als een benchmark voor de geplande uitvoering van financiering (zie hoofdstuk 6).

De meeste lopende projecten zijn gericht op het verminderen van de perceptie van de grens als barrière voor burgers en instanties. De verschillende projecten lopen uiteen van de ontwikkeling van grensoverschrijdende uitwisselingsprogramma's binnen het onderwijs, de bevordering van de ontwikkeling van een grensoverschrijdende arbeids- en opleidingsmarkt, tot de ontwikkeling van diensten op het gebied van cultuur en erfgoed. De projecten dragen bij aan een verbeterde houding t.o.v. en begrip/kennis van het buurland en bevorderen de grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers en instanties.

Ook de financiële monitoringgegevens wijzen op een vergevorderde realisatie van het programma:

Figuur 16: Financiële realisatie (Stand 31-12-2021)

Begrote middelen totaal	Toegekende middelen 31.12.2021	Aandeel toegekende middelen vs begrote middelen	Uitbetaalde middelen 31.12.2021	Aandeel uitbetaalde middelen vs begrote middelen
146.180.860,00 €	149.267.849,30 €	102,11 %	122.720.113,09 €	83,95 %

Bron: Voortgangsgegevens van het samenwerkingsprogramma, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Bijna 85 procent van de begrote middelen is daadwerkelijk uitbetaald. Dat de momenteel nog niet uitbetaalde middelen zeer waarschijnlijk ook zullen worden gebruikt is af te leiden uit het goedkeuringspercentage van 102 procent.

3. EFFECTIVITEIT VAN HET PROGRAMMA

Te beantwoorden onderzoeksvragen:

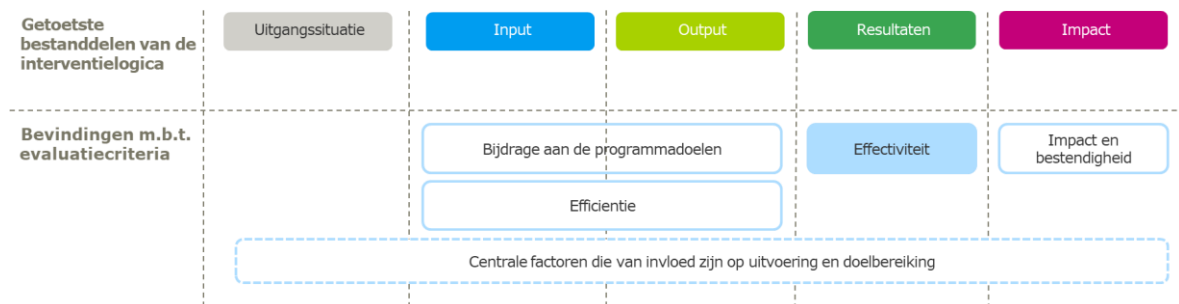
- Wat zijn de effecten van het INTERREG VA programma Deutschland-Nederland?
- Welke thematische en cross-thematische effecten van de projecten kunnen worden geïdentificeerd?
- Hoe heeft de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied zich ontwikkeld (niveau van product- en procesinnovatie/ het aandeel van MKB-bedrijven dat product- en procesinnovaties introduceert)?
- Hoe heeft de sociaal-culturele en territoriale cohesie (barrière-effect van de grens voor burgers en instellingen/ de perceptie van de Duits-Nederlandse grens als barrière) zich ontwikkeld?

De belangrijkste bevindingen in het kort:

- ✓ De subsidie levert een herkenbare bijdrage aan alle **drie de impactcategorieën** van het INTERREG-programma
- ✓ De financiering vertoont zowel **thematische als cross-thematische effecten** op beide prioriteitsassen. De effectiviteit van het programma wordt daarom als hoog beoordeeld.
- ✓ **Kwalificering van sleutelactoren:**
 - Nieuwe kennis wordt opgebouwd en vaardigheden worden uitgebreid. Het gaat om technische kennis als ook om vaardigheden die nodig zijn om grensoverschrijdende activiteiten uit te voeren.
 - INTERREG draagt eraan bij dat in toenemende mate de nabijheid van de grens én de heterogeniteit van het grensgebied als een kans gezien wordt door actoren.
- ✓ **Activering van bestuurders:**
 - Het programma leidt tot op zekere hoogte ook tot een meer gerichte communicatie van belangen en versterkt gezamenlijk optreden in politieke besluitvormingsprocessen.
- ✓ **Toepassing van kennis en competenties:**
 - Bijna alle projectactoren passen (nieuwe) kennis en (nieuwe) competenties toe.
 - Het overgrote deel van de projecten in prioriteitsas 1 leidt tot de ontwikkeling en introductie van product- en procesinnovaties.
 - In prioriteitsas 2 gaat het vooral om de toepassing van sociaal-culturele kennis en innovaties (en minder om technologische kennis zoals relevant voor de eerste prioriteitsas). In het kader van de projecten worden in de programmaregio grensoverschrijdende netwerken, structuren en samenwerkingsverbanden opgezet en versterkt. Prioriteitsas 2 gaat vooral over de toepassing van sociaal-culturele kennis en innovatie (en minder van technologische knowhow die relevant is voor de eerste prioriteitsas). Prioriteitsas 2 resulteert in het bouwen en versterken van grensoverschrijdende netwerken, structuren en partnerschappen in de programmaregio.

De beoordeling van de effectiviteit van het programma heeft, in relatie tot de interventielogica, betrekking op de resultaten (dat wil zeggen, de effecten die de betrokken actoren dankzij de projecten hebben behaald). De doeltreffendheid van de financiering wordt beoordeeld op basis van de investeringsprioriteiten en de bijbehorende specifieke doelstellingen.

Figuur 17: Getoetste onderdelen van de interventielogica om de effectiviteit van het programma vast te stellen

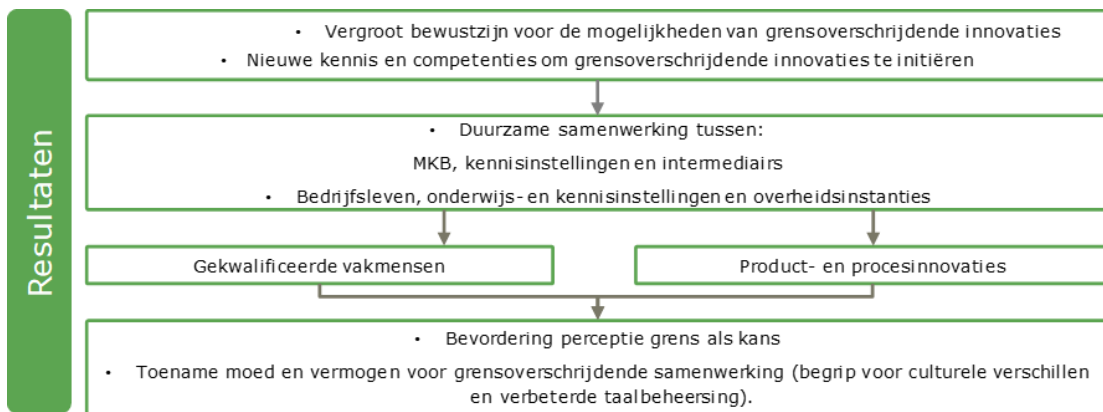
Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

3.1 Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied

3.1.1 Specifiek doel: Bevordering van de product- en procesinnovaties binnen voor de grensregio relevante sectoren

De onderstaande figuur toont de verwachte effecten van de subsidie voor de specifieke doelstelling om product- en procesinnovaties te bevorderen in de sectoren die relevant zijn voor de grensregio van de eerste prioriteitsas (zie de interventielogica in hoofdstuk 2.1.1).

Figuur 18: Verwachte effecten bevordering produc-en procesinnovaties in relevante sectoren grensregio eerste prioriteitsas

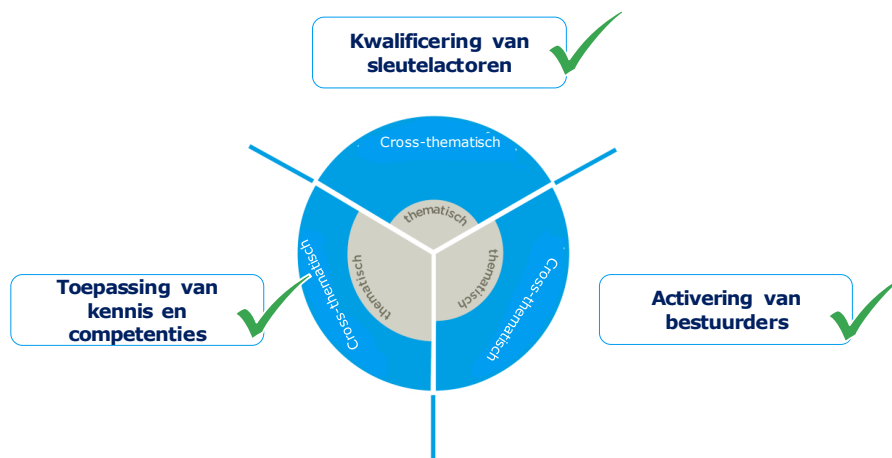

Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Behaalde resultaten en verwachte effecten

De subsidiëring ten behoeve van deze specifieke doelstelling draagt bij aan alle drie de impactcategorieën van INTERREG. De effectiviteit ervan kan daarom als positief worden beoordeeld.

Figuur 19: Geïdentificeerde effecten m.b.t. het specifieke doel Bevordering van de product- en procesinnovaties binnen voor de grensregio relevante sectoren

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Op basis van de evaluatie zijn in de afzonderlijke impactcategorieën de volgende effecten geïdentificeerd:

Kwalificering van sleutelactoren

Uit de evaluatie blijkt dat alle projectactoren (lead partners en projectpartners) nieuwe kennis opdoen en hun competenties uitbreiden door hun deelname aan een project; dat betekent dat er een kwalificatie plaatsvindt. Deze kwalificatie betreft zowel de technische kennis als de competenties die nodig zijn om grensoverschrijdende activiteiten uit te voeren. Zowel de thematische als de cross-thematische effecten worden dus met het programma bereikt. Deze resultaten zijn gebaseerd op de typering van de gefinancierde projecten en worden bevestigd door de online-enquête onder de lead partners. Alle ondervraagde lead partners verklaren dat zij door hun deelname aan het project nieuwe thematische kennis hebben opgedaan en hun competenties voor de uitvoering van grensoverschrijdende projecten hebben versterkt.

In overeenstemming met de thematische reikwijdte van de projecten in deze specifieke doelstelling, gaat het om expertise in verschillende disciplines die nodig is voor de ontwikkeling en implementatie van product- en procesinnovaties. In principe is het mogelijk om de ontwikkeling van expertise te identificeren in bijna alle kernsectoren waarop deze specifieke doelstelling is gericht: in IP 4-projecten wordt expertise ontwikkeld in de sector energie en CO₂-arme economie. Bijzonder opmerkelijk is de ontwikkeling van expertise in de sector High-Tech Systems & Materials. Dit komt omdat de meeste projecten die in het kader van deze specifieke doelstelling worden gefinancierd, aan deze sector worden toegewezen (zie figuur 8).

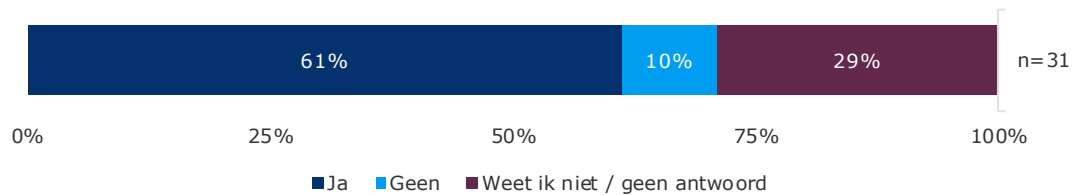
Behalve het opdoen van vakkennis, vergroot het subsidieprogramma ook competenties die nodig zijn om grensoverschrijdende innovatieactiviteiten uit te voeren. Daarbij gaat het onder andere om het opbouwen of versterken van een grensoverschrijdend netwerk, het vergaren van ervaring met het vinden en versterking van grensoverschrijdende consortia en het ontwikkelen van kennis over het succesvol implementeren van innovatieve grensoverschrijdende ontwikkelingsprojecten. In het kader van door INTERREG gefinancierde projecten doen projectactoren de ervaring op dat kennis en ervaring ook over de grens kunnen worden uitgewisseld.

Als gevolg van de samenwerking zien de lead partners de landsgrens minder als een belemmering voor mogelijke samenwerking. Meer dan de helft van de ondervraagde lead partners is het volledig eens met de stelling "Door aan het project deel te nemen ervaren wij de grens minder als een barrière". Twee derde van de ondervraagde lead partners van projecten van deze specifieke doelstelling verklaren zelfs dat zij de nabijheid van de grens meer als een kans zijn gaan zien.

Bovendien verklaart bijna twee derde van de respondenten dat hun houding ten opzichte van het buurland in positieve zin is veranderd als gevolg van hun deelneming aan door INTERREG gefinancierde projecten (Figuur 20).

De ondervraagde lead partners die hebben verklaard dat hun houding ten opzichte van het buurland niet is veranderd, verklaren bijna allemaal dat zij reeds vóór het INTERREG-project een positieve houding ten opzichte van het buurland hadden.

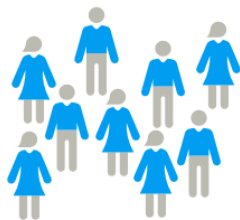
Figuur 20: Verandering van de houding van lead partners ten aanzien van het buurland

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 1 2014-2020 (n=31), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Is uw houding tegenover het buurland positief veranderd als gevolg van het project?

Het effect van grensoverschrijdende samenwerking komt bij lead partners vooral daarin tot uitdrukking dat zij meer begrip krijgen voor hoe in het buurland gewerkt wordt (werkwijze en -houding), de cultuur, en wat daar prioriteiten zijn. Dit vergroot het bewustzijn van culturele verschillen en hun toegevoegde waarde: de lead partners hebben bevestigd dat ze baat hebben bij de andere benadering, nieuwe perspectieven en expertise in het buurland. INTERREG draagt er aldus toe bij dat de nabijheid van de grens en tegelijkertijd de heterogeniteit van het grensgebied door actoren in toenemende mate als een kans worden beschouwd.

Figuur 21: Uitspraken van lead partners over hun houding ten aanzien van het buurland

- „ Een groter vertrouwen in de burens ”
- „ Taal is niet langer een obstakel. Interactie is natuurlijk, deels beter dan uitsluitend in eigen land. ”
- „ Op basis van de projectervaringen met Nederlandse partners is de belangstelling voor het aan de andere kant van de grens werken met andere wettelijke, maatschappelijke en economische eisen vergroot. ”

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 1 2014-2020 (n=32), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. U hebt aangegeven dat uw houding tegenover het buurland door het project positief is veranderd. Waarin uit zich die verandering en hoe verklaart u dat?

Al met al kan dus worden vastgesteld dat de effecten die volgens de interventielogica beoogd worden in deze specifieke doelstelling, worden bereikt met de projecten die worden geselecteerd voor en uitgevoerd met de subsidie: meer bewustzijn van de mogelijkheden van grensoverschrijdende innovatie en uitbreiding van de competenties om dergelijke activiteiten op te starten en te implementeren. Tegelijkertijd wordt de nabijheid van de grens door de gesubsidieerde actoren steeds meer gezien als een gezamenlijke kans.

Activering van bestuurders

Hoewel de projecten die in deze specifieke doelstelling worden ondersteund dit niet als hoofddoel nastreven, vindt er tot op zekere hoogte een activering van bestuurders⁷ plaats. In individuele projecten wordt, onder meer door gezamenlijke strategieën, bijgedragen aan meer gezamenlijk handelen en aan een doelmatig gemeenschappelijk belang.

De ondervraagde lead partners kwamen tot de conclusie dat hun projectthema's meer aandacht trekken. Ongeveer 80 procent van de ondervraagde lead partners ziet bijvoorbeeld een toegenomen bewustzijn voor hun projectonderwerp bij bestuurders als een resultaat van hun project.

Toepassing van kennis en competenties

Uit de evaluatie blijkt dat bijna alle projectactoren die projecten in dit specifieke doel uitvoeren, (nieuwe) kennis en (nieuwe) competenties toepassen. Aan de ene kant gaat het daarbij om technische kennis die wordt gebruikt in concrete projecten bij de ontwikkeling en implementatie van product- en procesinnovaties. Anderzijds is ook te zien dat de betrokken actoren hun competenties tijdens projecten, maar ook daarna, toepassen voor de uitvoering van grensoverschrijdende samenwerking.

Toepassing van thematische kennis en competenties

Overeenkomstig de thematische diversiteit van de projecten die in deze specifieke doelstelling worden geïmplementeerd, gaat het om veelzijdige kennis die wordt gebruikt bij de uitvoering van de projecten. In principe kan de toepassing van kennis en verbeterde competenties worden vastgesteld in bijna alle kernsectoren die zijn gericht op het programma: Agro-business & Food, Health & Life Sciences, High-Tech Systems & Materials (HTSM) en Logistiek. De toepassing van kennis en vaardigheden in de sector van de energie- en CO₂-arme economie maakt deel uit van de projecten gefinancierd onder IP 4. De overgrote meerderheid van de projecten die in het kader van deze specifieke doelstelling worden gefinancierd, valt onder de sector High Tech Systems & Materialen (HTSM). Dienovereenkomstig kan met name toepassing van nieuwe thematische kennis op dit gebied worden waargenomen.

Op basis van de analyse van de projectbeschrijvingen en het onderzoek onder de lead partners, wordt duidelijk dat de overgrote meerderheid van projecten in deze specifieke doelstelling leiden tot de **ontwikkeling en implementatie van product- en procesinnovaties** (zie Figuur 22). Productieprocessen worden bijvoorbeeld verder ontwikkeld, productiesystemen en -structuren worden geoptimaliseerd en softwareoplossingen worden ontwikkeld.

⁷ Hier worden niet alleen bestuurders maar ook beleidsmakers bedoeld. In de Duitse tekst wordt de term politieke Entscheidungsträger gehanteerd. Die term kan in de Nederlandse context zowel betrekking hebben op bestuurders als op beleidsmakers. De begrippen zijn daarom op de meeste plekken in de Nederlandse tekst inwisselbaar.

Figuur 22: Effecten van het project: Product- en Procesinnovaties

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 1 2014-2020 (n=31), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. We hebben door deelname aan het project een product- of procesinnovatie gedaan.

Daarnaast implementeren de projecten een aantal grensoverschrijdende kwalificerings- en opleidingsmaatregelen.

Uit de projectbeschrijvingen blijkt dat dit voor veel projecten geen primaire doelstelling is. Een kwart van de lead partners verklaart echter dat zij door hun deelname aan het project grensoverschrijdende kwalificatie- en opleidingsmaatregelen hebben genomen.

In de gesubsidieerde projecten worden bijvoorbeeld werknemers en bedrijven bij elkaar gebracht om nieuwe technologieën uit te proberen en gezamenlijk bedrijfsideeën te ontwikkelen.

Er worden cursussen en workshops georganiseerd, stageprogramma's aangeboden en, in de geest van de "train-de-trainer"-benadering, modellen ontwikkeld zodat de competenties ook buiten het project kunnen worden toegepast.

Meer dan de helft van de lead partners kon ook hun **eigen werkprocessen efficiënter maken** door grensoverschrijdende projecten uit te voeren en vond vergelijkbare effecten bij de meerderheid van de projectpartners. In het kader van gesubsidieerde projecten worden bijvoorbeeld processen in bedrijven geanalyseerd en optimalisatiemogelijkheden geïdentificeerd en geïmplementeerd.

Bovendien meldt twee derde van de lead partners dat zij meer geneigd zijn om **sociale of technologische innovaties** te gebruiken door deel te nemen aan het project. In het bijzonder nemen zij dit waar bij de projectpartners die betrokken zijn bij hun projecten. Sommige projecten maken bijvoorbeeld de gezamenlijke ontwikkeling en het testen van innovatieve technologieën en producten mogelijk, terwijl andere projecten de ontwikkeling van nieuwe, efficiëntere productieprocessen voor kleine en middelgrote ondernemingen mogelijk maken.

Toepassing van thema-overschrijdende kennis

Naast thematische kennis en professionele competenties vergroten de deelnemende lead partners en projectpartners ook thema-overschrijdende kennis en competenties.

De door deelname aan grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten opgedane ervaringen en competenties hebben geleid tot het aangaan of intensivering van grensoverschrijdende samenwerking. Vrijwel alle lead partners geven aan dat zij meer betrokken zijn bij **grensoverschrijdende activiteiten** als gevolg van hun deelname aan het project en kunnen deze ontwikkeling ook bij bijna alle projectpartners observeren.

Figuur 23: Effecten van het project: Meer grensoverschrijdende activiteit

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 1 2014-2020 (n=31), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Door deelname aan het project voeren we meer grensoverschrijdende activiteiten uit.

Daarnaast noemen de lead partners tal van andere veranderingen en effecten die deelname aan het project voor hen en de projectpartners teweeg hebben gebracht (Figuur 24).

Figuur 24: Verklaringen van de lead partners over andere effecten van de deelname

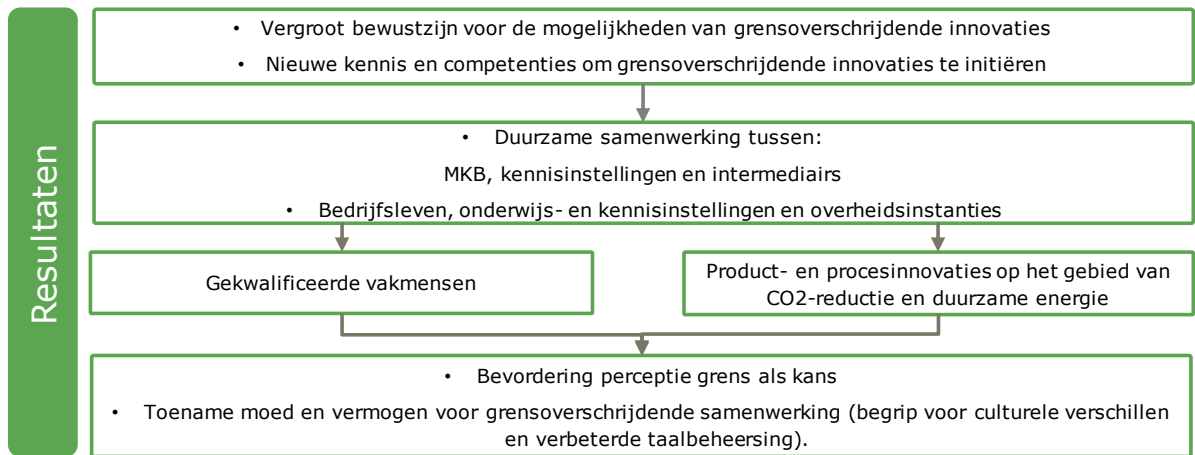
Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 1 2014-2020 (n=31), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Welke andere effecten stelt u bij uzelf vast? Welke andere effecten kunt u bij uw projectpartners waarnemen?

Op basis van het voorgaande kan worden gesteld dat de volgens de interventielogica beoogde resultaten, d.w.z. de ontwikkeling en invoering van product- en procesinnovaties, de versterking van de mogelijkheden tot grensoverschrijdende samenwerking en de kwalificatie van geschoolde werknemers, zijn bereikt. Uit de evaluatie blijkt echter ook dat de nadruk bij deze specifieke doelstelling ligt op de ontwikkeling en invoering van product- en procesinnovaties.

3.1.2 Specifiek doel: Bevordering van Product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie

De volgende figuur toont de verwachte effecten van de subsidie voor de specifieke doelstelling om product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie te bevorderen binnen de eerste prioriteitsas (zie de interventielogica in hoofdstuk 2.1.2).

Figuur 25: Verwachte effecten bevordering product- en processinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie

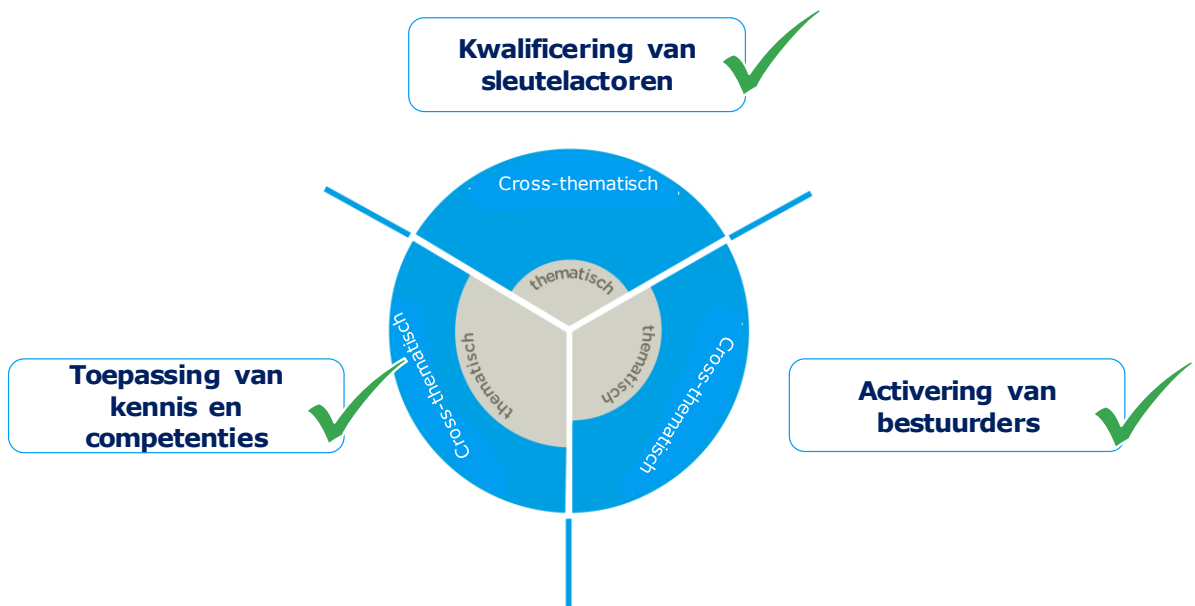

Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Behaalde resultaten en verwachte effecten

De subsidiëring ten behoeve van deze specifieke doelstelling draagt bij aan alle drie de impactcategorieën van INTERREG. De effectiviteit ervan kan daarom als positief worden beoordeeld.

Figuur 26: Geïdentificeerde effecten m.b.t. het specifieke doel „Bevordering van product- en procesinnovaties op het terrein van CO2-reductie en duurzame energie“

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Op basis van de evaluatie zijn in de afzonderlijke impactcategorieën de volgende effecten geïdentificeerd:

Kwalificering van sleutelfactoren

Uit de evaluatie wordt duidelijk dat alle projectactoren (lead partners en projectpartners) nieuwe kennis opdoen en hun competenties uitbreiden als gevolg van hun deelname aan een project binnen dit specifieke doel. Er vindt dus een kwalificering plaats. Enerzijds gaat het daarbij om technische kennis en anderzijds om het verwerven van de vaardigheden en competenties die nodig zijn om grensoverschrijdende activiteiten uit te voeren. Zowel de thematische als de cross-thematische effecten worden dus met het programma gerealiseerd. Deze effecten worden bevestigd door de analyse van de projectbeschrijvingen en de online-enquête. Alle ondervraagde lead partners verklaren dat zij door hun deelname aan het project nieuwe thematische kennis hebben opgedaan.

In overeenstemming met de duidelijke thematische focus van de projecten in het kader van deze specifieke doelstelling, gaat het hierbij om expertise met betrekking tot de sector van energie en CO₂-arme economie. Behalve de ontwikkeling van deze thematische expertise versterkt de subsidiëring van lead partners en projectpartners ook het vermogen om grensoverschrijdende innovatieactiviteiten uit te voeren, zoals het verbreden van hun eigen netwerk.

Door de samenwerking zien de lead partners de landsgrens minder als een belemmering voor mogelijke samenwerking. Meer dan 75 procent van de ondervraagde lead partners is het volledig eens met de stelling "Door aan het project deel te nemen, ervaren wij de grens minder als een barrière".

Bovendien verklaart bijna twee derde van de respondenten dat hun houding ten opzichte van het buurland in positieve zin is veranderd als gevolg van hun deelneming aan door INTERREG gefinancierde projecten (Figuur 27). De ondervraagde lead partners die hebben verklaard dat hun houding ten opzichte van het buurland niet is veranderd, verklaren bijna allemaal dat zij reeds vóór het INTERREG-project een positieve houding ten opzichte van het buurland hadden.

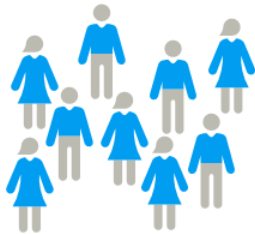
Figuur 27: Houding ten aanzien van het buurland bij lead partners

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 4 2014-2020 (n=8), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Heeft uw houding t.a.v. het buurland zich positief gewijzigd door het project?

Het effect van de grensoverschrijdende samenwerking komt vooral tot uiting in het feit dat de lead partners ook hun netwerkactiviteiten in het buurland versterken en steeds meer de verschillen waarderen, vooral met betrekking tot verschillende benaderingen en werkwijzen, tussen beide landen. Op basis van de projectervaringen werd bij de lead partners de belangstelling voor grensoverschrijdende omgang met andere juridische, sociale en economische vereisten vergroot.

Figuur 28: Uitspraken van lead partner over de houding ten aanzien van het buurland

- „Andere standpunten leren kennen is gewoon leuk.“
- „Door het project konden nieuwe benaderingen voor het oplossen van problemen worden ontwikkeld door Duitse en Nederlandse perspectieven te koppelen.“

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 4 2014-2020 (n=8), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en RegioPlan. In hoeverre is uw houding ten aanzien van het buurland veranderd?

Al met al kan dus worden gesteld dat de effecten die voor dit specifieke doel worden beoogd volgens de interventielogica (d.w.z. een groter bewustzijn van het potentieel voor grensoverschrijdende innovatie en verbeterde vaardigheden om dergelijke activiteiten te initiëren en uit te voeren), zullen worden bereikt met gesubsidieerde projecten.

Activering van bestuurders

Uit de evaluatie blijkt dat het programma tot op zekere hoogte ook leidt tot een doelbewuste overdracht van belangstelling en tot een versterkte gezamenlijke actie in politieke besluitvormingsprocessen. Zo vindt een activering van de bestuurders plaats. Er dient te worden opgemerkt dat het activeren van bestuurders binnen deze specifieke doelstelling niet een hoofddoel is. Desalniettemin dragen innovatieprojecten en onderzoeksprojecten met grotere consortiumstructuren (MKB en kennisinstututen) in individuele projecten eraan bij dat er meer gezamenlijke actie ondernomen wordt en dat gemeenschappelijk belang op een gerichte manier naar voren gebracht wordt.

Hoewel het niet het expliciete doel is van de meeste projecten in deze specifieke doelstelling, zijn de ondervraagde lead partners desondanks van mening dat hun projectthema's meer aandacht trekken. Als resultaat van hun project zien alle ondervraagde lead partners meer bewustzijn voor hun projectonderwerp bij bestuurders.

Toepassing van kennis en competenties

Uit de evaluatie blijkt dat de projectactoren kennis en competenties toepassen in de gesubsidieerde projecten. Het wordt duidelijk dat zowel thematische als cross-thematische kennis wordt toegepast.

Toepassing van thematische kennis en competenties

Deze specifieke doelstelling is uitsluitend bestemd voor projecten in de sector van de energie- en CO₂-arme economie, zodat de toepassing van nieuwe kennis en vaardigheden op dit gebied kan worden vastgesteld. Op basis van de projectbeschrijvingen wordt duidelijk dat met name onderzoeks- en innovatieprojecten alsmede projecten voor technologieoverdracht worden uitgevoerd. De projecten helpen bedrijven bijvoorbeeld innovatieve pilotprojecten aan te gaan (bijvoorbeeld op het gebied van energieopslag) of innovatieve energie-efficiënte productieprocessen te introduceren.

Op basis van de analyse van de projectbeschrijvingen en het onderzoek onder de lead partners wordt duidelijk dat twee derde van de projecten in dit specifieke doel leidt tot de ontwikkeling en **implementatie van product- en procesinnovaties** (zie Figuur 29). Een mogelijke verklaring voor het resterende derde deel is dat in de loop van het project gebleken is dat de nagestreefde of ontwikkelde innovatie (nog) niet rijp is voor implementatie. Volgens de lead partners introduceerde het merendeel van de projectpartners een product- of procesoptimalisatie door deel te nemen aan het project.

Figuur 29: Effecten van het project: Invoering van product- en procesinnovaties

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 4 2014-2020 (n=8), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. We hebben door deelname aan het project een product- of procesinnovatie geïmplementeerd.

Daarnaast worden grensoverschrijdende **kwalificerings- en opleidingsmaatregelen** geïmplementeerd als onderdeel van sommige projecten). Er wordt bijvoorbeeld een specifieke poging ondernomen om jong talent aan te trekken en grensoverschrijdend kennisnetwerk te realiseren. Uit de projectbeschrijvingen blijkt echter dat dit voor veel projecten geen primaire doelstelling is.

De helft van de lead partners waren bovendien in staat om hun eigen **werkprocessen efficiënter** te maken door grensoverschrijdende projecten uit te voeren. In het kader van gesubsidieerde projecten worden bijvoorbeeld individuele verbeteringsmogelijkheden in productieprocessen geïdentificeerd om de productiviteit te verhogen.

Verder hebben bijna alle ondervraagde lead partners ervaren dat zij, door deel te nemen aan het project, meer geneigd zijn om **sociale of technologische innovaties** te gebruiken. Ook dit zien zij in het bijzonder ook bij de projectpartners terug die betrokken zijn bij hun projecten. Sommige projecten maken bijvoorbeeld het testen van innovatieve technologieën en innovatieve pilotprojecten mogelijk; andere projecten in deze specifieke doelstelling bevorderen de wederzijdse overdracht van kennis tussen onderzoeksinstituten en bedrijven om technische innovaties te ontwikkelen en toe te passen.

Toepassing van themaoverschrijdende kennis

Naast de toepassing van thematische kennis en competenties, heeft het programma ook cross-thematische toepassingsgerichte effecten op de betrokken lead partners en projectpartners. De ervaringen en versterkte competenties die zijn opgedaan door deelname aan grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten hebben geleid tot de grensoverschrijdende samenwerking of intensivering daarvan. Bijna alle lead partners geven bijvoorbeeld aan dat zij meer betrokken zijn bij grensoverschrijdende activiteiten door deel te nemen aan het project en zien dit ook terug bij hun projectpartners.

Figuur 30: Effecten van het project: Meer grensoverschrijdende activiteit

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 4 2014-2020 (n=8), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Door deelname aan het project voeren we meer grensoverschrijdende activiteiten uit.

Daarnaast noemen de lead partners tal van andere veranderingen en effecten die deelname aan het project voor hen en de projectpartners teweeg heeft gebracht (Figuur 31).

Figuur 31: Verklaringen van de lead partners over andere effecten van de deelname

Bron: Online enquête onder lead partners uit de investeringsprioriteit 4 2014-2020 (n=8), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Welke andere effecten stelt u bij uzelf vast? Welke andere effecten kunt u bij uw projectpartners waarmemen?

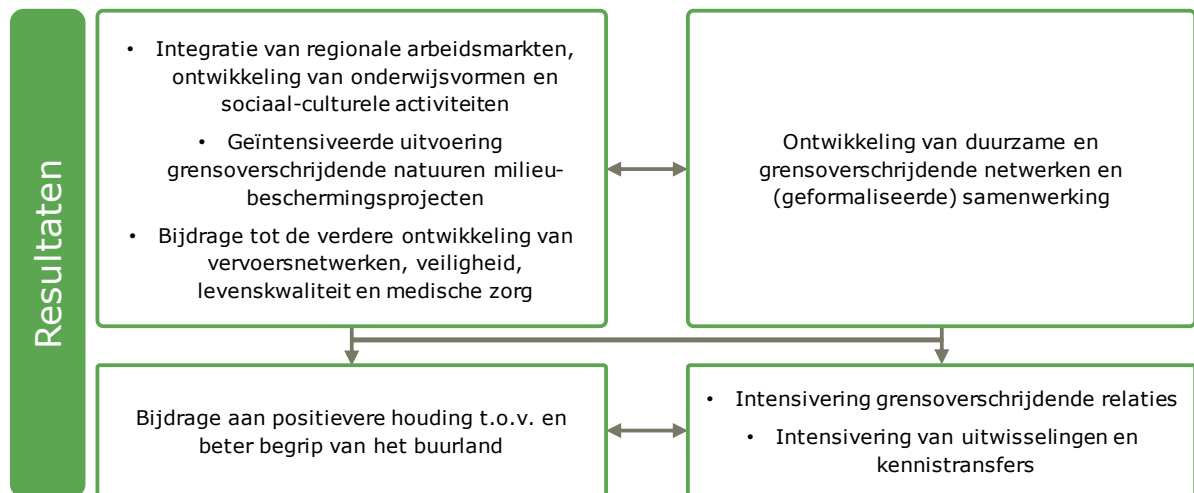
Dientengevolge kan worden vastgesteld dat de effecten gerealiseerd worden zoals voorzien in de interventielogica, d.w.z. de ontwikkeling en implementatie van product- en procesinnovaties op het gebied van CO2-reductie en duurzame energie, het vermogen om grensoverschrijdende samenwerking tot stand te brengen en de kwalificering van geschoolde werknemers en. Uit de evaluatie blijkt echter duidelijk dat de nadruk in deze specifieke doelstelling ligt op de uitvoering van onderzoeks- en innovatieprojecten.

3.2 Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnen het programmagebied

3.2.1 Specifieke doelstelling: vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instanties

De onderstaande figuur toont de verwachte effecten van de subsidie voor de specifieke doelstelling binnen de tweede prioriteitsas om de barrièrewerking van de grens voor burgers en instanties te verminderen (zie de interventielogica in hoofdstuk 2.2.1).

Figuur 32: Verwachte effecten van de subsidie op de vermindering van de barrièrewerking van de grens voor burgers en instanties

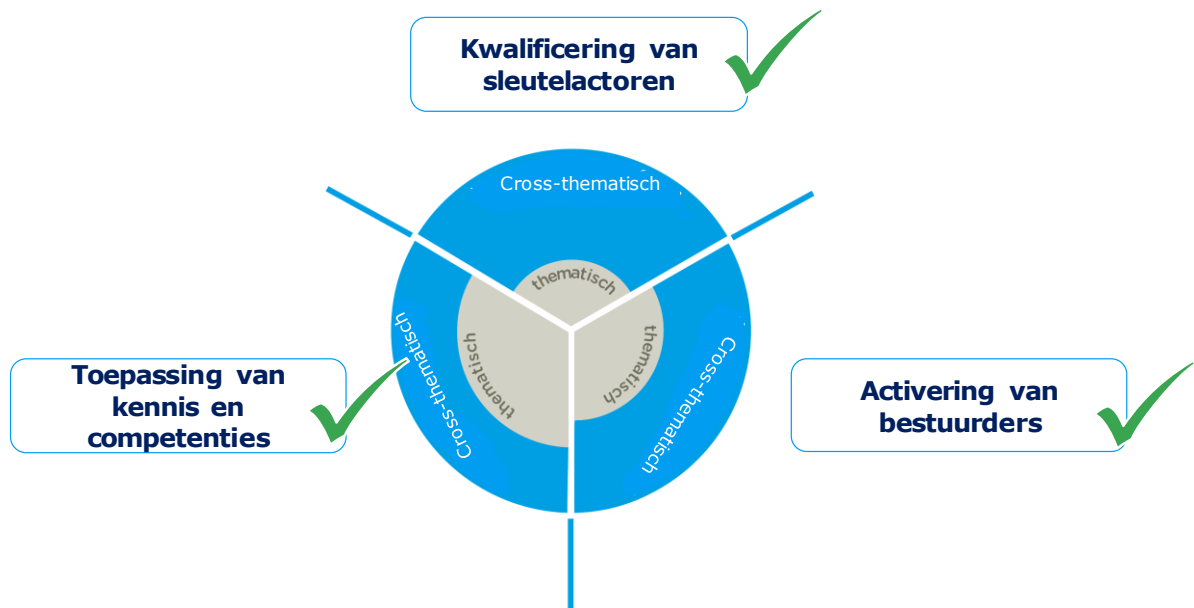

Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Resultaten en verwachte effecten

Evenals bij de eerste prioriteitsas, dragen de INTERREG-subsidies in het kader van de tweede prioriteitsas bij aan alle drie de impactcategorieën. De effectiviteit van de subsidie valt daarom als positief te beoordelen.

Figuur 33: Vastgestelde bijdrage voor het doel „Bevordering sociaal-culturele cohesie binnen het programma gebied“

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Bij de afzonderlijke impactcategorieën zijn tijdens de impact-evaluatie de volgende effecten vastgesteld.⁸

Kwalificering van sleutelactoren

Uit de evaluatie blijkt dat de meerderheid van de projectactoren (lead partners en projectpartners) nieuwe kennis verwerven en hun competenties als gevolg van hun grensoverschrijdende projectdeelname vergroten. Er is sprake van kwalificering van sleutelactoren. Deze vergroting van kennis en competenties (kwalificering) vindt zowel op vakinhoudelijk als op een hoger abstractieniveau plaats. Naast de realisatie van bij de tweede prioriteitsas behorende thematische doelstellingen, worden ook cross-thematische effecten gerealiseerd.

De thematische reikwijdte van ondersteunde projecten loopt, overeenkomstig met de doelstellingen van de tweede prioriteitsas, uiteen van ontwikkeling en integratie van regionale arbeidsmarkten en onderwijsvormen (inclusief uitwisselingstrajecten), geïntensiverde uitvoering van grensoverschrijdende natuur- en milieu-beschermingsprojecten, tot een bijdrage aan de verdere ontwikkeling van vervoersnetwerken en medische zorg.

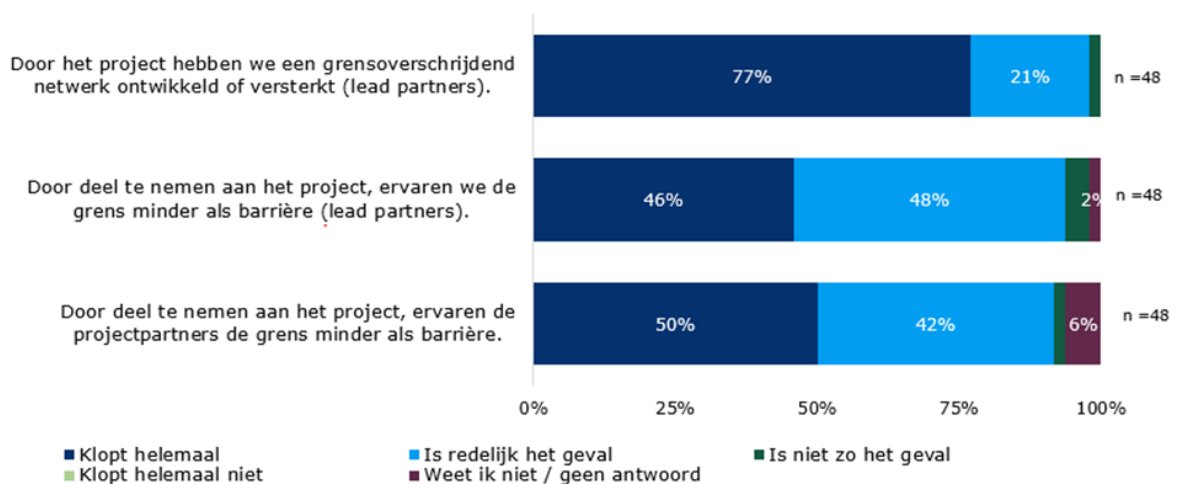
Cross-thematische effecten binnen de tweede prioriteitsas worden voornamelijk gerealiseerd door middel van opbouw van netwerken, structuren en partnerschappen binnen het programmagebied: vrijwel alle bevroegde lead partners binnen de tweede prioriteitsas bevestigen dat grens-

⁸ Hierbij dient te worden opgemerkt dat de toewijzing van effecten aan de verschillende effectcategorieën binnen prioriteitsas 2 moeilijker is dan in prioriteitsas 1. De projecten in prioriteitsas 2 zijn zeer verschillend. De focus van deze projecten ligt op het verminderen van de barrièrewerking van de grens door verschillen in cultuur en taal voor burgers en overheden. De uitvoering van projecten zoals: het creëren van een tweetalige museumgids of grensoverschrijdende samenwerking voor duurzaam toerisme in aangrenzende gebieden of ecosystemen, zien wij als het toepassen van kennis en kunde.

overschrijdende netwerken en structuren worden versterkt als gevolg van hun project. Uit de enquête onder lead partners blijkt tevens dat volgens deze lead partners het merendeel van zowel de lead partners als projectpartners (ongeveer 90 procent van beide typen partners) hun competenties om grensoverschrijdend te werken heeft versterkt voor het opzetten van grensoverschrijdende projecten.

De INTERREG-projecten en hierdoor ontstane samenwerkingsverbanden hebben effect op de betrokken projectactoren; de barrièrewerking van de grens is volgens de lead partners en projectpartners verlaagd. In totaal is meer dan negen op de tien van de lead partners binnen de tweede prioriteitsas het met de stelling eens dat de barrièrewerking van de grens is afgenomen als gevolg van deelname aan een grensoverschrijdend project (bijna de helft van de lead partners is het volledig met de stelling eens; zie figuur 34). Volgens de lead partners is het geschetste beeld ten aanzien van de vermindering van de barrièrewerking vergelijkbaar voor de projectpartners.

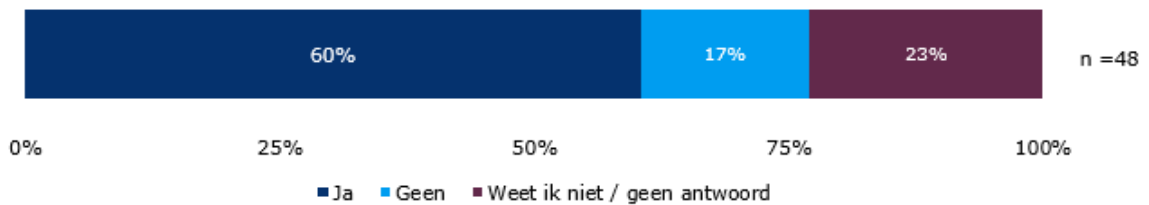
Figuur 34: Effecten van INTERREG projecten binnen het programmagebied

Bron: Online enquête onder lead partners binnen investeringsprioriteit 11 2014-2020 (n=48), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Resultaten van het project voor de deelnemende lead partners
Resultaten van het project voor de deelnemende project partners

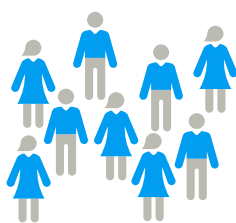
Dankzij de INTERREG projecten binnen de tweede prioriteitsas ontstaat er volgens de lead partners meer begrip voor elkaars werkwijzen. Volgens zes van de tien lead partners is hun houding tegenover het buurland als gevolg van projectdeelname gunstig beïnvloed tijdens de huidige subsidieperiode (2014-2020). De bevroegde lead partners schrijven dit onder andere toe aan het feit dat zij hun kennis van de werkwijzen, -processen, taal en cultuur van het buurland hebben verbeterd.

Figuur 35: Houding ten aanzien van het buurland bij lead partners

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 2014-2020 (n=48), Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Heeft uw houding t.a.v. het buurland zich positief gewijzigd door het project?

Figuur 36: Uitspraken van de lead partners ten aanzien van de instelling tegenover het buurland

Houding van de Lead Partners jegens het buurland

- "Betere beheersing van de taal en meer begrip voor de buurcultuur. Als leadpartner ben ik meer op de voorgrond getreden en werk ik intensiever samen met projectpartners en instellingen uit het netwerk."
- "Er is een duidelijk cultuurverschil tussen Duitsers en Nederlanders. De werkwijze van de Duitse cultuur heb ik leren waarderen."
- "Door de samenwerking leer je het land beter kennen. Hierdoor is verminderd het onbekende wat zorgt voor meer affiniteit."

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 2 2014-2020 (n=48), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
In welke zin is uw houding tegenover het buurland veranderd?

Al met al kan, op basis van de input van de lead partners, worden geconcludeerd dat de impact op sleutelactoren die met de interventielogica van deze prioriteitsas wordt beoogd - namelijk een verbeterde houding ten opzichte van en beter begrip voor het buurland en een verlaging van de barrièrewerking van de Duits-Nederlandse grens - wordt bereikt met de door INTERREG ondersteunde projecten. Tegelijkertijd brengen de ondersteunde projecten een bestendige verbetering van de grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers en instanties teweeg.

Opgemerkt moet worden dat deze conclusies zijn gebaseerd op de input van lead partners door middel van een online enquête en op expertgesprekken met het INTERREG secretariaat (GIS), het programmamanagement en-partners. Behalve de genoemde respondenten hebben wij geen verdere, al dan niet bij INTERREG betrokken, actoren benaderd en zijn de uitspraken over projectpartners en actoren in de regio voornamelijk gebaseerd op de ervaringen van de geënquêteerde lead partners.

Uit de tweede tussenmeting van de Radboud Universiteit (2021) blijkt dat de perceptie van de grens als barrière voor burgers en organisaties verminderd is ten opzichte van 2018. De perceptie van de grens als barrière voor de doelgroep burgers is terug op het niveau van de nulmeting (2015) en beweegt daarmee (weer) in de richting van de streefwaarde. De perceptie van de grens als barrière voor de doelgroep organisaties is ook verminderd en beweegt tevens (weer)

richting de streefwaarde. Wel zijn hierin verschillen waarneembaar tussen de verschillende deelaspecten en tussen de twee dimensies 'barrièrewerking in de dagelijkse praktijk' en 'vanzelfsprekendheid van de grens'.

Ook interessant in deze context is het volgende resultaat van de tussentijdse evaluatie: als een onderscheid wordt gemaakt tussen degenen die bekend zijn met INTERREG (dit kunnen al dan niet lead partners zijn) en degenen die niet bekend zijn met INTERREG, blijkt dat de waargenomen barrièrewerking bij de eersten groter is. Dit zou kunnen komen door het feit dat deze groep doorgaans meer ervaring heeft met grensoverschrijdende samenwerking dan degenen die niet bekend zijn met INTERREG. De ervaringen, opgedaan met INTERREG kunnen leiden tot inzicht in praktische belemmeringen voor grensoverschrijdende samenwerking (bijvoorbeeld administratieve of juridische verschillen, maar ook een gebrek aan taalvaardigheden), waardoor de grens eerder als een belemmering wordt ervaren. Degenen die INTERREG niet goed kennen zijn echter minder goed op de hoogte van de obstakels, omdat zij nog geen ervaring hebben met grensoverschrijdende samenwerking. In hoeverre deze aanname juist is, zou echter beter moeten worden onderzocht. Op dit moment is het slechts een veronderstelling.

Activering van bestuurders

Het INTERREG programma leidt ook tot doelbewuste uitbreiding van belangstelling onder beleidsmakers en versterkte gezamenlijke actie teweeg kan brengen in politieke besluitvormingsprocessen. In overeenstemming met de overkoepelende doelstelling zijn de meeste projecten gericht op kwalificering van sleutelactoren en toepassing van kennis en competenties. Enkele projecten zijn echter eveneens gericht op activering van beleidsmakers, waarbij de regionale sleutelactoren samenwerken en hun posities vertegenwoordigen. Zo lag bij één project binnen de tweede prioriteitsas de nadruk op het ontwikkelen van de basis voor strategische beslissingen door politiek en bestuur.

Hoewel het activeren van beleidsmakers niet het expliciete doel is van de meeste projecten binnen de tweede prioriteitsas, hebben lead partners wel degelijk het gevoel dat hun projectonderwerpen soms ook politieke aandacht trekken.

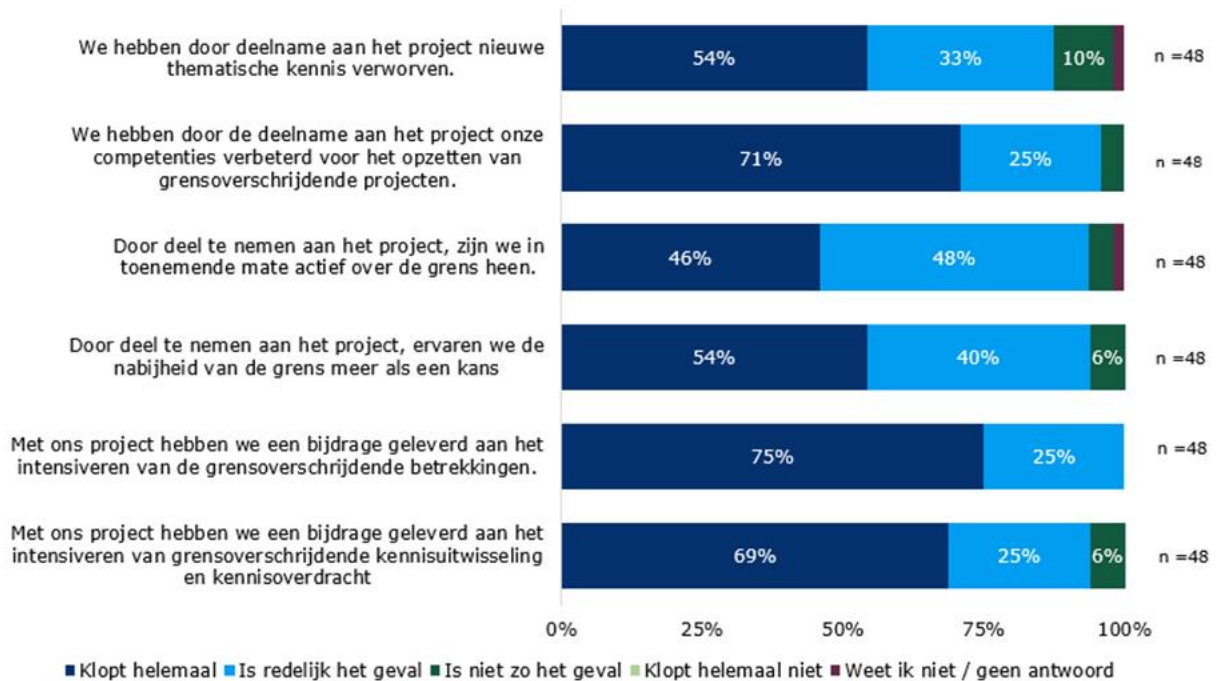
Toepassing van kennis en competenties

Meer dan de helft van de lead partners (54 procent) en van de projectpartners (52 procent) heeft volgens de bevraagde lead partners door projectdeelname nieuwe thematische kennis opgedaan.

Het gaat hierbij vooral om het opdoen en toepassen van sociaal-culturele kennis en innovaties (en minder om technologische, zoals dit bij de eerste prioriteitsas relevant is). Lead en projectpartners leren hierbij de manier van denken en werken van het buurland kennen, evenals de competenties van actoren in de regio. Dat doen zij in het kader van projecten gericht op de kernthema's van de tweede prioriteitsas: werken, (uitwisselingsprogramma's binnen het) onderwijs en cultuur, natuur, landschap en milieu, structuur en demografie en netwerkontwikkeling op lokaal en regionaal niveau (zoals blijkt uit projectbeschrijvingen).

Alle geënquêteerde lead partners vinden dat hun project heeft bijgedragen aan de intensivering van de relaties tussen beide landen. Daarnaast geven bijna alle lead partners (96 procent) aan dat zij in enige mate hun competenties voor het uitvoeren van grensoverschrijdende projecten hebben versterkt, zie figuur 37. De resultaten uit de enquête onder lead partners laten zien dat dit heeft geleid tot het intensiveren van grensoverschrijdende samenwerkingsrelaties, het intensiever uitwisselen van kennis en meer grensoverschrijdende activiteiten. Daarnaast valt op dat het aandeel lead partners dat de nabijheid van de grens als kans ziet ook zeer hoog is, namelijk 93 procent.

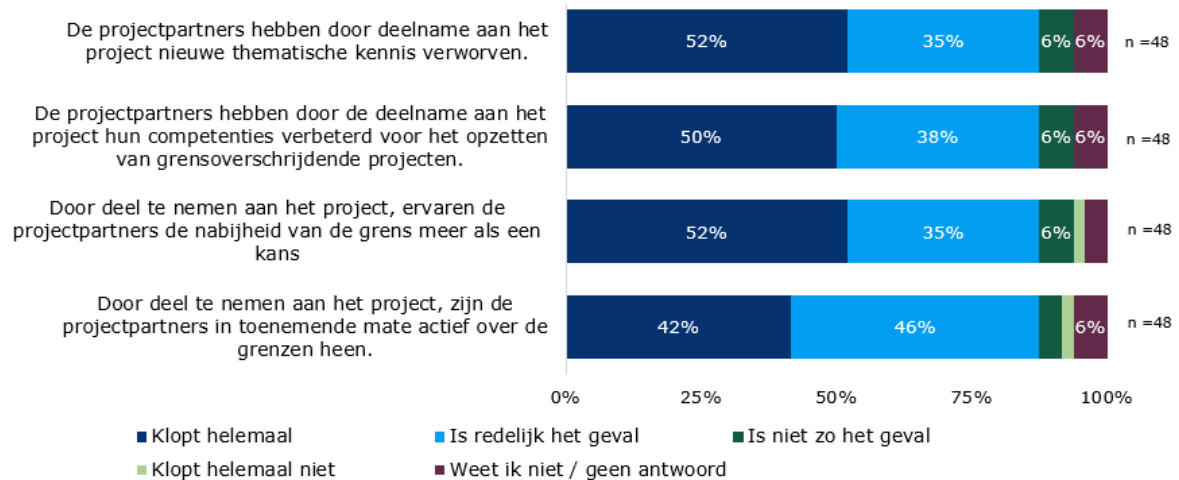
Figuur 37: Effecten van INTERREG-projecten op lead partners

Bron: Online enquête onder lead partners binnen investeringsprioriteit 11 2014-2020 (n=48), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Effecten van INTERREG projecten op lead partners

Deelname aan het INTERREG project leidt niet alleen bij lead partners maar ook bij projectpartners tot een sterkere grensoverschrijdende blik en meer grensoverschrijdende samenwerking. Een grote meerderheid van de lead partners ziet immers ook bij hun project partners dat zij nieuwe thematische kennis opdoen, hun competenties om grensoverschrijdende projecten versterken, de nabijheid van de grens meer als kans zien en meer grensoverschrijdend werken.

Figuur 38: Effecten van INTERREG-projecten op projectpartners

Bron: Online enquête onder lead partners binnen investeringsprioriteit 11 2014-2020 (n=48), 2021-2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Effecten van INTERREG projecten op lead partners

Geconcludeerd kan worden dat met de inzet van projecten op het gebied van intensivering van uitwisselingen en kennistransfers met het buurland de met de prioriteitsas beoogde doelstellingen voldoende aandacht krijgen. Door middel van deze projecten worden grensoverschrijdende kennis en ervaringen opgedaan met, onder meer, de cultuur, taal en onderwijsprogramma's van het buurland. Lead partners geven aan deze ervaringen en de hierbij opgedane competenties als positief te beoordelen, en dit ook bij hun project partners terug te zien. Deze versterkte competenties leiden ook tot het daadwerkelijk versterken en intensiveren van grensoverschrijdende relaties en het uitvoeren van grensoverschrijdende projecten. Meer dan voorheen wordt de nabijheid van de Duits-Nederlandse grens niet als belemmering maar als kans gezien.

Alles overziend kan worden geconcludeerd:

De beoogde resultaten van de tweede prioriteitsas (een verbeterde houding en een beter begrip van het buurland, het verminderen van de barrièrewerking van de Duits-Nederlandse grens en een duurzame verbetering van de grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers en instellingen) worden bereikt.

4. IMPACT VAN HET PROGRAMMA EN BESTENDIGHEID VAN DE SAMENWERKING

Te beantwoorden onderzoeksvragen:

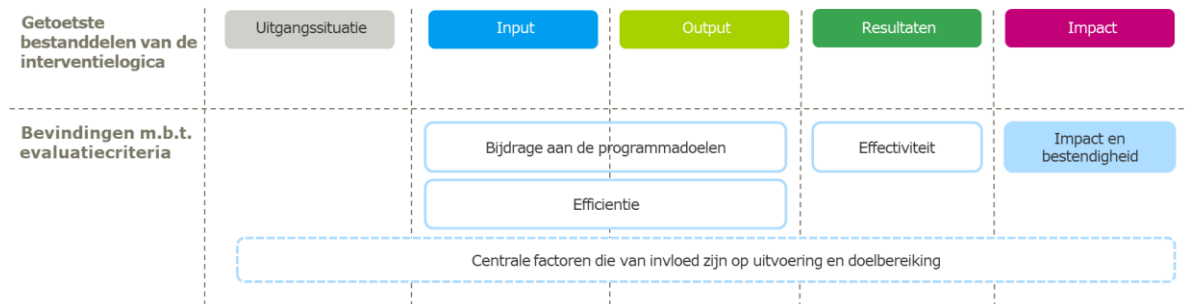
- Welke impact van INTERREG kan op de langere termijn worden verwacht?
- Hoe bestendig zijn de samenwerkingsrelaties en netwerken die uit het subsidieprogramma zijn voortgekomen?

De belangrijkste bevindingen in het kort:

- ✓ De bevindingen van de evaluatie geven aan dat de financiering op lange termijn positieve effecten heeft op de grensoverschrijdende samenwerking binnen het programma-gebied.
- ✓ De evaluatie bevestigt dat de financiering in prioriteitsas 1 bijdraagt aan de gewenste effecten: met name de grensoverschrijdende overdracht van kennis, geschoolde werknemers en technologie, de uitbreiding van de markt voor bedrijven en de toename van de concurrentiekracht van de regio zijn ook rechtstreeks gefinancierd via de belangrijkste belanghebbenden die effectief worden ondersteund.
- ✓ De evaluatie bevestigt dat de financiering in prioriteitsas 2 bijdraagt aan de gewenste effecten: met name de verminderde barrière-effect van de grens, de duurzame verbetering van de grenzüberschrijdende samenwerking van burgers en instituties en het onder de aandacht brengen van projectthema's bij politieke besluitvormers worden effectief ondersteund.
- ✓ De meerderheid van de lead partners blijft ook na het project grensoverschrijdend samenwerken of is van plan dit te doen. Enerzijds worden bestaande contacten en netwerken geïntensiveerd en tegelijkertijd ontstaan door de financiering van INTERREG nieuwe contacten en samenwerkingen betrokken bij grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten. Dit onderstreept het multiplicatoreffect van de financiering buiten de direct gefi-

De beoordeling van de impact van het programma en de bestendigheid van de samenwerkingsrelaties heeft betrekking op de effecten die zich na de voltooiing van de gefinancierde projecten (zullen) voordoen. Voor deze doorwerking geeft de subsidie de eerste aanzet in de vorm van een project, maar ook zijn veel externe factoren erop van invloed (bijvoorbeeld de relevantie van het projectthema, de betrokkenheid van de projectactoren en multipliers bij de verspreiding van de projectresultaten, of, in negatieve zin de invloed van de COVID-19 pandemie). Bij de beoordeling van het bereiken van de doelstellingen en de impact hiervan wordt onderscheid gemaakt naar de prioriteitsassen. Relevant voor de analyse van de doorwerking van het programma zijn echter niet zozeer de thematische prioriteiten van de projecten, als wel de projectstructuren en de daaruit resulterende impacts op de langere termijn voor de grensregio (d.w.z. gaat het bijvoorbeeld om een samenwerkingsproject, waarbij actoren uit de wetenschap en bedrijfsleven blijven samenwerken, of om het in stand blijven van een in de subsidiefase gevormd netwerk).

Figuur 38: Getoetste onderdelen van de interventielogica om de impact en bestendigheid van het programma vast te stellen

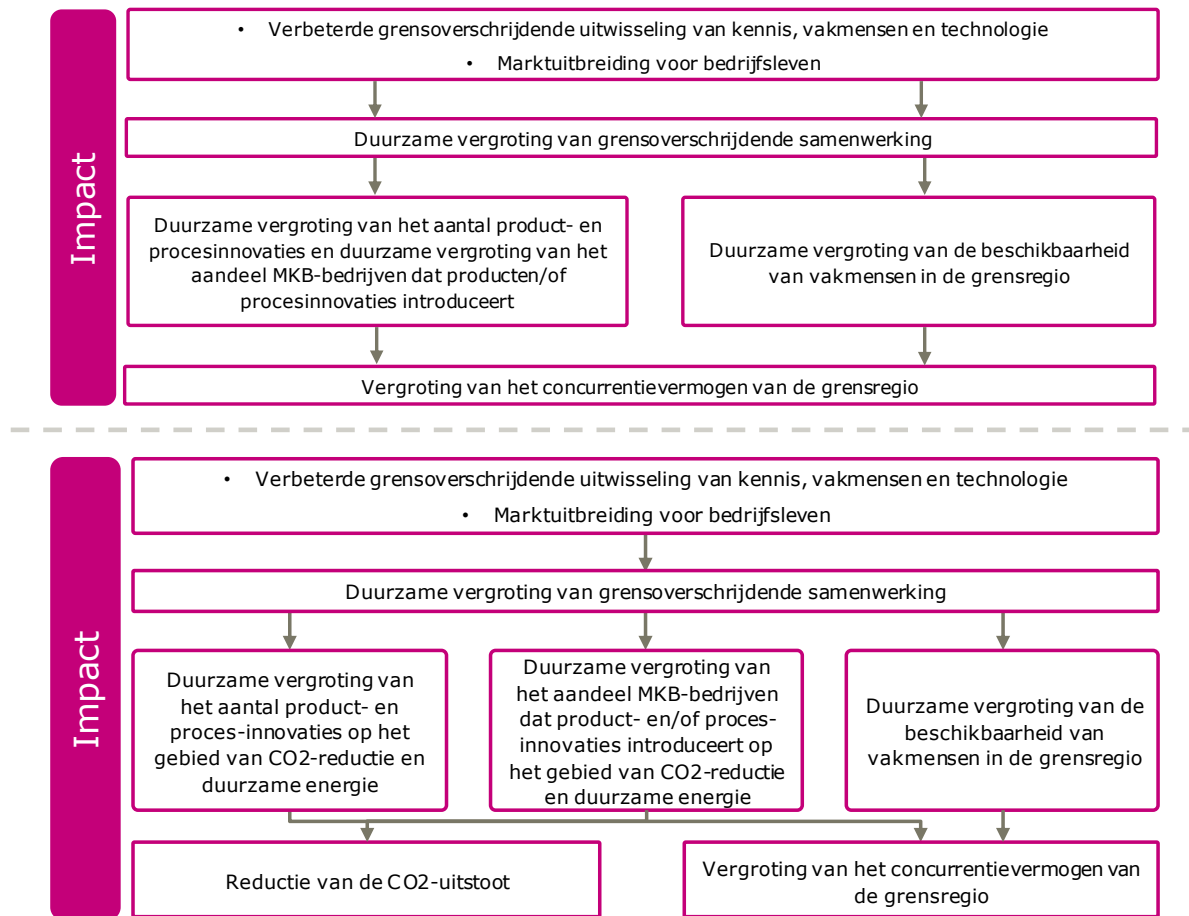
Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Langetermijneffecten kunnen pas enige tijd na voltooiing van de subsidiëring worden waargenomen. Zoals in de eerste impactevaluatie (mei 2019) beschreven had volgens de lead partners uit de vorige financieringsperiode (die goeddeels vergelijkbaar is met INTERREG VA) het programma op lange termijn positieve impact op de grensoverschrijdende samenwerking binnen het programmagebied. In dit hoofdstuk presenteren we de verwachte langetermijneffecten (impact) van het INTERREG VA-programma, gebaseerd op het theoretische model van de interventielogica en de beoordelingen van de betrokken actoren.

4.1 Prioriteitsas 1: Verhoging van de grensoverschrijdende innovatiekracht binnen het programmagebied

De onderstaande figuur toont de verwachte effecten van de subsidie in de twee specifieke doelstellingen behorend bij prioriteitsas 1 (zie de interventielogica in de hoofdstukken 2.1.1 en 2.1.2).

Figuur 39: Verwachte impact van de subsidie binnen de eerste prioriteitsas

Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Ondersteuning in het kader van prioriteitsas 1 heeft tot doel rechtstreeks bij te dragen aan betere grensoverschrijdende kennis-, vaardigheden- en technologieoverdracht. Bovendien moet de markt voor grensregio's worden uitgebreid door meer grensoverschrijdende integratie. Dit moet leiden tot een blijvende toename van product- en procesinnovaties, met name bij het MKB, en zo de verdere versterking van het concurrentievermogen van de grensregio ondersteunen. In het algemeen is het de bedoeling het concurrentievermogen van de grensregio verder te vergroten.

Beoordeling van impact van het programma

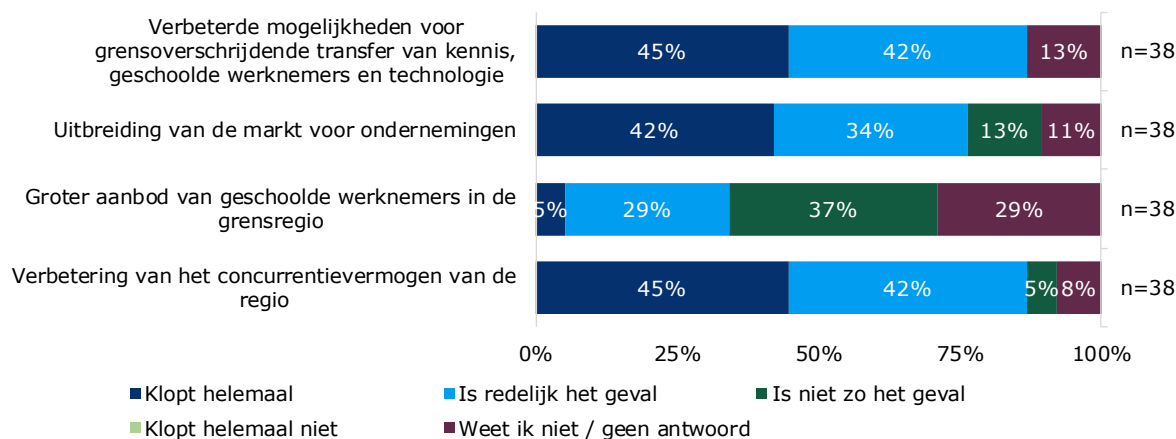
De evaluatie laat zien dat de financiering in het kader van prioriteitsas 1 bijdraagt aan de beoogde impact. De belangrijkste impact waarop de financiering is gericht, kan dan ook in de regio worden waargenomen en is niet beperkt tot de rechtstreeks gefinancierde actoren.

Met name de ontwikkeling en versterking van grensoverschrijdende netwerken en structuren, de intensivering van grensoverschrijdende kennis- en technologieoverdracht en de totstandbrenging van bestendige samenwerking worden effectief ondersteund, ook buiten de direct gefinancierde actoren om (zie figuur 41). Bijna alle lead partners die in deze prioriteitsas worden ondersteund, komen tot de beoordeling dat het programma hier een positieve bijdrage aan levert.

Wat de verhoging van de beschikbaarheid van geschoolde arbeidskrachten in de grensregio betreft, heeft slechts een derde van de ondervraagde lead partners een effect geconstateerd door de tenuitvoerlegging van de financiering. Dit kan worden verklaard door het feit dat in prioriteit 1

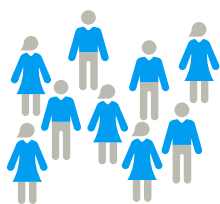
alleen individuele projecten rechtstreeks gericht zijn op de kwalificatie van geschoolde werknemers of het behoud van geschoolde werknemers.

Figuur 40: Regionale effecten van het programma, niet de gesubsidieerde projecten betreffend

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 1 2014-2020 (n=38), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Welke effecten kunt u in de regio (d.w.z. buiten de deelnemende projectpartners) waarnemen als gevolg van de financiering van uw project?

Figuur 41: Voorbeeldige beschrijving van het effect van de projecten

- „Het project heeft de markt van de betrokken bedrijven aanzienlijk verruimd, aangezien uit de prototypestudies is gebleken dat er in het buurland een aanzienlijke vraag bestaat waarop met succes kan worden ingespeeld”
- "Vergroting van het concurrentievermogen van de regio: open technologieworkshop in de Euregio voor geïnteresseerde belanghebbenden en gezamenlijk beursbezoek."
- "Door de uitwisseling tussen de projectpartners zijn de netwerken en contacten met nieuwe klanten en gebruikers uitgebreid."
- "In ons project zijn meer dan 60 innovatieprojecten gerealiseerd."

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 1 2014-2020 (n=40), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Kunt u - in de vorm van een goed voorbeeld - beschrijven op welke manier uw project heeft bijgedragen aan een van de bovengenoemde effecten?

De resultaten van de evaluatie laten zien dat INTERREG helpt om de grensoverschrijdende overdracht van kennis, technologieën en professionals in de geselecteerde sectoren te verbeteren en

dat ondernemingen betere toegang krijgen tot de markt in het buurland. De lead partners bevestigen dit ook met hun antwoord op de vraag wat zij als de grootste toegevoegde waarde van hun INTERREG-project zien. Die wordt vooral gezien in de uitwisseling van kennis en in het leren kennen van de cultuur en de manier van werken van de actoren aan de andere kant van de grens. Bovendien worden de gebruik van professionele deskundigheid die wellicht niet in de eigen regio beschikbaar is, de vorming van netwerken en de mogelijkheid voor het MKB om nieuwe markten en werkvelden te ontsluiten als bijzonder winstgevend aangemerkt. De ervaring heeft geleerd dat deze aspecten bijdragen aan een hogere innovatiegraad in het MKB, waardoor het concurrentievermogen van de grensregio als geheel toeneemt.

Daarom kan worden verwacht dat de subsidie invloed heeft op de groei van het aandeel MKB-bedrijven dat product- of procesinnovaties introduceert (zie resultaatindicator prioriteit 1). De aandeel is aanvankelijk gedaald sinds het begin van het subsidieprogramma, maar de laatste beschikbare data (2021) laten weer een stijging zien. Er moet echter op gewezen worden dat het Interreg-programma met zijn beperkte middelen slechts een kleine invloed kan hebben op deze ontwikkeling.

De bijdrage in de regio zou wel eens met name daardoor tot stand kunnen komen dat de gesubsidieerde actoren als multipliers optreden. Uit de evaluatie blijkt bijvoorbeeld dat de overgrote meerderheid van de lead partners een positieve ervaring opdoet met grensoverschrijdende samenwerking in het kader van INTERREG. In de overgrote meerderheid van de projecten is er dus een nuttige overdracht van kennis voor alle betrokkenen. De ervaring leert dat deze positieve ervaringen de kans vergroten dat deze actoren in de toekomst verdere grensoverschrijdende activiteiten zullen uitvoeren (met en zonder financiële ondersteuning). Aan de andere kant is het aannemelijk dat ze collega's en kennissen vertellen over hun positieve ervaringen. Ook dit kan ertoe bijdragen dat actoren die tot dan toe niet participeerden in grensoverschrijdende samenwerking gemotiveerd worden om met partners van de andere kant van de grens te gaan netwerken en samen te werken.

De positieve beoordeling van de impact van het subsidieprogramma wordt ook ondersteund door de feedback van de lead partners uit de afgelopen financieringsperiode onder prioriteit 1 "Economie, technologie en innovatie" en prioriteit 2 "Duurzame regionale ontwikkeling" (vergelijk de eerste impact-evaluatie 2018/2019). Daarom heeft INTERREG IVA ook buiten de ondersteunde projecten om bijgedragen aan de intensivering van grensoverschrijdende innovatieactiviteiten.

Na het aflopen van de huidige programmaperiode zou het interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre de momenteel zeer positieve beoordeling van de bijdrage van de subsidie aan de beoogde stand houdt.

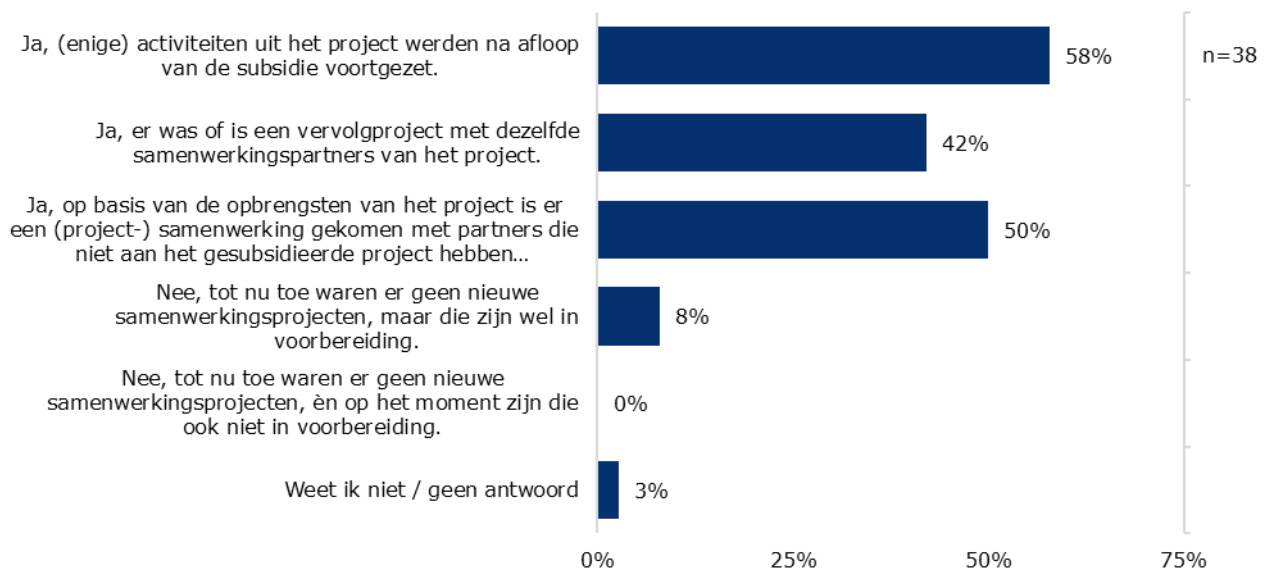
Beoordeling van de bestendigheid van de samenwerking

In de loop van de evaluatie is ook gekeken naar de bestendigheid van de samenwerking, d.w.z. in hoeverre de grensoverschrijdende samenwerking en contacten (waarschijnlijk) zullen worden voortgezet. Daarom werd de lead partners gevraagd in hoeverre zij nog steeds betrokken zijn bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten of van plan zijn dit te doen.

Het is duidelijk dat de absolute meerderheid van de ondervraagde lead partners in prioriteitsas 1 nog steeds betrokken is bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten (zie Figuur 42). Enerzijds worden de activiteiten van het project na afloop van de financiering voortgezet en anderzijds worden met dezelfde samenwerkingspartners vervolgpacten gepland of uitgevoerd. Opmerkelijk is dat de helft van de ondervraagde lead partners op basis van de resultaten van het

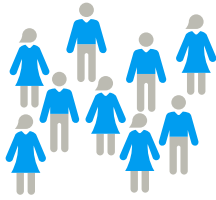
INTERREG-project samenwerkt met partners die niet aan het gefinancierde project hebben deelgenomen. Enerzijds betekent dit dat bestaande netwerken en contacten worden geïntensiveerd en dat tegelijkertijd nieuwe contacten en samenwerkingsverbanden ontstaan als gevolg van de INTERREG-financiering. Dit onderstreept het multipliereffect van de financiering buiten de rechtstreeks gefinancierde actoren.

Figuur 42: Realisatie van grensoverschrijdende activiteiten buiten het subsidieprogramma

*Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 1 2014-2020 (n=38), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Bent u of was u na het project nog steeds betrokken bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten?*

Figuur 43: Voorbeelden van verdere grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten

- "De projectpartners wisselen nu zo nodig ook informatie uit over andere problemen, geven elkaar advies en kunnen contacten regelen."
- "In een klein project dat daarna werd uitgevoerd, ging het om een heel andere thematische inhoud en waren er ook nieuwe partners in de deelnemende regio's. Toch komen mensen elkaar weer tegen en bedrijven aan beide zijden van de grens die elkaar in het project hebben leren kennen, blijven contact houden."
- "Vervolgsamenwerking is in voorbereiding".
- "Door de projecten die tot nu toe zijn uitgevoerd en de projecten die nog lopen, is een binationaal netwerk ontstaan dat elkaar kan adviseren en helpen bij soortgelijke problemen, maar ook bij geheel nieuwe problemen, en contacten kan regelen."

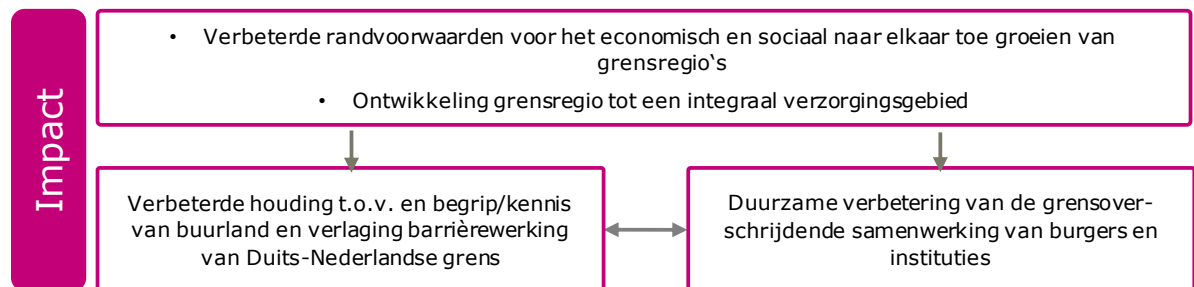
Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 1 2014-2020 (n=40), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Heeft u in de loop van uw project acties ondernomen om de samenwerking met de projectpartners te bestendigen?

In de loop van de evaluatie werd duidelijk dat vaak dezelfde lead partners INTERREG-projecten uitvoeren. Dit heeft waarschijnlijk als voordeel dat de uitvoering van het programma beter zal verlopen. Een mogelijk nadeel hiervan is dat het herhaaldelijk subsidiëren van dezelfde partners de toegang tot INTERREG bemoeilijkt voor nieuwe partijen die minder ervaring hebben met het aanvragen van subsidies. Als dit het geval is, kan dit de impact en bestendigheid van het programma verminderen. Aangenomen mag worden dat de impact van het programma groter zou kunnen zijn als meer actoren zouden worden ondersteund en/of bereikt die geen eerdere ervaring hadden met grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten in het kader van INTERREG.

4.2 Prioriteitsas 2: Sociaal-culturele cohesie binnen het programmagebied

De onderstaande figuur toont de verwachte effecten van de subsidie binnen de tweede prioriteitsas (zie de interventielogica in hoofdstuk 2.2.1).

Figuur 44: Verwachte impact van de subsidie binnen de tweede prioriteitsas

Bron: samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Als gevolg van de INTERREG projecten in het kader van de tweede prioriteitsas dient de barrièrewerking van de grens binnen het programmagebied te worden verlaagd en de grensoverschrijdende interacties tussen burgers en instanties duurzaam te worden geïntensiveerd, zodat de sociaal-culturele en territoriale cohesie binnen het programmagebied wordt versterkt.

Beoordeling van de impact van het subsidieprogramma

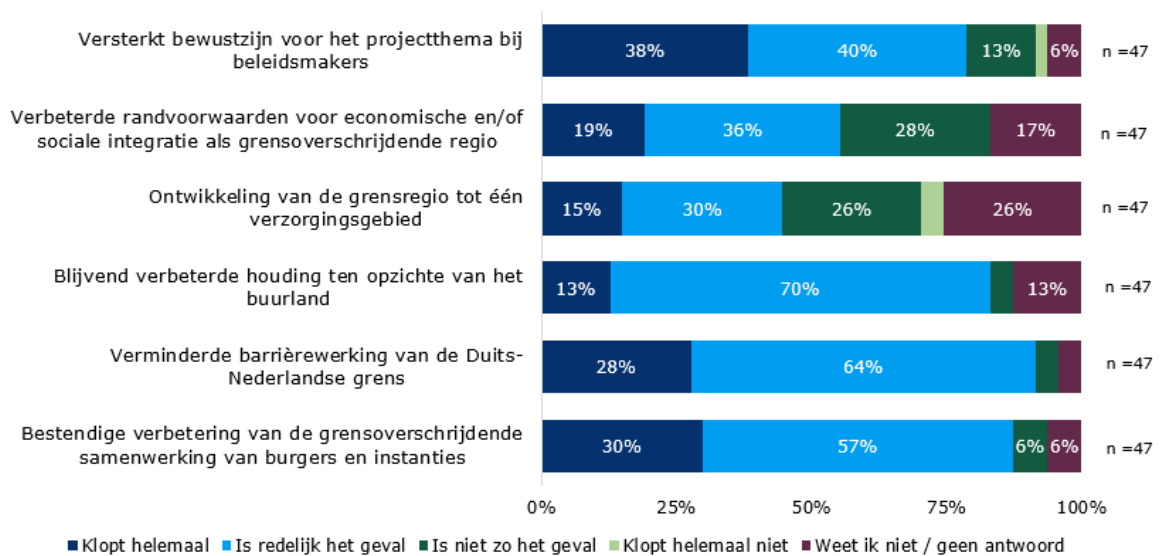
De evaluatie bevestigt dat de INTERREG subsidie het aangaan van bestendige grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden en de opbouw van netwerken en structuren duurzaam bevordert. Tevens wordt de perceptie van de grens als barrière verminderd als gevolg van grensoverschrijdende projectdeelname (zie ook hoofdstuk 3).

Met name de perceptie van de grens als barrière wordt ook effectief verbeterd buiten de direct gefinancierde actoren: 92 procent van de lead partners voelt de vermindering van het barrière-effect van de grens buiten de betrokken actoren (Figuur 46). Ook de lead partners zien een toename van de grensoverschrijdende samenwerking tussen burgers en instellingen: 87 procent is het eens met deze stelling. Daarnaast vergroten de projecten het bewustzijn van het projectonderwerp bij politieke besluitvormers. Bijna 80 procent van de ondervraagden voelt dit. Zowel de betrokken projectactoren als de regio profiteren hiervan, omdat dit toegenomen bewustzijn kan doorstromen naar de reguliere politiek buiten INTERREG.

Ongeveer de helft van de ondervraagde lead partners vindt dat de randvoorwaarden voor economische en/of sociale integratie als grensoverschrijdende regio zijn verbeterd. Een kleiner deel van de ondervraagden voelt op dit moment een langetermijneffect in de ontwikkeling van de grensregio tot een geïntegreerd verzorgingsgebied.

Een langetermijneffect bij het creëren van een grensoverschrijdend verzorgingsgebied lijkt het minst duidelijk, en volgens een relatief groot aantal respondenten lijken de voorwaarden voor de wetenschappelijke en sociale groei van grensregio's niet blijvend verbeterd te zijn.

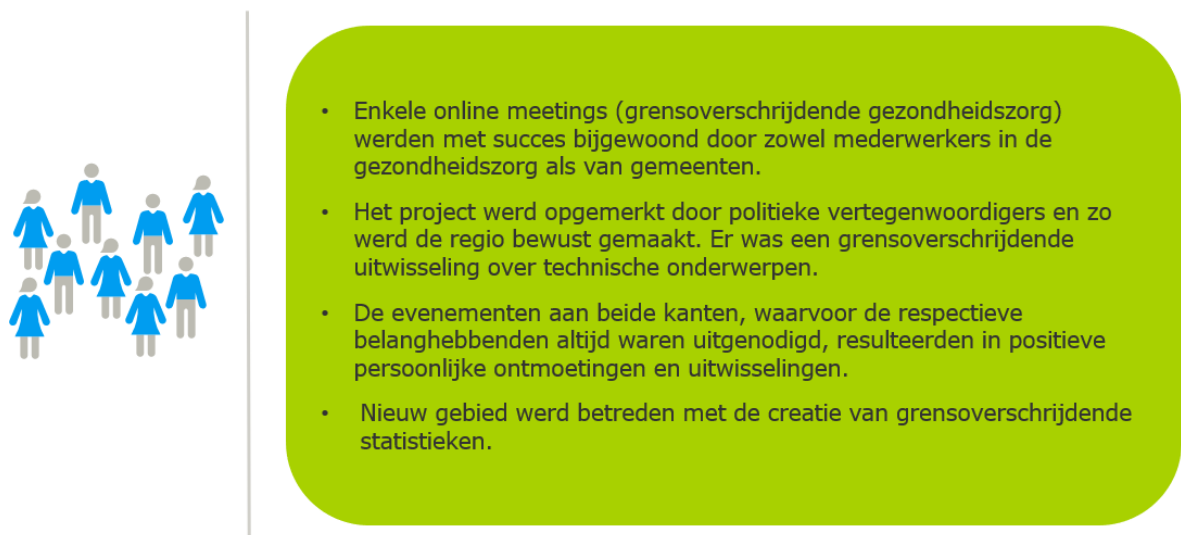
Figuur 45: Effecten van de INTERREG subsidie binnen het programmagebied

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 2 2014-2020 (n=47), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Impact van INTERREG projecten in de regio

Enkele projectvoorbeelden waarbij wel sprake lijkt te zijn van impact zijn de volgende:

Figuur 46: Voorbeeldige beschrijving van het effect van de projecten

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 2 2014-2020 (n=49), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Kunt u - in de vorm van een goed voorbeeld - beschrijven op welke manier uw project heeft bijgedragen aan een van de bovengenoemde effecten?

Gevraagd naar voorbeelden van impact van gesubsidieerde projecten bleken veel voorbeelden zoals door lead partners naar voren gebracht, feitelijk betrekking te hebben op effecten van de projecten als zodanig zonder dat aangegeven werd dat die effecten zouden blijven optreden na afloop van deze projecten.

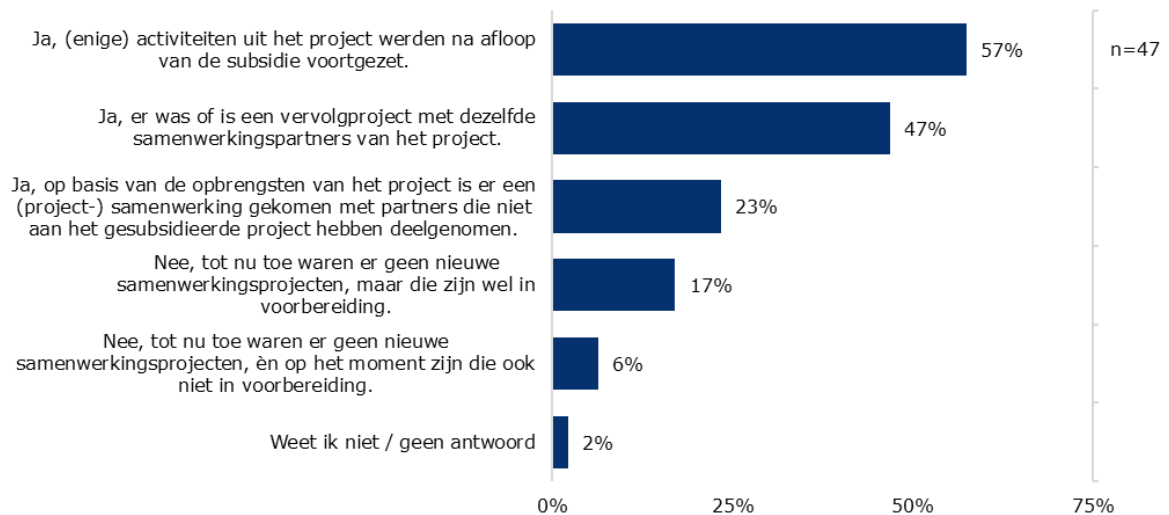
In de nasleep van de huidige financieringsperiode zou het interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre de huidige zeer positieve beoordeling van de bijdrage van de subsidiëring zich voortzet.

Beoordeling van de bestendigheid van de samenwerking

In de loop van de evaluatie is ook gekeken naar de duurzaamheid van de samenwerking, namelijk in hoeverre de grensoverschrijdende samenwerking en het contact (waarschijnlijk) zal blijven bestaan. Daarom is aan de lead partners gevraagd in hoeverre zij nog betrokken zijn bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten of van plan zijn dit te doen.

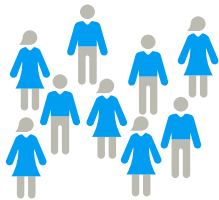
Ruim de helft van de responderende lead partners (57%) uit de tweede prioriteitsas heeft gemeld dat projectactiviteiten na afloop van de subsidieperiode werden of nog worden voortgezet. Die voortzetting is vaak met dezelfde samenwerkingspartners (bij 47% van de respondenten). Echter ook wordt na afloop samengewerkt met partijen die niet bij het project betrokken waren (23%) en zijn netwerken dus uitgebreid. Verder meldt 23% na afloop nog geen voortzetting van de samenwerking of nieuwe samenwerking te hebben. Maar die is dan vaak wel in voorbereiding.

Figuur 47: Realisatie van grensoverschrijdende activiteiten buiten het subsidieprogramma

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 2 2014-2020 (n=47), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.
Bent u of was u na het project nog steeds betrokken bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten?

Figuur 48: Voorbeelden van verdere grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten

- Projectpartners hebben een compacte opleiding ontwikkeld en bieden dit gezamenlijk aan als regulier aanbod en daarmee als een blijvend, gecertificeerd, instrument voor de integratie van werkzoekenden in het gemeenschappelijke, Euregionale arbeidsmarkt.
- In het kader van het project GrensInfoPunt (gericht op toegankelijker maken van de regionale arbeidsmarkt) is ook de samenwerking van organisaties uit bedrijfsleven, arbeidsleven en onderwijs bevorderd, om grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling te vergemakkelijken. De Gips worden na afloop van de subsidie gecontinueerd.
- Meerdere onderwijs-uitwisselingsprojecten hebben dermate goede ervaringen opgedaan met samenwerking dat ze deze willen continueren. Daartoe is onder andere ook gemeenschappelijk lesmateriaal ontwikkeld.
- Een samenwerking van een zestal musea in grensregio heeft geleid tot een voortzetting van de contacten voor het nieuwe zomerseizoen.

Bron: Online enquête onder lead partners binnen Prioriteitsas 1 2014-2020 (n=49), Februari 2022, eigen bewerking en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Heeft u in de loop van uw project acties ondernomen om de samenwerking met de projectpartners te bestendigen?

Het is ook tekenend voor de bestendigheid van samenwerking en netwerken dat slechts twee van de 49 respondenten in prioriteitsas 2 verklaarden geen verdere samenwerkingsprojecten te plannen.

Over het algemeen kan worden gesteld dat de impact het programma positief is en dat Interreg bijdraagt aan bestendige grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden en een verbetering van de houding tegenover het buurland, hetgeen uiteindelijk leidt tot een verminderde perceptie van de grens als barrière.

In de loop van de evaluatie werd duidelijk dat vaak dezelfde lead partners INTERREG-projecten uitvoeren. Dit heeft waarschijnlijk als voordeel dat de uitvoering van het programma beter zal verlopen. Een mogelijk nadeel hiervan is dat het herhaaldelijk subsidiëren van dezelfde partners de toegang tot INTERREG bemoeilijkt voor nieuwe partijen die minder ervaring hebben met het aanvragen van subsidies. Als dit het geval is, kan dit de impact en bestendigheid van het programma verminderen. Aangenomen mag worden dat de impact van het programma groter zou kunnen zijn als meer actoren zouden worden ondersteund en/of bereikt die geen eerdere ervaring hadden met grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten in het kader van INTERREG.

5. OPEN PROJECTEN – EFFECTIVITEIT, IMPACT EN BESTENDIGHEID VAN DE SUBSIDIËRING

Te beantwoorden onderzoeksvraag:

- Wat zijn de effecten van open projecten? Hoe onderscheiden die effecten zich van die van de ‚klassieke‘ projecten?

De belangrijkste bevindingen in het kort:

- ✓ De open projecten dragen ook bij aan **de drie impactcategorieën van INTERREG**. Met open projecten kunnen met name projectactoren nieuwe kennis opdoen en competenties opbouwen, innovaties ontwikkelen en hun grensoverschrijdende activiteiten versterken.
- ✓ De impact van open projecten op de grensregio verschilt nauwelijks van die van klassieke projecten.
- ✓ Wat de bestendigheid van de samenwerking betreft, kan worden opgemerkt dat vervolgproukten ook zeer vaak uit open projecten voortkomen.
- ✓ De specificiteit van open projecten lijkt dus meer in de uitvoering te liggen dan in de effecten.

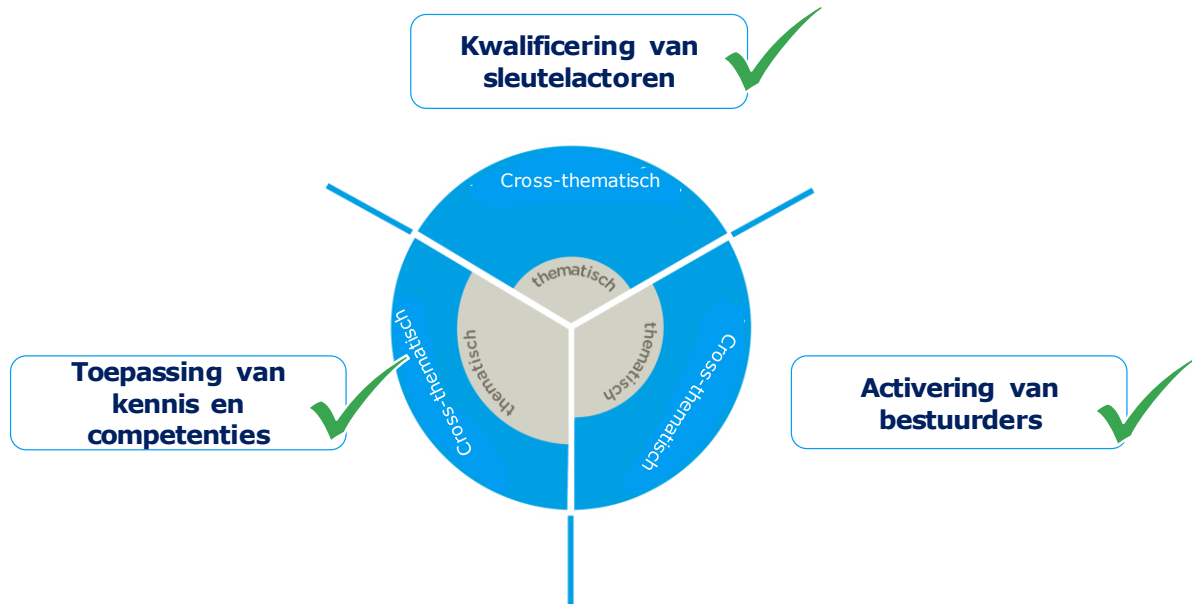
De open projecten zijn een speciaal type project in het INTERREG-programma Deutschland-Nederland 2014-2020. De open projecten worden gekenmerkt door het feit dat naast de direct betrokkenen bij het project (dat wil zeggen lead partner en projectpartners) ook zogenoemde "subpartners" aan grensoverschrijdende activiteiten kunnen deelnemen of gebruik kunnen maken van relevante diensten (bijv. advisering). De "sub-partners" kunnen de activiteiten mede vormgeven, maar kunnen ook enkel deelnemer of gebruiker van projectactiviteiten zijn. Kenmerkend voor open projecten is dat de "sub-partner", in tegenstelling tot de lead partner en projectpartners, niet per se al bij de goedkeuring van het project bekend moet zijn. Een bijzondere omstandigheid van de open projecten is dat een groter aantal actoren direct kunnen deelnemen aan grensoverschrijdende activiteiten en met de subsidiëring ervan een nog grotere multipliereffect in het grensgebied kan worden gegenereerd. Al in de programmaperiode 2007-2013 werden open projecten gerealiseerd. Zodoende wordt, voortbouwend op de ervaringen, dit specifieke type project ook in het huidige programma gebruikt.

In het kader van het INTERREG-programma Duitsland-Nederland worden in totaal 16 open projecten uitgevoerd. Daarvan vallen er tien binnen prioriteitsas 1 en zes binnen prioriteitsas 2.

Hierna worden de bevindingen gepresenteerd met betrekking tot de effecten, impact en bestendigheid van de open projecten. Opgemerkt moet worden dat, net als bij de andere projecten, alleen de lead partners werd gevraagd naar hun beoordeling van de bereikte effecten. Het vaak zeer hoge aantal "subpartners" in open projecten werd niet in de evaluatie betrokken. Het aantal open projecten is ook relatief laag, terwijl de diversiteit van de projecten zeer groot is. Aan de enquête namen zeven open projecten deel: vier uit prioriteitas 1 en drie uit prioriteitas 2. Ondanks deze beperkingen bieden de volgende beoordelingen aanwijzingen voor de effecten open projecten. Deze zouden in een afzonderlijke evaluatie kunnen worden verdiept.

In algemene zin kan als eerste worden gesteld dat dezelfde effecten kunnen worden waargenomen in open projecten als in de andere projecten. De open projecten leveren ook een bijdrage aan de drie impactcategorieën.

Figuur 49: Vastgestelde impact van de open projecten

Bron: eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Deze bevinding ligt in de lijn van de verwachtingen omdat de open projecten vergelijkbare doelen nastreven als de andere projecten. Hun specifieke karakter ligt daarom meer in de uitvoering dan in de nagestreefde effecten. Dit geldt zowel voor de effecten bij de lead partners als de projectpartners.

Op die manier dragen de open projecten er vooral toe bij dat de projectactoren nieuwe thematische kennis verwerven en competenties opbouwen, alsook dat er thematische competenties voor de uitvoering van grensoverschrijdende projecten worden opgebouwd en versterkt. Afhankelijk van hun plaats in de prioriteitsassen worden in de loop van de open projecten innovaties ontwikkeld of bijvoorbeeld grensoverschrijdende netwerken versterkt. Alle lead partners van de onderzochte open projecten bevestigen, net als de andere lead partners, dat zij door hun deelname aan het project in toenemende mate over de grenzen heen actief zijn en dat zij de nabijheid van het buurland eerder als een kans dan als een belemmering zien.

Hetzelfde geldt voor de impact van de open projecten: volgens de doelstellingen en rekening houdend met de geplande uitvoering van deze projecten, laat het resultaat van de evaluatie zien dat de impact van de open projecten op de grensregio waarschijnlijk niet zal verschillen van die van de andere projecten. Dit wordt ook bevestigd door de resultaten van het onderzoek onder de lead partners.

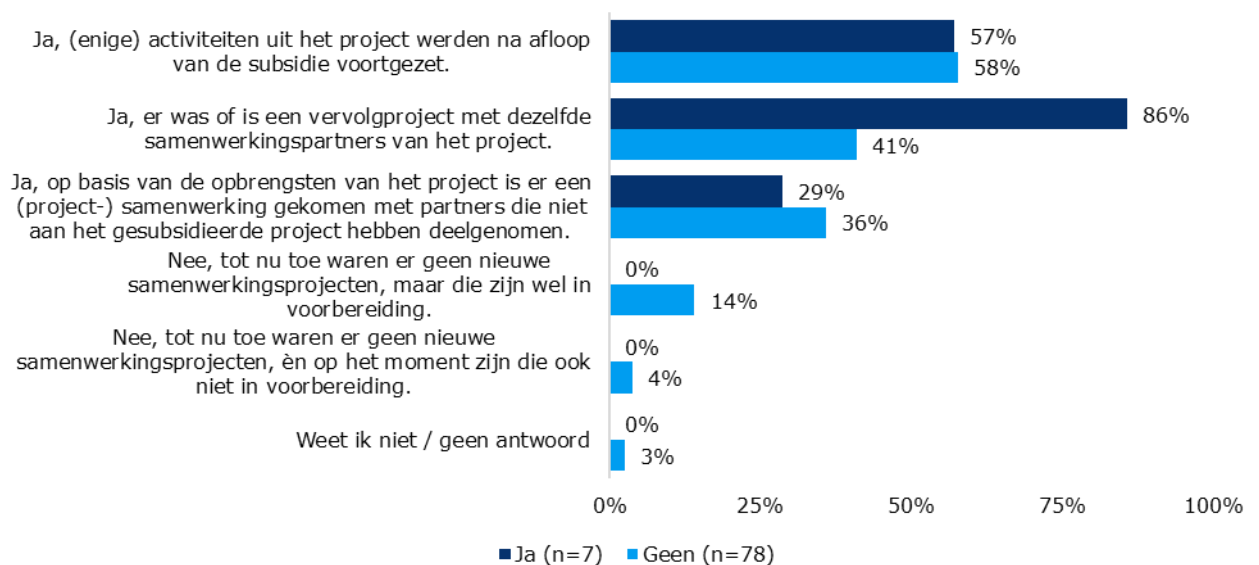
De lead partners van de Open Projecten voelen met name de volgende impact van hun project:

- Versterking van de overdracht van kennis, geschoolde arbeidskrachten en technologie
- Uitbreiding van de markt voor ondernemingen
- Vergrote bekendheid van het projectonderwerp bij politieke besluitvormers

- Verbeterde randvoorwaarden voor economische en/of sociale cohesie als grensoverschrijdende regio

Wat de **bestendigheid van de samenwerking** betreft, kan worden geconstateerd dat vervolprojecten zeer vaak voortvloeien uit open projecten (zie figuur 51). De enquête onder de lead partners maakt duidelijk dat vervolprojecten met dezelfde samenwerkingspartners van het project bijzonder vaak voorkomen. Hier is het aandeel aanzienlijk hoger in de open projecten dan in de klassieke projecten. Hierbij moet worden opgemerkt dat slechts een klein aantal (n=7) van de Open Projecten aan de enquête heeft deelgenomen. Toch is deze bevinding in overeenstemming met de ervaringen van het regionale programmamanagement: open projecten leiden zeer vaak tot vervolgsamenwerkingen. Om de impact en bestendigheid van de subsidiëring van dit soort projecten meer in detail te onderzoeken, zou een diepgaande analyse van de open projecten nodig zijn, die dan ook kwalitatieve interviews met de lead partners en een enquête onder de "subpartners" zou moeten omvatten.

Figuur 50: Bestendige grensoverschrijdende samenwerking, aansluitend op de projecten (open projecten en niet open projecten)

Bron: Online enquête onder lead partners uit 2014-2020. (N open project =7; N niet open project = 78) Februari 2022, eigen analyse en weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan. Bent u of was u na het project nog steeds betrokken bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten?

6. SLEUTELFACTOREN VOOR DE IMPLEMENTATIE, DOEL-TREFFENDHEID EN DOELMATIGHEID VAN HET PROGRAMMA

Te beantwoorden onderzoeksvragen:

- Wat zijn de belangrijkste sleutelfactoren voor de implementatie en doeltreffendheid van het programma?
- Wordt het programma efficiënt uitgevoerd?

De belangrijkste bevindingen in het kort:

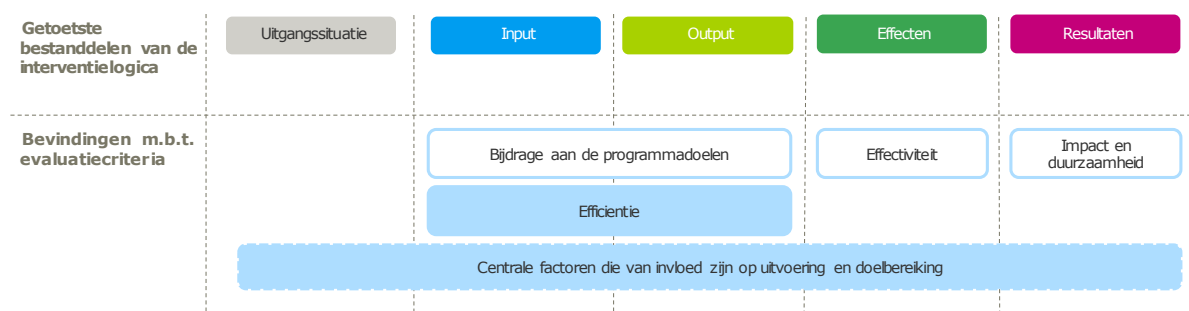
- ✓ De duidelijke **overrealisatie van de streefwaarden voor de outputindicatoren** duidt erop dat de vastgestelde streefwaarden voor de doelstellingen niet altijd bruikbaar zijn als maatstaf voor de beoordeling van een succesvolle en planmatige uitvoering van het programma.
- ✓ De subsidiëring in het samenwerkingsprogramma Deutschland-Nederland is nog steeds **geschikt voor het doel vanwege de flexibiliteit** ervan.
- ✓ De COVID-19 pandemie heeft tot grote uitdagingen voor projecten geleid (tijdelijke vertraging van projectactiviteiten, geen of beperkte persoonlijke contacten). Binnen het programma is steeds flexibel op deze uitdagingen gereageerd, waardoor de uitvoering ervan niet wezenlijk is beïnvloed.
- ✓ De uitvoering van het samenwerkingsprogramma wordt gekenmerkt door een **hechte en samenwerking** van de bij het programma betrokken belanghebbenden **waarin men elkaar vertrouwt**. De regelmatige persoonlijke ontmoetingen in verschillende samenstellingen, ondanks het grote aantal en heterogeniteit van de betrokken actoren en gremia, zorgen voor de planmatige en effectieve uitvoering van het programma.
- ✓ De impact-evaluatie laat zien dat het **hoge niveau van persoonlijke inzet**, de **grote continuïteit in de personele bezetting** binnen het programma en de jarenlange ervaring en zeer gedegen kennis van degenen die betrokken zijn bij de uitvoering van het programma een belangrijke factor zijn voor de goede en tijdige uitvoering van het programma.
- ✓ Gezien de effectiviteit van de financiering en de belangrijkste beïnvloedende factoren is duidelijk te zien dat het **programma planmatig en zonder problemen** zal worden uitgevoerd. Er zijn **geen aanwijzingen om de efficiëntie van de implementatie van het programma in twijfel te trekken**.

Het onderzoek naar de sleutelfactoren die van invloed zijn op de uitvoering van het programma biedt belangrijke informatie om te begrijpen waarom de financiering in het samenwerkingsprogramma Deutschland-Nederland 2014-2020 volgens plan en met succes wordt uitgevoerd. De beïnvloedende factoren hebben daarom een directe relatie met alle componenten van de inter-ventiologica.

Het criterium efficiëntie heeft betrekking op de structuren en processen die zijn gecreëerd voor de uitvoering van het financieringsprogramma. Er bestaat dus een directe samenhang met de input en output van het programma.

De identificatie van de sleutelfactoren voor de implementatie en voor de verwezenlijking van doelstellingen en de efficiëntie van het programma is gericht op het gehele programma. Relevante verschillen tussen de prioriteitsassen of specifieke doelstellingen worden op de desbetreffende plaatsen benoemd.

Figuur 51: Getoetste onderdelen van de interventielogica om de impact en bestendigheid van het programma vast te stellen

Bron: Samenwerkingsprogramma, eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

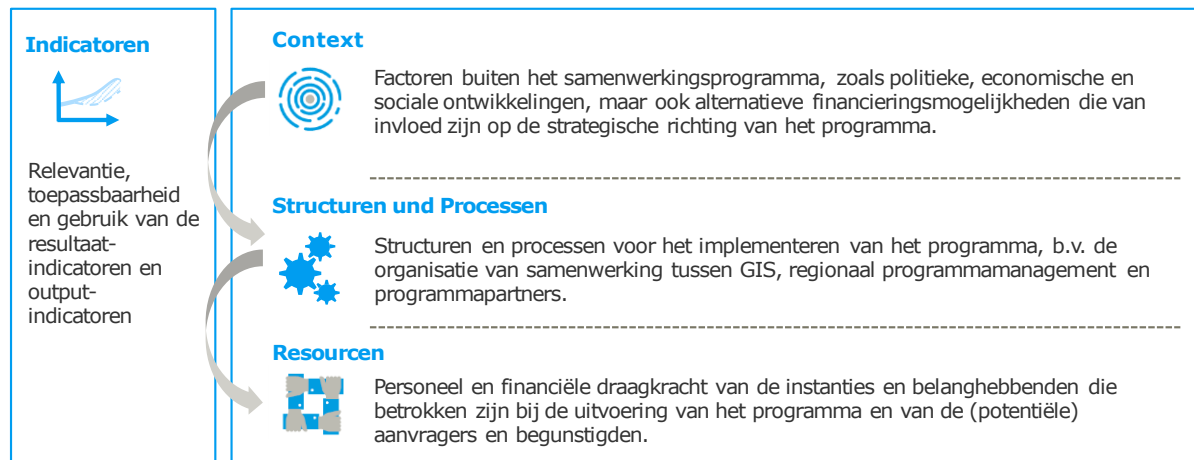
In de analyse zijn de belangrijkste redenen voor de uitvoering van het programma tot nu toe vastgesteld, uitgewerkt en gecategoriseerd.

Hiertoe werden eerst de indicatoren bekeken. Aan de hand van de indicatoren werd vastgesteld of er problemen waren bij het definiëren of toepassen van de indicatoren die worden gebruikt om de voortgang en het succes van het programma te meten. Als de indicatoren niet correct zijn of ze niet juist en uniform worden gebruikt, kan dat al de belangrijkste reden voor de huidige stand van de uitvoering zijn. In dat geval liggen mogelijke uitdagingen in een op optimalisatie gerichte meting van de voortgang van het programma, niet in de afwezigheid van voortgang van het programma zelf.

Als de indicatoren echter toepasselijk en nauwkeurig zijn en consistent worden toegepast zoals gedefinieerd, moeten voor de analyse van de achtergronden van de uitvoering van het programma andere factoren van invloed zijn; factoren die min of meer beïnvloed kunnen worden door beheers- en uitvoeringsinstanties.

De groepen beïnvloedende factoren zijn gerangschikt naar de mate van beïnvloedbaarheid door bij het programma betrokken partijen: hoewel de context nauwelijks kan worden beïnvloed door de programma-actoren, zijn de actoren (altijd rekening houdend met de Europese specificaties) in staat om specifieke structuren en processen voor de uitvoering van het programma te ontwerpen, als ook om de middelen en capaciteiten te verschaffen die nodig zijn om dit te doen.

Figuur 52: Categorieën van sleutelfactoren voor de uitvoering van het programma

Bron: Eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Aan de hand van de vier categorieën uit Figuur 52 zijn de volgende aspecten als bijzonder relevant voor de implementatie van het programma geïdentificeerd.

6.1 Indicatoren

Beoordeling

De indicatoren zijn fundamenteel relevant en geschikt om de output van het programma te registreren. Over het algemeen zijn het indicatoren die vaak worden gebruikt om de output van regionale programma's te registreren. In sommige gevallen zijn dit gemeenschappelijke indicatoren die moeten worden gebruikt voor door het EFRO gefinancierde ondersteuningsprogramma's, conform de richtsnoeren van de Europese Commissie (zie artikel 6 en bijlage I van Verordening (EU) nr. 1301/2013).

Uit vergelijking van de doelstellingen van het programma als zodanig en van de gefinancierde projecten blijkt echter ook dat het een uitdaging is om de outputindicatoren te gebruiken om de doelstellingen en outputs en resultaten van alle gefinancierde projecten adequaat en zinvol te presenteren. In aanvulling op de specifieke aard van INTERREG, is dit over het algemeen toe te schrijven aan de diversiteit van subsidiemogelijkheden (en van projecten) in het samenwerkingsprogramma Deutschland-Nederland (zie interventielogica). In sommige gevallen geven de outputindicatoren weliswaar een deel van de beoogde output en resultaten weer, maar sluiten ze niet aan bij het belangrijkste doel van het project.

Wegens niet altijd optimale toepasbaarheid van de gemeenschappelijke output-indicatoren op de subsidieprojecten was de nauwkeurige vaststelling van streefwaarden in het kader van de planning van het programma voor de betrokkenen begrijpelijkerwijs een uitdaging. Dit geldt in principe voor beide thematische prioriteiten plus alle drie de specifieke doelstellingen en komt tot uiting in het feit dat de streefwaarden meestal met een zeer ruime marge worden overschreden. (zie hoofdstuk 2).

Een bijzondere uitdaging lijkt echter de nauwkeurige bepaling en registratie van outputs aan de hand van de vastgestelde indicatoren in prioriteitsas 2 te zijn. De verscheidenheid van de projecten en doelen is hier aanzienlijk groter dan in de prioriteitsas 1. Dit wordt bevestigd door de

feedback van de lead partners: hun begrip van de indicatoren is ondanks persoonlijk advies en relevante informatie niet altijd toereikend om een consistente aanpak te garanderen bij het hanteren van de indicatoren en het vaststellen van de doelstellingen voor hun projecten.

Bijna een derde van alle ondervraagde lead partners vond dat de data voor de outputindicatoren niet gemakkelijk te verzamelen waren en ongeveer een kwart van de lead partners had kritiek op het feit dat de outputindicatoren de doelstellingen en resultaten van het project niet goed weer spiegelden. Een van de punten van kritiek is dat de indicatoren slechts gedeeltelijk de werkelijke toegevoegde waarde van een project kunnen weergeven.

6.2 Context

Beoordeling

De subsidiëring in het samenwerkingsprogramma Deutschland-Nederland is nog steeds geschikt voor het doel door de flexibiliteit ervan. Ondanks de zeer positieve economische ontwikkeling, die niet te voorzien was op het moment van programmering en de lichte verschuiving in politieke en sociale prioriteiten (bijvoorbeeld meer aandacht voor klimaatverandering), is er nog steeds grote behoefte in de grensregio aan het subsidieprogramma. De vastgestelde subsidieprioriteiten zijn weliswaar duidelijk gericht op het versterken van de grensoverschrijdende samenwerking, maar ze bieden de projectdeelnemers nog steeds voldoende gelegenheid om de voor hen belangrijkste inhoud centraal te stellen in hun samenwerking. Dit geldt zowel voor de prioriteitsas 1, die een smaller thematisch kader heeft, als voor prioriteitsas 2, die, in overeenstemming met zijn doelstelling, al thematisch flexibele en veelzijdige ondersteuning biedt.

Positief voor de uitvoering en effecten van het programma vanuit de invalshoek van de totale looptijd van het programma is waarschijnlijk de toegenomen politieke steun in de afgelopen jaren voor grensoverschrijdende samenwerking aan beide zijden van de grens. Zo is de intensivering van grensoverschrijdende samenwerking verankerd in het regeerakkoord van zowel Noordrijn-Westfalen, als Nedersaksen en Nederland. Dit onderstreept het toegenomen bewustzijn van bestuurders van de potentiële toegevoegde waarde van versterkte samenwerking tussen buurlanden.

Tegelijkertijd is er Europa-breed, en dus ook in de Duits-Nederlandse grensregio, momenteel meer onzekerheid over de huidige politieke ontwikkelingen in de Europese Unie (inclusief het vertrek van Groot-Brittannië en toenemende populariteit van EU-kritische groeperingen in veel lidstaten). Deze ontwikkelingen kunnen de intensivering van grensoverschrijdende samenwerking belemmeren door de toenemende aanwezigheid van EU-kritische groeperingen in politieke organen. Tegelijkertijd biedt het echter ook de mogelijkheid, en dit komt tot uiting in veel projecten van het Duits-Nederlandse samenwerkingsprogramma, om de enorme relevantie en de grote meerwaarde van grensoverschrijdende samenwerking nog beter voor het voetlicht te brengen en te benadrukken met concrete, effectieve initiatieven.⁹

Sinds het voorjaar van 2020 is de uitvoering van de projecten aanzienlijk beïnvloed door de COVID-19-pandemie en de daarmee gepaard gaande beperkingen. Sommige projecten waren toen

⁹ Volgens een van de geïnterviewde programmamanagers heeft Brexit er zelfs toe geleid dat de focus in Nederland en Duitsland enigszins verschoven is en men meer dan voor de Brexit open staat voor elkaar. Daardoor zou er vanuit bestuurders en beleid in beide landen ook wat meer aandacht zijn voor wat er binnen het INTERREG-programma gebeurt.

al voltooid, maar de meeste projecten waren nog in uitvoering. Als gevolg van de contactbeperkingen konden sommige projectactiviteiten niet worden uitgevoerd. De communicatie met projectpartners werd bemoeilijkt, aangezien er in sommige gevallen geen persoonlijke ontmoetingen meer plaatsvonden. Ook liepen projectactiviteiten vertraging op en konden tijdschema's vaak niet worden gehaald zoals gepland. Het programmamanagement heeft flexibel gereageerd op deze uitdagingen en op verzoeken van de lead partners tot aanpassing; projecten kregen meer flexibiliteit. Dit werd door de lead partners zeer positief gewaardeerd. Als gevolg van de pandemie en de uitdagingen waarmee zij gepaard gaat, hebben veel projecten nieuwe communicatie- en uitwisselingsvormen ontwikkeld en gebruikt. In sommige gevallen kon een grotere doelgroep worden bereikt via online-vergaderingen. Tegelijkertijd werden projecten waarvoor persoonlijke uitwisseling een belangrijke succesfactor of het projectdoel is, met grote uitdagingen geconfronteerd. Het uiteindelijke effect van de pandemie op de uitvoering en effecten van het subsidieprogramma als geheel is moeilijk vast te stellen binnen het bestek van deze evaluatie.

6.3 Structuren en Processen

Beoordeling

De uitvoering van het samenwerkingsprogramma wordt gekenmerkt door een hechte en vertrouwenwekkende samenwerking van de bij het programma betrokken belanghebbenden. De regelmatige persoonlijke ontmoetingen in verschillende samenstellingen, ondanks het grote aantal en heterogeniteit van de betrokken actoren en instanties, zorgen voor de planmatige en effectieve uitvoering van het programma.

Veel maatregelen die sinds de programmaperiode 2007-2013 zijn genomen, hebben ook een positief effect om de administratieve lasten van de uitvoering van het programma te verminderen. Ze laten positieve effecten zien voor de programma-uitvoerende partijen en voor de projectactoren. Dit zorgt voor een sterkere focus op de inhoudelijke taken. Bijzonder opmerkelijk in dit opzicht zijn:

- De invoering van vaste tarieven voor de afrekening van personeelskosten.
- De introductie van een centrale first-level-control met medewerkers in elke Euregio die specifieke kennis en een grondig begrip van de INTERREG-vereisten hebben.
- Sinds enige tijd hoeven niet meer, zoals voorheen, alle kosten bewezen te worden met bonnetjes.
- Digitalisering in de loop van de COVID-19 pandemie: sommige kosten kunnen nu ook digitaal gedeclareerd worden

Naast de merkbare verbeteringen die zijn bereikt, kan worden vastgesteld dat sommige structuren en processen van de programma-implementatie nog verder kunnen worden geoptimaliseerd. In sommige gevallen duurt het aanvraag- en goedkeuringsproces erg lang en wordt met name de aantrekkelijkheid van financiering ontmoedigd voor aanvragers van innovatieprojecten. Meer dan een kwart van alle ondervraagde Lead Partners bekritiseerde de duur van de aanvraag- en goedkeuringsprocedure.

Bovendien is het bij het begin van de procedure niet altijd voldoende duidelijk wanneer de aanvrager op een subsidiebesluit kan rekenen. Dit kan tot onzekerheid bij de aanvragers leiden. De ondervraagde Lead Partner uitten de wens van meer transparantie in het aanvraag- en goedkeuringsproces. In de loop van de voorbereiding van de nieuwe financieringsperiode 2021-2027 werd hierop gereageerd door te bepalen dat de hele procedure van indiening van de aanvraag tot

goedkeuring/afwijzing 18 weken in beslag neemt. De begrijpelijkheid van de programma-informatie (bv. over doelgroep, financieringsobjecten en financieringsvoorwaarden) en van de aanvraagdocumenten wordt door de lead partners in het algemeen als zeer goed beoordeeld.

Het Innovatie Overleg is ingesteld aan het begin van de programmaperiode 2014-2020. Dit programmabrede gremium beoordeelt de mate van innovatie van prioriteitsas 1 projectconcepten, die, in het geval van een positieve beoordeling, verder worden ontwikkeld tot subsidie-aanvragen. Leden van het Innovatie-Overleg zijn de programmapartners en dus in de eerste plaats regionale vertegenwoordigers en niet aangewezen innovatie- en thema-experts. Voor inhoudelijke beoordelingen worden deskundigen van de ministeries en overheidsinstanties betrokken in de aanloop naar de overleggen en gevraagd om de projectvoorstellen te beoordelen. Hoewel deze procedure begrijpelijk is (leden van het Innovatie-Overleg zijn INTERREG-experts en nauw betrokken bij de uitvoering van het programma), lijkt het proces toch enigszins gecompliceerd. Het lijkt daarom gepast om stil te staan bij de samenstelling, rol en doelstellingen van het Innovatie Overleg en om mogelijke aanpassingen te bespreken.

6.4 Resources

Beoordeling

Uit de effectevaluatie blijkt dat de hoge mate van persoonlijke betrokkenheid, de grote continuïteit van de personele bezetting van het programma, de vele jaren ervaring en de gefundeerde kennis van de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van het programma een belangrijke factor zijn voor de probleemloze en planmatige uitvoering van het programma.

Dit geldt met name voor de uitvoering van het zeer veeleisende en complexe aanvraagproces, waarbij de aanvragers zeer doelgericht en effectief worden ondersteund. Dit wordt ook benadrukt door de lead partners. Twee derde van de ondervraagde Lead Partners is zeer tevreden over de steun die zij tijdens de aanvraagprocedure hebben ontvangen. Ongeveer driekwart (77%) van de Lead Partners is ook zeer tevreden over de steun die zij tijdens de uitvoering van het project hebben gekregen. De inzet van het regionale programmamanagement en van het GIS, met name bij het overwinnen van de problemen die zich voor de projecten hebben voorgedaan als gevolg van de COVID-19-pandemie, is positief te beoordelen.

6.5 Efficiëntie van de uitvoering van het programma

Op basis van de effectiviteit van het programma en van de centrale beïnvloedende factoren wordt het duidelijk dat het programma planmatig en probleemloos wordt uitgevoerd. Er zijn dus geen redenen om de efficiëntie van de uitvoering van het programma ter discussie te stellen. Bepalend voor deze beoordeling zijn de aspecten die al in de voorgaande hoofdstukken uitvoerig zijn uiteengezet en daarom hieronder alleen zijn samengevat:

- De uitvoering van het programma gebeurt, gezien de voortgang in het bereiken van de gestelde doelen, volgens plan.
- De samenwerking van de instanties die betrokken zijn bij de implementatie functioneert heel goed en wordt gekenmerkt door een stabiele vertrouwensrelatie tussen de actoren.

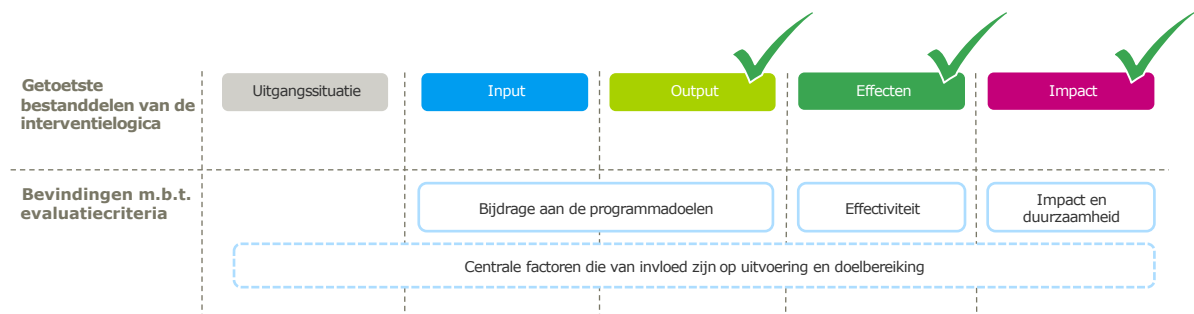
- De regelmatige persoonlijke ontmoetingen en in veel gevallen vele jaren van samenwerking zijn belangrijke succesfactoren voor een vlotte en planmatige uitvoering van het programma, ondanks het grote aantal en de heterogeniteit van de betrokken actoren en gremia.
- De hogere kosten van persoonlijke ontmoetingen (in tegenstelling tot telefoon- of e-mail uitwisselingen) lijken gerechtvaardigd gezien de specifieke aard van INTERREG.
- De persoonlijke uitwisseling tussen de programma-actoren draagt dus ook bij aan de gewenste verdere verdieping van de grensoverschrijdende samenwerking binnen het programmegebied.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

7.1 Conclusies

Uit de evaluatie blijkt dat het INTERREG-programma volgens plan en met succes wordt geïmplementeerd. De subsidie draagt daarom bij aan de doelstellingen van het samenwerkingsprogramma (zie de interventielogica's voor de verschillende specifieke doelen: figuur 7, 11 en 14).

Figuur 53: Getoetste bestanddelen van de interventielogica om de bijdrage van de subsidie aan de doelstellingen van het programma te beoordelen

Bron: eigen weergave Ramboll Management Consulting en Regioplan.

Bijdrage van de subsidiering aan de doelen van het programma

De projecten in beide prioriteitsassen leveren een duidelijke positieve bijdrage aan de doelstellingen van het programma (bijvoorbeeld door de uitvoering van voorbeeld- en innovatieprojecten, door bewustwording van grensoverschrijdende samenwerking en innovatiemogelijkheden en de ontwikkeling van grensoverschrijdende netwerken en structuren) Gezien de projecten die momenteel worden uitgevoerd, zal dit nog toenemen.

Uit de reeds bereikte indicatorwaarden blijkt dat de stand van de materiële uitvoering van het subsidieprogramma in beide prioriteitsassen zeer ver gevorderd is: met de nu gerealiseerde waarden zijn alle streefwaarden reeds volledig gehaald en zelfs fors overschreden (stand 31 december 2021).

De stand van de financiële uitvoering voor het gehele programma kan als zeer goed worden beoordeeld. Bijna 104 procent van de totale beschikbare middelen is toegekend aan specifieke projecten. Ongeveer 92 procent van de totale beschikbare middelen is reeds uitbetaald (per 31 december 2021).

Effectiviteit van het programma

De subsidie levert een herkenbare bijdrage aan alle drie de impactcategorieën van het INTERREG-programma De financiering vertoont zowel thematische als cross-thematische effecten op beide prioriteitsassen. De effectiviteit van het programma wordt daarom als hoog beoordeeld.

Kwalificering van sleutelactoren:

Nieuwe kennis wordt opgebouwd en vaardigheden worden uitgebreid. Het gaat om technische kennis als ook om vaardigheden die nodig zijn om grensoverschrijdende activiteiten uit te voeren. INTERREG draagt eraan bij dat in toenemende mate de nabijheid van de grens én de heterogeniteit van het grensgebied als een kans gezien wordt door actoren.

Activering van bestuurders:

Het programma leidt tot op zekere hoogte ook tot een meer gerichte communicatie van belangen en versterkt gezamenlijk optreden in politieke besluitvormingsprocessen.

Toepassing van kennis en competenties:

Bijna alle projectactoren passen (nieuwe) kennis en (nieuwe) competenties toe.

Het overgrote deel van de projecten in prioriteitsas 1 leidt tot de ontwikkeling en introductie van product- en procesinnovaties. In prioriteitsas 2 gaat het vooral om de toepassing van sociaal-culturele kennis en innovaties (en minder om technologische kennis zoals relevant voor de eerste prioriteitsas). In het kader van de projecten worden in de programmaregio grensoverschrijdende netwerken, structuren en samenwerkingsverbanden opgezet en versterkt. Prioriteitsas 2 gaat vooral over de toepassing van sociaal-culturele kennis en innovatie (en minder van technologische knowhow die relevant is voor de eerste prioriteitsas). Prioriteitsas 2 resulteert in het bouwen en versterken van grensoverschrijdende netwerken, structuren en partnerschappen in de programmaregio.

Impact en bestendigheid van het programma

De bevindingen van de evaluatie geven aan dat de financiering op lange termijn positieve effecten heeft op de grensoverschrijdende samenwerking binnen het programmagebied.

De evaluatie bevestigt dat de financiering in prioriteitsas 1 bijdraagt aan de gewenste effecten: met name de grensoverschrijdende overdracht van kennis, geschoolde werknemers en technologie, de uitbreiding van de markt voor bedrijven en de toename van de concurrentiekracht van de regio worden ook effectief ondersteund buiten de rechtstreeks gesubsidieerde actoren.

De evaluatie bevestigt dat de financiering in prioriteitsas 2 bijdraagt aan de gewenste effecten. Met name het verminderde barrière-effect van de grens, de duurzame verbetering van de grensoverschrijdende samenwerking van burgers en instituties en het onder de aandacht brengen van projectthema's bij politieke besluitvormers worden effectief ondersteund.

De meerderheid van de lead partners blijft ook na het project grensoverschrijdend samenwerken of is van plan dit te doen. Enerzijds worden bestaande contacten en netwerken geïntensiveerd en tegelijkertijd ontstaan door INTERREG-financiering nieuwe contacten en samenwerking. Dit onderstreept het multipliereffect van de financiering buiten de direct gefinancierde actoren.

Open projecten

De open projecten dragen ook bij aan de drie impactcategorieën van INTERREG. Met open projecten kunnen met name projectactoren nieuwe kennis opdoen en competenties opbouwen, innovaties ontwikkelen en hun grensoverschrijdende activiteiten versterken.

De impact van open projecten op de grensregio verschilt nauwelijks van die van klassieke projecten. Wat de bestendigheid van de samenwerking betreft, kan worden opgemerkt dat vervolgprijzen ook zeer vaak uit open projecten voortkomen.

De specifieke karakter van open projecten lijkt dus meer in de uitvoering te liggen dan in de effecten.

Sleutelfactoren voor de implementatie, doeltreffendheid en doelmatigheid van het programma

De duidelijke overrealisatie van de streefwaarden voor de outputindicatoren duidt erop dat de vastgestelde streefwaarden voor de doelstellingen niet altijd bruikbaar zijn als maatstaf voor de beoordeling van een succesvolle en planmatige uitvoering van het programma.

De subsidiëring in het samenwerkingsprogramma Deutschland-Nederland is nog steeds geschikt voor het doel vanwege de flexibiliteit ervan.

De COVID-19 pandemie heeft tot grote uitdagingen voor projecten geleid (tijdelijke vertraging van projectactiviteiten, geen of beperkte persoonlijke contacten). Binnen het programma is steeds flexibel op deze uitdagingen gereageerd, waardoor de uitvoering ervan niet wezenlijk is beïnvloed.

De uitvoering van het samenwerkingsprogramma wordt gekenmerkt door een hechte samenwerking op basis van wederzijds vertrouwen van de bij het programma betrokken belanghebbenden. De regelmatige persoonlijke ontmoetingen in verschillende samenstellingen, ondanks het grote aantal en heterogeniteit van de betrokken actoren en gremia, zorgen voor de planmatige en effectieve uitvoering van het programma.

De impact-evaluatie toont dat het hoge niveau van persoonlijke inzet, de grote continuïteit in de personele bezetting binnen het programma en de jarenlange ervaring en zeer gedegen kennis van degenen die betrokken zijn bij de uitvoering van het programma een belangrijke factor zijn voor de goede en tijdige uitvoering van het programma.

Gezien de effectiviteit van de financiering en de belangrijkste beïnvloedende factoren is duidelijk dat het programma planmatig en zonder problemen zal worden uitgevoerd. Er zijn geen aanwijzingen om de efficiëntie van de implementatie van het programma in twijfel te trekken.

7.2 Aanbevelingen

In de loop van de impact-evaluatie 2018-2019 werd een reeks aanbevelingen geformuleerd om het programma verder te optimaliseren. In dit hoofdstuk wordt eerst aangegeven of en in hoeverre het programma gevolg heeft gegeven aan de aanbevelingen. Daarnaast wordt een suggestie gedaan voor de systematische verspreiding van de resultaten van Interreg met betrekking tot de uitvoering van succesvolle grensoverschrijdende projecten.

Bespreking van de aanbevelingen uit de impact-evaluatie 2018-2019

Langs de vier categorieën van beïnvloedende factoren die bepalend waren voor de geplande en doeltreffende uitvoering van de financiering, zijn in de effectbeoordeling 2018-2019 aanknopingspunten geïdentificeerd om het programma verder te verbeteren. Daarbij ging het voornamelijk om het programma in de nieuwe programmaperiode.

Het programma (met name het Gemeenschappelijk Interreg-secretariaat) heeft met deze aanknopingspunten voor optimalisatie grotendeels rekening gehouden en ze toegepast. Hieronder worden de aanbevelingen en de respectieve overwegingen voor de nieuwe financieringsperiode 2021-2027 (Interreg VI) gepresenteerd.

Indicatoren 	Bevindingen van de impact-evaluatie 2018-2019¹⁰	Aanbevelingen voor verbetering van het programma¹¹	Overweging voor Interreg VI
	Voor veel outputindicatoren wordt verwacht dat de streefwaarden (uitgaande van de geplande uitvoering van de projecten) zeer duidelijk worden overschreden.	Om de outputindicatoren te gebruiken als benchmark voor de geplande programma-implementatie is een meer realistische schatting van de te bereiken streefwaarden vereist. Hiervoor zou het beter zijn om meer dan voorheen uit te gaan van empirische gegevens uit voorgaande subsidieperiodes.	Hiermee is rekening gehouden voor Interreg VI. Er werden hogere streefwaarden vastgesteld.

¹⁰ https://deutschland-nederland.eu/wp-content/uploads/2019/07/IR-D-NL-Impact-Evaluation-2018-2019_Bericht_Nederlands_final_.pdf.
https://deutschland-nederland.eu/wp-content/uploads/2019/07/IR-D-NL-Impact-Evaluation-2018-2019_Bericht_deutsch_final_.pdf

¹¹ Ibid.

Context 	Bevindingen van de impact-evaluatie 2018-2019¹²	Aanbevelingen voor verbetering van het programma¹³	Overweging voor Interreg VI
	<p>In de huidige sociale en politieke situatie wordt het programma steeds belangrijker in het tegengaan van tendensen naar een grotere nationale oriëntatie.</p>	<p>Naast het subsidiëren van bedrijven en instanties ook het ondersteunen van projecten voortzetten waarin burgers actief participeren en waarin de voordelen van grensoverschrijdende samenwerking ervaren kunnen worden.</p>	<p>Dit zal worden voortgezet in Interreg VI, onder andere in de fondsen voor kleine projecten (prioriteit 3 en 4). Deze fondsen zijn gericht op de burgers en dus op de doelstelling van een "Europa dichter bij de burger".</p>
	<p>Bij projectactoren is, door deelname aan INTERREG-projecten, de barrièrewerking van de grens afgenomen. Daarentegen is het algemene oordeel daarover bij de bevolking in het programmagebied sinds 2015 licht toegenomen.</p>	<p>Voortzetting van de aanpak om met projecten met veel deelnemers en goede communicatie een breed bereik te hebben.</p> <p>Ga door met actieve public relations en werk deze zo mogelijk verder uit.</p>	<p>Beide aanbevelingen worden opgevolgd.</p>
	<p>De huidige vormgeving van de subsidiëring maakt een thematisch flexibele en veelzijdige financiering mogelijk.</p>	<p>Instandhouding van de thematische flexibiliteit van het programma om zo recht te doen aan de uiteenlopende relevante thema's in het grensgebied.</p>	<p>Thematische flexibiliteit zal ook in Interreg VI worden gehandhaafd. Dit is bijzonder belangrijk voor de partners van het programma.</p>
	<p>Als onderdeel van de huidige subsidieregeling worden tal van concrete toepassing-gerelateerde projecten geïmplementeerd. Veel projecten hadden betrekking op het testen en introduceren van technische en niet-technische innovaties.</p>	<p>Ook in het kader van de planning van het volgende programma opnieuw ter discussie stellen van de innovatieambities die de actoren aan het programma willen verbinden.</p> <p>Daarom moeten duidelijke criteria worden vastgesteld om ideeën en voorstellen voor innovatieprojecten te beoordelen en selecteren.</p>	<p>Interreg VI heeft een duidelijke definitie van innovatie. De projecten worden door experts beoordeeld op hun innovatief karakter.</p>

¹² Ibid.

¹³ ibid.

Structuren en processen 	Bevindingen van de impact-evaluatie 2018-2019¹⁴	Aanbevelingen voor verbetering van het programma¹⁵	Overweging voor Interreg VI
	<p>Nauwe en vertrouwde samenwerking en regelmatige persoonlijke ontmoetingen maken een planmatige en effectieve uitvoering van de subsidieregeling mogelijk, ondanks het grote aantal en de heterogeniteit van de betrokken actoren en overleggen.</p>	<p>Voortzetting van de persoonlijke uitwisseling tussen de programma-actoren.</p>	<p>Dit zal ook in Interreg VI worden voortgezet.</p>
	<p>Het Innovatie-overleg maakt programabrede uitwisseling tussen alle projecten vanuit de eerste prioriteitsas mogelijk. De uitdaging is om innovatieve projecten snel en professioneel te beoordelen.</p>	<p>Reflectie op de samenstelling, rol en doelstellingen van het overleg op basis van de ervaringen sinds de invoering ervan.</p>	<p>Het innovatie-overleg is vervangen door het afstemmingsgremium. Het afstemmingsgremium baseert zich op een externe beoordeling van de innovatie door deskundigen. De leden van het afstemmingsgremium richten zich meer op de inhoud van projecten.</p>

Resourcen 	Bevindingen van de impact-evaluatie 2018-2019¹⁶	Aanbevelingen voor verbetering van het programma¹⁷	Overweging voor Interreg VI
	<p>De enorme toewijding en de grote overtuiging van de positieve effecten van grensoverschrijdende samenwerking van de programma-actoren ondersteunen een succesvolle uitvoering van het programma.</p>	<p>Een hoog niveau van persoonlijke betrokkenheid behouden en, waar mogelijk, een nog intensievere uitwisseling van de eigen positieve ervaringen ten behoeve van het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking.</p>	<p>Dit zal ook in Interreg VI worden gehandhaafd en, waar mogelijk, geïntensiveerd.</p>
	<p>De ondersteuning door de regionale programmamanagements bij de aanvraagprocedure en de projectimplementatie wordt door de lead partners positief beoordeeld en draagt bij aan een vlotte en planmatige programma-implementatie.</p>	<p>De regionale programmamanagements moeten verder in staat worden gesteld om projectactoren bij de aanvraagprocedure en projectimplementatie te ondersteunen.</p>	<p>Dit zal ook in Interreg VI worden gehandhaafd.</p>

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

Systematische kennisverwerving en -verspreiding (ook buiten Interreg)

In de loop van de effectbeoordeling 2021-2022 werd nog een suggestie gedaan om het effect van grensoverschrijdende activiteiten te versterken.

Op basis van de evaluatie is er potentieel voor verdere verspreiding van de opbrengsten van Interreg met betrekking tot de uitvoering van succesvolle grensoverschrijdende projecten. Er bestaat al een uitwisseling van ervaringen tussen de projecten. Toch vindt er geen vanzelfsprekende uitwisseling plaats over faalfactoren of fouten.

Een systematische verwerking van de kennis en bevindingen rond de uitvoering van succesvolle projecten heeft een groot (leer)potentieel voor andere projecten. Het is daarbij belangrijk dat vergelijkbare projecten (in termen van doelstellingen en geplande werkwijzen) met elkaar worden vergeleken. Dit is de enige manier om bruikbare conclusies te trekken die gunstig zijn voor de ontwikkeling of implementatie van nieuwe projecten.

Het doel is om zowel van successen als van grotere en kleinere mislukkingen te leren en zo meer en mogelijk nog succesvollere grensoverschrijdende projecten uit te voeren.

Werkwijze

Meer systematische verwerving van kennis kan gebeuren door identificatie van:

- thematisch of feitelijk vergelijkbare projecten (verdeeld over de regio's, mogelijk ook over verschillende programmaperiodes)
- werkwijzen (interventies, instrumenten, e.d.) binnen het project
- de respectievelijke ervaringen ermee (in positieve en negatieve zin). Daarbij moet rekening worden gehouden met verschillen in de context waarin projecten worden uitgevoerd.

Opbrengsten

Uit een dergelijke aanpak komen goede voorbeelden, "do's en don'ts" en handige leerpunten naar voren die behulpzaam kunnen zijn bij het initiëren en uitvoeren van (vergelijkbare) grensoverschrijdende projecten.

De manier waarop relevante projectkennis wordt overgedragen/gedeeld is mede afhankelijk van de doelgroep. Het doel moet zijn om ofwel nieuwe partijen te overtuigen om voor een vergelijkbaar project Interreg-financiering aan te vragen, ofwel om een vergelijkbaar project op te zetten buiten Interreg-financiering om. Deze ondersteuning kan helpen voorkomen dat telkens het wiel opnieuw moet worden uitgevonden of dat dezelfde "fouten" worden herhaald.

Systematische kennisverwerving kan daarom bijdragen aan:

- Het aantrekken van nieuwe partners voor Interreg-projecten
- Het effectiever en misschien zelfs efficiënter uitvoeren van Interreg-projecten
- De verspreiding van ervaringen van Interreg met betrekking tot de uitvoering van grensoverschrijdende projecten onder een bredere doelgroep - ook buiten het programmegebied en de financieringscontext van Interreg

8. GERAADPLEEGDE BRONNEN

Evaluatie van het Programma INTERREG VA Deutschland-Nederland (2014 – 2020). Versie 19.04.2017

Samenwerkingsprogramma INTERREG VA Deutschland-Nederland (2007 - 2013).

Samenwerkingsprogramma INTERREG VA Deutschland-Nederland (2014 - 2020). Versie 2.1, 30.11.2015 Zie: <https://www.deutschland-nederland.eu/dokumente-und-downloads/> [Voor het laatst geraadpleegd op 12 april 2019].

Verordening (EU) nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 tot vaststelling van gemeenschappelijke bepalingen voor het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij als ook algemene bepalingen inzake het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1083/2006 van de Raad

Kleijne, Lars; Velde, Martin van der (2021): **Zweite** Zwischenevaluierung des Ergebnisindikators der Priorität 2: „Wahrnehmung der deutsch-niederländischen Grenze als Barriere“ (*Tussentijdse evaluatie van de resultaatindicator van Prioriteit 2: "Perceptie van de Duits-Nederlandse grens als barrière"*). Radboud Universiteit Nijmegen.

BIJLAGEN

RICHTLIJNEN VOOR BESPREKINGEN MET DE REGIONALE PROGRAMMA-MANAGEMENTS

Contextfactoren van het programma

- Welke andere contextfactoren, (zoals niet-administratieve, politieke, juridische en organisatorische contextfactoren en de invloed van Corona) hebben de meeste invloed op het programma gehad?
- (Hierbij vragen naar Succes- en faalfactoren en naar welke factoren men wel/niet met succes heeft kunnen beïnvloeden?)
- Zijn er veranderingen in de opzet van het programma geweest die de implementatie van het programma hebben beïnvloed. Hoe hebben die uitgepakt?

Implementatie van het programma

- Hoe evalueert u achteraf de implementatie van het programma?
- Aandachtspunten: succes- en faalfactoren / realisatie per thema / betekenis van programma-zwaartepunten voor de regio / projecten die niet door zijn gegaan of die afgekeurd zijn.
- Hoe beoordeelt u de implementatie in uw regio ten opzichte van de andere drie regio's?
- Hoe beoordeelt u de achteraf samenwerking tussen de instanties die betrokken zijn bij de implementatie van het programma (bijvoorbeeld het Gemeenschappelijk Interreg-Secretariaat, de management-autoriteit, INTERREG-partners, werkgroepen, de eigen Euregio)?
Wat zou beter of anders moeten en waarom?
- Hoe beoordeelt u de structuren en processen in uw regionale programmamanagement met betrekking tot:
 - Het monitoren van de voortgang in de projecten
 - Het begeleiden en ondersteunen van projecten waarin zich problemen voordoen of voordeden
 - Project-afronding
 Waar ziet u potentieel voor verbetering? Hoe?

Effecten van de financiering

- Wat is volgens u de belangrijkste toegevoegde waarde die met de steun van Interreg in de regio wordt behaald? Welke feedback ontvangt u hierover van de begunstigden (subsidie-ontvangers)?
- Hoe duurzaam zijn volgens u samenwerkingsverbanden die ontstaan door Interreg?
- Kent u projecten in uw regio die actief proberen de samenwerking te bestendigen buiten het project om c.q. na afloop van het project? Hoe ziet dat in de praktijk uit?
- Kunnen in de diverse projecttypen verschillende effecten worden onderscheiden?
- Is dit anders voor de open projecten?
- Waarom en in hoeverre zouden meer eisen aan het verkrijgen van de Interreg subsidies gesteld moeten of kunnen worden?
- Zouden de projecten ook van start zijn gegaan als ze minder of geen subsidie hadden gekregen?
- Zo ja, zouden die projecten dan dezelfde resultaten behaald hebben?

Resultaten

- Welk/hoeveel zicht heeft men op resultaatbereiking van de projecten in de eigen regio?
- Zijn de overall in de regio behaalde resultaten naar verwachting?
- Is er een verschil te zien met de andere regio's?

- Heeft men in de laatste fase nog geprobeerd op resultaten te sturen bij projecten die achterbleven bij de verwachtingen. Zo ja, hoe?

Impact

- Welk/hoeveel zicht heeft men op de impact van de projecten in de eigen regio?
- Is de overall in de regio behaalde impact naar verwachting?
- Is er een verschil te zien met de andere regio's?
- Heeft men in de laatste fase nog geprobeerd op impact te sturen bij projecten die achterbleven bij de verwachtingen. Zo ja, hoe?
- Is er iets dat u met de kennis van nu anders gedaan zou hebben, als u nu aan het begin zou staan? Wat zijn voor u de 'lessons learned'?
- Zijn er nog onbesproken aspecten die met betrekking tot deze regio naar uw mening van belang zijn voor onze evaluatie?

WEB-ENQUÊTE ONDER DE LEAD PARTNERS UIT DE SUBSIDIEPERIODE 2014-2020

Uitvoering van het project

1. Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken over de aanvraag en de afhandeling van de subsidie

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'volledig mee eens' tot 'helemaal niet mee eens'.

	Volledig mee eens	Mee eens	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Weet ik niet / geen antwoord
De informatie over het Programma (bijv. over doelgroep, subsidiedoelen en -voorwaarden) is duidelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
De aanvraagformulieren zijn duidelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
De snelheid van de aanvragen- en beoordelingsprocedure is redelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
De ondersteuning bij het indienen van een aanvraag is voldoende en doeltreffend.	☐	☐	☐	☐	☐
De ondersteuning tijdens de uitvoering van het project is voldoende en doeltreffend.	☐	☐	☐	☐	☐
De administratieve lasten m.b.t. de subsidie zijn redelijk.	☐	☐	☐	☐	☐
De outputindicatoren matchen goed met de doelen en resultaten van ons project.	☐	☐	☐	☐	☐
De data m.b.t. de outputindicatoren zijn goed te verzamelen.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Heeft u concrete ideeën om de implementatie van het Programma te verbeteren?

_____ (open vraag)

3. Wat waren volgens u de succesfactoren voor het welslagen van uw grensoverschrijdende samenwerkingsproject?

Beoordeel s.v.p. de betekenis van de volgende factoren op een schaal van 'heel belangrijk' tot 'helemaal niet belangrijk'.

	Heel belangrijk	Belangrijk	Niet zo belangrijk	Helemaal niet belangrijk	Weet ik niet / geen antwoord
We hebben overeenstemming bereikt over gemeenschappelijke doelen en interesses met onze projectpartners.	☐	☐	☐	☐	☐
Goed projectmanagement, d.w.z. regelmatige uitwisseling, duidelijke overeenstemming over processtappen, etc.	☐	☐	☐	☐	☐
De bij de samenwerkingspartners aanwezige competenties vullen elkaar heel goed aan.	☐	☐	☐	☐	☐
Vertrouwen in samenwerking met de samenwerkingspartners, omdat we al van tevoren hebben samengewerkt.					
We hadden al ervaring met de implementatie van door Interreg gesubsidieerde projecten.	☐	☐	☐	☐	☐
Regelmatig persoonlijke ontmoetingen	☐	☐	☐	☐	☐
Beheersing van de andere taal	☐	☐	☐	☐	☐
Kennis van manier van werken en werkcultuur in het buurland	☐	☐	☐	☐	☐
Anders, namelijk:					
En:					

3b. Had of heeft de Corona-pandemie positieve gevolgen voor de uitvoering en de impact van uw project? Zo ja, welke?

U kunt meer dan één antwoord geven

Corona had geen positieve invloed op ons project.	☐
De projectpartners hadden meer tijd voor het project.	☐
Er was meer belangstelling voor het project.	☐
Het project heeft zijn doelstellingen eerder bereikt dan gepland.	☐
De communicatie met de projectpartners werd gemakkelijker.	☐
Anders, namelijk	

4. Met welke uitdagingen werd u geconfronteerd bij uw project voor grensoverschrijdende samenwerking?

U kunt meer dan één antwoord geven

Vakkundige partners vinden	☐
Formele vereisten (bijv. bij het indienen van de aanvraag)	☐
De formulering van het gemeenschappelijke projectdoel	☐
Het nakomen van gemeenschappelijke afspraken	☐
Samenwerking met de partners (op het persoonlijke vlak)	☐
Het elkaar begrijpen (taal)	☐
Andere manieren van werken / werkcultuur in het buurland	☐
Verschillende wettelijke vereisten in het buurland	☐
Anders, namelijk: _____	☐
Er waren geen uitdagingen	☐
Weet ik niet / geen antwoord	☐

4b. Had of heeft de Corona-pandemie negatieve gevolgen voor de uitvoering en de impact van uw project? Zo ja, welke?

U kunt meer dan één antwoord geven.

Corona had geen negatieve invloed op ons project	☐
Het project werd voortijdig beëindigd.	☐
Het project werd enige tijd onderbroken.	☐
Projectactiviteiten liepen vertraging op.	☐
Sommige projectactiviteiten konden in het geheel niet worden uitgevoerd.	☐
De communicatie met de projectpartners werd bemoeilijkt.	☐
Anders, namelijk _____	

Resultaten en effecten

5. Resultaten van het project voor de deelnemende lead partners

Deze vraag heeft betrekking op de resultaten die deelname aan het project voor u heeft.

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'klopt helemaal' tot 'klopt helemaal niet'.

	Klopt helemaal	Is redelijk het geval	Is niet zo het geval	Klopt helemaal niet	Weet ik niet / geen antwoord
We hebben door deelname aan het project nieuwe thematische kennis verworven.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door de deelname aan het project grensoverschrijdend(e) kwalificatiebeleid en vervolgoopleidingen gerealiseerd.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door deelname aan het project een product- of procesinnovatie ingevoerd.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door deelname aan het project vaker sociale of technologische innovaties ingezet.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door deelname aan het project onze werkprocessen efficiënter kunnen maken.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door de deelname aan het project onze competenties verbeterd voor het opzetten van grensoverschrijdende projecten.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren we de grens minder als barrière.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren we de nabijheid van de grens meer als een kans					
Door deel te nemen aan het project, zijn we in toenemende mate actief over de grens heen.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Resultaten van het project

Deze vraag heeft betrekking op de resultaten van uw project.

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'klopt helemaal tot 'klopt helemaal niet'.

	Klopt helemaal	Is redelijk het geval	Is niet zo het geval	Klopt helemaal niet	Weet ik niet / geen antwoord
We hebben door deelname aan het project nieuwe thematische kennis verworven.	☐	☐	☐	☐	☐
We hebben door de deelname aan het project onze competenties verbeterd voor het opzetten van grensoverschrijdende projecten.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren we de grens minder als barrière.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren we de nabijheid van de grens meer als een kans	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, zijn we in toenemende mate actief over de grens heen.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het project hebben we een grensoverschrijdend netwerk ontwikkeld of versterkt.	☐	☐	☐	☐	☐
Door het project hebben we een bijdrage geleverd aan een in positieve zin veranderende houding ten opzichte van het buurland	☐	☐	☐	☐	☐
Met ons project hebben we een bijdrage geleverd aan het intensiveren van de grensoverschrijdende betrekkingen.	☐	☐	☐	☐	☐
Met ons project hebben we een bijdrage geleverd aan het intensiveren van grensoverschrijdende kennisuitwisseling en kennisoverdracht	☐	☐	☐	☐	☐

6. **Welke andere effecten stelt u bij uzelf vast?** _____ (open vraag)

7. Resultaten van het project voor de deelnemende projectpartners

Deze vraag heeft betrekking op de resultaten die deelname aan het project de deelnemende projectpartners heeft. We verzoeken u daarom de vraag vanuit het perspectief van uw projectpartners te beantwoorden.

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'klopt helemaal' tot 'klopt helemaal niet'.

	Klopt helemaal	Is redelijk het geval	Is niet zo het geval	Klopt helemaal niet	Weet ik niet / geen antwoord
De projectpartners hebben door deelname aan het project nieuwe thematische kennis verworven.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door de deelname aan het project grensoverschrijdend(e) kwalificatiebeleid en vervolgoopleidingen gerealiseerd.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door deelname aan het project een product- of procesinnovatie ingevoerd.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door deelname aan het project vaker sociale of technologische innovaties ingezet.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door de deelname aan het project hun werkprocessen efficiënter kunnen maken.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door de deelname aan het project hun competenties verbeterd voor het opzetten van grensoverschrijdende projecten.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren de projectpartners de grens minder als barrière.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren de projectpartners de nabijheid van de grens meer als een kans	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, zijn de projectpartners in toenemende mate actief over de grenzen heen.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Resultaten van het project voor de betrokken projectpartners

Deze vraag heeft betrekking op de effecten die deelname aan het project heeft op uw projectpartners.

We verzoeken u daarom de vraag vanuit het perspectief van uw projectpartners te beantwoorden.

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'klopt helemaal' tot 'klopt helemaal niet'.

	Klopt helemaal	Is redelijk het geval	Is niet zo het geval	Klopt helemaal niet	Weet ik niet / geen antwoord
De projectpartners hebben door deelname aan het project nieuwe thematische kennis verworven.	☐	☐	☐	☐	☐
De projectpartners hebben door deelname aan het project hun competenties verbeterd voor het opzetten van grensoverschrijdende projecten.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren de projectpartners de grens minder als barrière.	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, ervaren de projectpartners de nabijheid van de grens meer als een kans	☐	☐	☐	☐	☐
Door deel te nemen aan het project, zijn de projectpartners in toenemende mate actief over de grenzen heen.	☐	☐	☐	☐	☐

8. Welke andere effecten kunt u bij uw projectpartners waarnemen?

_____ (open vraag)

9. Is uw houding tegenover het buurland positief veranderd als gevolg van het project?

Ja	☐
Geen	☐
Weet ik niet / geen antwoord	☐

10. U hebt aangegeven dat uw houding tegenover het buurland door het project positief is veranderd. Waarin uit zich die verandering en hoe verklaart u dat?

_____ (open vraag)

11. U hebt aangegeven dat uw houding tegenover het buurland door het project niet positief is veranderd. Hoe verklaart u dat?

_____ (open vraag)

12. Welke effecten kunt u in de regio (d.w.z. buiten de deelnemende projectpartners) waarnemen als gevolg van de financiering van uw project?

Beoordeel s.v.p. de volgende uitspraken op een schaal van 'klopt helemaal' tot 'klopt helemaal niet'.

	Klopt helemaal	Is redelijk het geval	Is niet zo het geval	Klopt helemaal niet	Weet ik niet / geen antwoord
Verbeterde mogelijkheden voor grensoverschrijdende transfer van kennis, geschoolde werknemers en technologie	☐	☐	☐	☐	☐
Uitbreiding van de markt voor ondernemingen	☐	☐	☐	☐	☐
Groter aanbod van geschoolde werknemers in de grensregio	☐	☐	☐	☐	☐
Verbetering van het concurrentievermogen van de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Versterkt bewustzijn voor het projectthema bij beleidsmakers	☐	☐	☐	☐	☐
Betere randvoorwaarden voor economische en/of sociale cohesie binnen de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Ontwikkeling van de grensregio tot een geïntegreerd voorzieningsgebied	☐	☐	☐	☐	☐
Duurzaam verbeterde houding ten opzichte van het buurland	☐	☐	☐	☐	☐
Vermindering van het barrièrewerking van de Duits-Nederlandse grens	☐	☐	☐	☐	☐
Duurzame toename van grensoverschrijdende samenwerking tussen actoren in de regio	☐	☐	☐	☐	☐
Anders, namelijk:	<hr/>				

12b. Kunt u - in de vorm van een goed voorbeeld - beschrijven op welke manier uw project heeft bijgedragen aan een van de bovengenoemde effecten?

_____ (open vraag)

13. Wat is voor u de grootste meerwaarde van grensoverschrijdende samenwerking?

_____ (open vraag)

Duurzaamheid van de financiering

14. In hoeverre zou de uitvoering van uw project ook mogelijk zijn geweest als u hier geen Interreg-subsidie voor had ontvangen?

U kunt meer dan één antwoord geven.

De uitvoering van het project zou ook zonder de subsidie volledig, zonder vertragingen en zonder andere beperkingen mogelijk zijn geweest.	☐
De uitvoering van het project zou ook zonder de subsidie mogelijk zijn geweest, maar in een beperktere omvang.	☐
De uitvoering van het project zou ook zonder de subsidie mogelijk zijn geweest, maar op een later tijdstip.	☐
De uitvoering van het project zou ook zonder de subsidie mogelijk zijn geweest, maar met de volgende beperkingen/risico's: _____ (open vraag)	☐
De uitvoering van het project zou zonder de subsidie niet mogelijk zijn geweest.	☐
Weet ik niet / geen antwoord	☐

15. Bent u of was u na het project nog steeds betrokken bij grensoverschrijdende samenwerkingsactiviteiten?

U kunt meer dan één antwoord geven.

Ja, (enige) activiteiten uit het project werden na afloop van de subsidie voortgezet.	☐
Ja, er was of is een vervolgproject met dezelfde samenwerkingspartners van het project.	☐
Ja, op basis van de opbrengsten van het project is er een (project-) samenwerking gekomen met partners die niet aan het gesubsidieerde project hebben deelgenomen.	☐
Nee, tot nu toe waren er geen nieuwe samenwerkingsprojecten, maar die zijn wel in voorbereiding.	☐
Nee, tot nu toe waren er geen nieuwe samenwerkingsprojecten, en op het moment zijn die ook niet in voorbereiding.	☐
Weet ik niet / geen antwoord	☐

16. Heeft u in de loop van uw project acties ondernomen om de samenwerking met de projectpartners te bestendigen? (Zoals vroegtijdige bespreken van vervolgsamenwerking of concrete plannen voor het voortzetten van de activiteiten en of van het netwerk)

Zo ja, welke: _____(open vraag)

17. Had u de samenwerking met uw samenwerkingspartners na afloop van het project willen voortzetten?

Zo ja: wat waren de obstakels hiervoor? _____(open vraag)